

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1914

UTGIFVEN

AF

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

CARL MAGNUS STENBOCK

SAMFUNDETS SEKRETERARE

ÅRG. XVI.

HÄFT. I O. 2.

INNEHÅLL

	Sid.
Sveriges äldsta kristna konungalängd. Af NAT. BECKMAN	1.
De sista nunnorna i Vadstena. Af ROBERT GEETE . . .	12.
En cause célèbre i Örebro 1836. Af C. GUSTAF EDELSTAM	18.
Till belysning af Lars Hiertas politiska åskådning. Af O. WIESELGREN	25.
Om borgerliga släktvapens förekomst i Sverige. Af GUSTAF ELGENSTIERN	32.
Katarina Danielsdotter Robsåhm. Af OSCAR NYCANDER .	36.
Släkten Cassels äldre stamtafla. Af H. SÖDERSTÉEN . . .	41.
Ätten Hjärne i Fröbol i Älgå. Af G. T. KARLBERG . . .	47.
Anteckningar angående släkterna Örnfelt. Af KARL K:SON LEIJONHUFVUD	51.
Till skalden J. M. Lannerstjernas biografi. Af S. T. KARL- BERG	54.
Ett bref från Daniel Tilas till Karl Bernhard Wadström. Medd. af J. H.	57.
Ur en privat autografsamling. Medd. af EVA FLACH. I. .	60.
Personhistorisk litteratur	63.
Notiser, frågor	88.
Personhistoriska Samfundet	90.

BILAGA.

Skrifter utgifna af Personhistoriska Samfundet.
8. Grefve Reinhold von Rosens porträttsamling.

ILLUSTRATIONER.

Till en cause célèbre i Örebro 1836, sid. 23.

I bilagan, porträtt af KRISTINA KATARINA DE LA GARDIE,
GUSTAF III, KAROLINA BEATA LAGERSTRÅHLE; FREDRIK UL-
RICH VON ROSEN, GUSTAF FREDRIK VON ROSEN, GUSTAF RO-
BERT VON ROSEN, REINHOLD VON ROSEN († 1667), GUSTAF
OTTO STENBOCK, MAGNUS STENBOCK, 2 okända porträtt.

Sveriges äldsta kristna konungalängd

Af Nat. Beckman

Såsom program för inbjudan till den professorsinstallation, hvilka ägt rum i Uppsala d. 15 och 16 januari 1914, har prof. Schück offentliggjort en synnerligen intressant undersökning med titel: Den äldsta kristna konungalängden i Sverige. Då afhandlingen i och för sig är af största intresse och dessutom står i närmaste samband med de frågor, som behandlades i min uppsats »Tre konungaätter och deras jordegendomar i Sverige» i tidskriftens årgång 1912, så torde några ord om densamma vara på sin plats.

Schücks uppsats inledes af ett källkritiskt parti, däri han behandlar de äldre uppteckningar, som vi ha kvar. Som första rangs källa vill han endast erkänna en liten grupp runinskrifter, hvilka äro samtidiga med de behandlade personerna och upplysa åtskilligt rörande en relativt underordnad, ehuru ingalunda ointressant detalj. Däremot afböjer han L. Weibulls rätt öfverraskande antagande, att den i äldre Västgötalagen införda s. k. Conungsbolkær, som behandlar Danaholmsmötet, skulle kunna anses såsom afskrift af ett protokoll, fördt vid en gränsreglering i slutet af 900-talet. För det första är det icke sannolikt, att något sådant protokoll förts. För det andra hade ett sådant svårigen kunnat bevaras till 1200-talets slut, då vår urkund är nedskrifven. Och för det tredje tala till våra dagar komma gränsregleringsdokument och referat af gränsregleringar mot antagandet af den påstådda stora apparaten med representanter för åtskilliga olika landskap inom resp. konungariket. Man plögade nöja sig med trovärdiga män från orten, som ägde nödig lokalkänedom.

Vi få då gå till källorna af andra rang, och bland dessa upptager Schück för denna tid i främsta rummet Adam af Bremen; att Adam hade en väl underrättad sagesman i konung Sven Estridsson, är ju allt för väl bekant att här behöfva ytterligare omtalas. I andra rummet ställer Schück den konungalängd, som afslutar Hervarar saga, och i hvilken han mot Weibull fort-

farande vill se ett stycke, lånat från Ares förlorade större Islendingabok. Det förefaller mig otvivelaktigt, att Schück härvidlag har rätt. Ares sagesman för den episod, som utförligast behandlas i nämnda konungalängd, episoden om Blotsven, är biskop Gizurr, om hvilken vi veta, att han just efter dessa händelser på återfärden från sin vigningsresa uppehöll sig i Västergötland. Och då vi härtill i detta stycke möta det eljest för isländsk litteratur främmande, rent svenska binamnet *Skötkonung*, så förefaller det rätt tydligt, att vi verkligen ha att göra med en fyllig redogörelse för svensk tradition. Blotsvens episod låter sig f. ö. noggrant verifiera medelst andra källor, Ælnoths biografi öfver Knut d. helige m. fl.

Som nr: 3 bland andra rangens källor upptager Schück Västgötalagens konungalängd. Vid kritiken af denna accepterar han i det stora hela de åsikter, som framställts af närvarande referent.² Han vill dock göra gällande, att ett parti af de s. k. västgötalängderna skulle ha annat ursprung. Biskopslängden skulle vara författad af en andlig, snarast den närmaste efterträdaren till den högt prisade biskop Bengt den gode. Någon svårare meningskiljaktighet mellan Schück och mig finnes nog icke på denna punkt. Att det i domkyrkan funnits något slag af anteckningar om gångna tiders biskopar, får väl nästan anses själfklart, trots det samma kyrka längre fram under medeltiden synes ha räknat vår längd såsom sin enda källa för det egna stiftets äldre historia. Att emellertid äfven biskopslängden i nuvarande skick företer påtagliga drag af lekmanasynpunkt, har af mig framhållits och icke af Schück vederlagts. Att detta gäller behandlingen af den i början af 1200-hundratalet lefvande Bengt II, grundaren af hierarkien i Västergötland, motsäger på intet sätt Schücks teori. Men redan vid den förste, »den gode» biskop Bengts företrädare, möta vi lekmanasynpunkter. Det gäller här frågan om beräkningen af en kyrklig skatt, hvilken enligt vår författare bör kunna utgöras i dåligt mynt, efter sådant gick, då skatten pålades. Här talar tydligen den rättslärde lekmannen. För min del vägar jag icke ha någon bestämd åsikt om beskaffenheten af de källor denne använt. — För öfrigt beröres frågan om konungalängdens författare icke af åsikterna i fråga om biskopslängden. Här äro Schück och jag ense; vi se däri en uppteckning af den västgötska traditionen, sådan denna särskildt i lagkunniga kretsar utbil-

² Arkiv för nord. filologi 28, 140 ff. Ur vår äldsta bok.

dots. För senare delen af 1100-talet anser Schück denna längd förtjäna stor tilltro.

I spetsen för källor af tredje ordningen ställer Schück den konungalängd till 1333, som fogats till det utdrag af »Historia Norvegiæ», hvilket införts i laghandskriften B 17.¹ Det är denna konungalängd, som nämner Sigridlev, och jag hade därför tidigare bort något närmare karakterisera den. Med Schück är jag ense, att den tyckes bygga på svenska traditioner, ehuru delvis andra än de i Västgötalängderna upptecknade. Så betraktades f. ö. saken redan af Fahlbeck i Hist. Tidskrift 1884. B 17 är en landslag med sörmländsk kyrkobalk. De omnämnda godsens sammanfattningsnamnet Sigridlev synas till afsevärd del ha legat i Södermanland, och man kan då med en viss sannolikhet antaga, att vi här ha en södermanländsk variant af den svenska traditionen.

Näst denna längd komma längderna nr IX och X i SRS I. Och så ha vi naturligtvis isländarna och Saxo. Isländarnas spridda notiser anser Schück böra behandlas hvar för sig, åtminstone blefve det för vidlyftigt att i en inbjudningsskrift utreda den isländska traditionens pålitlighet i hvad som gäller den svenska historien. Saxo anser han för senare delen af 1100-talet vara en jämförelsevis god, ehuru föga gifvande källa. Undras, om man icke skulle kunna låta betyget »jämförelsevis god» gälla ett stycke längre tillbaka. Äfven för tiden c. 1156, då Sverker dog, och äfven för Margareta Fredkullas tid c. 1130 bör Saxo ha kunnat erhålla pålitliga uppgifter, helst hans där lämnade notiser äro af vikt för hans hufvudämne. Saxos förnämste sagesman för 1100-talet är biskop Absalon, som föddes 1128. Nog kunde Absalon ge ordentligt besked om sådant som danska prinsars utländska tronanspråk, familjeförmögenhetens fördelning inom konungaätten ungefär vid denna tid, att icke tala om att en del hithörande ting vid Saxos tid nog förelåg i skriftliga dokument, som nu förlorats.

Häriifrån gå vi till själfva konungalängden. Rörande Olof Skötkonung är icke så mycket att säga ur här behandlade synpunkt. Kronologiskt är Snorre här särdeles väl underrättad, troligen genom förlorade förarbeten af Are, som ju hade sagesmän, hvilkas barndom infallit under Olofs tid. Jag erinrar om att Snorres kronologi förlägger Ingegärds bilägen till år 1019,² medan

¹ Tryckt i SRS I som nr II Dessutom i »Småstycken på fornsvenska», s. 270 ff.

² Snorre har, som bekant, aldrig årtal. Man kan emellertid från hans år från år fortgående berättelse ofta lätt uträkna sådana, hvilket för denna tid gjorts redan af isländska annalister på 1200-talet.

en så absolut oafhändig källa som Kiefkrönikan (Nestorskrönikan) förlägger hennes äldste sons födelse till år 1020. Troligen ha isländarna rätt, att Olof afled 1022. För denna tid blir den intressantaste frågan den om Sigrid Storråda. Schück anser, att man mot vittnesbördet i termen Sigridlev icke kan förneka tillvaron af en mycket rik Sigrid, hvars egendomar på något sätt kommit i den danska konungaättens ägo, och han anser, att vi känna denna ätts historia för väl att behöfva antaga någon eljest obekant Sigrid efter Olofs tid. Under sådana förhållanden kan man icke förneka Sigrid Storrådas existens, såsom Weibull velat göra. Äfven nödfallsutvägen att antaga dubbla namn afböjer Schück, som det synes på grund af arfvets storlek. Så synnerligen djärft är väl icke heller det antagandet, att en tysk kanik, äfven om han haft en god nordisk sagesman, skall kunna ha tagit miste om moder och styfmoder. Och onekligen är det svårt att tänka sig, att en förgrundsfigur inom händelserna på en tid, som upplefvats af Ares sagesmän, skulle vara helt uppdiktad. Sigrid förekommer hos Are, om vi antaga, att Hervararsagans slutkapitel är hans arbete.

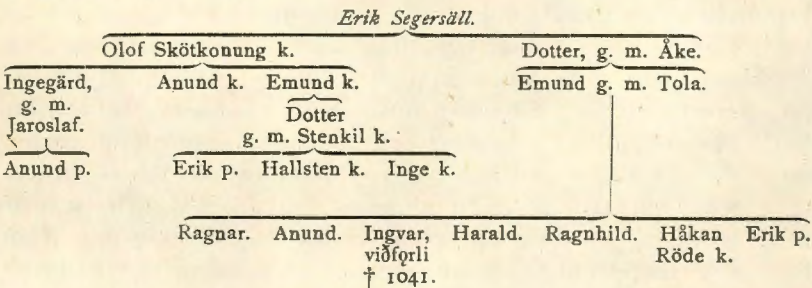
Anund Jakob uppges i de flesta — icke alla — handskrifter af Snorres verk vara efterträdd af Emund redan år 1035, då Magnus Olofsson kom åter från Ryssland. Med skäl framhåller Schück, att detta icke kan vara riktigt. Här torde säkrare uppgifter finnas i de Bremen-Hamburgska källorna. En sen afläggare af dessa förlägger hans död till 1051, hvilket torde vara ungefär riktigt. Här har Schück emellertid ett intressant påpekande. Man har ett mynt, hänfördt till Sigtuna, där Knut betecknas som rex sv(eorum). Och i ett bref af 1027 betecknar sig Knut såsom konung öfver »en del af Sverige» (Verba formalia förefinnas icke hos Schück). Som bekant berätta åtskilliga källor om Knuts krig mot Olof den helige och dennes bundsförvant Anund af Sverige. Vid Helgeå synes det ha lyckats de förenade att bringa förvirring i Knuts flotta, men de följande händelserna, särskildt Olofs flykt landvägen till Norge, visa, att framgången icke var afgörande, och det må väl kunna antagas, att Knut för någon tid varit herre öfver någon del af Sverige, ehuru väl knappast Sigtuna.

Emund skall enligt Hervararsagan (Are) ha varit konung kort tid. Det passar väl, då hans död af Adam sättes i förbin-

¹ De sammanställas kritiskt af v. Friesen i Norra Smålands fornminnesförenings »Meddelanden» I, s. 3 ff.

delse med en hungersnöd och då denna efter utländska källor kan förläggas till år 1056. Vi få en regeringstid c. 1050—1056. Efterträdaren Stenkil är enligt nyss nämnda nordiska källa »måg» till Emund, något som knappast vederlägges af Adam, då hans ord »dotterson eller styfson» väl i allmänhet tyder på ovisshet, kanske missförstånd af det nord. ordet *mágr*, som betydde både måg, svåger och en del annat. De isländska källorna och Adam äro ense om att förlägga Stenkils död till ungefär samma tid som slaget vid Hastings, alltså 1066 eller 1067.

Efter Stenkils död tyckas förhållandena i lefvande lifvet ha blifvit ytterst förvirrade, och det är rimligtvis icke bättre i källorna. Emellertid är det här, som runstenarna börja tala historia, och med deras hjälp tyckes man kunna få någon reda beträffande de tronpretendenter, som uppträdde. Vi sammanställa det hela i en släktafta. En af källorna är här utom de förut nämnda äfven Yngvars saga viðförla.^x

Ann. k = konung; p = pretendent.

I korthet har det tillgått sålunda. Efter Stenkil ha enligt Adam två Erikar kämpat om tronen. Schück antar nu, att den ene varit en son till Stenkil, den andre en ättling af den från en förmodad syster till Olof Skötkonung härstammande sidogren, som vi med hjälp af runstenarna, tack vare prof. Brauns geniala uppslag i Fornvännen 1010 och v. Friesens kritiska granskning däraf sammastädes, kunna uppställa. Så nämnes i källorna en Håkan, i Västgötalagens längd kallad röde. Han har enligt en runsten vid Hofgården varit herre äfven i Svealand. Västgötalängdens påstående, att han liksom Stenkil varit från Lefvene i Västergötland, blir då osannolikt, och vi identifiera honom hellre med de uppsvenska runstenarnas Håkan, då vi få i honom se en

^x Senast utgifven af E. Olson bland skrifter utgifna af »Samfund til udgivelse af gammel nordisk litteratur».

medlem af konungaätten. Håkan och Erik skulle varit köttsliga bröder till Ingvar vidförla, som enligt isländska annaler dött 1041, ett årtal, som i hufvudsak bekräftas af »ingvarstenarnas» typologi.¹ Äfven en Anund från Ryssland nämnes af Adam. Fahlbeck har antagit, att Anund skulle varit ett annat namn på Inge d. ä. Men två namn på samma man, båda af nordiskt ursprung, är något osannolikt: då dubbelnamn föreligga, är vanligen det ena af kristligt ursprung. Och att någon af Jaroslafs söner kunnat reflektera på Sveriges krona, är ju ingalunda otänkbart.

Med Inges uppstigande på tronen inträder en jämförelsevis väl belyst period med Blotsvens resning och besegrande. Schück diskuterar här en i källorna ofta ehuru på svårtolkat sätt nämnd herre, som burit namnet Erik Årsäll. Han antager att denne Erik var identisk med någon af de ofvan nämnda två Erikarna. Jag skall här tillåta mig en mothypotes. Det är verkligen frestande att erinra om, hurusom enligt Saxo under Olof Hunger i Danmark (1086—1095) rådde svår hungersnöd. Från Sverige veta vi ju ingenting i denna väg; från andra länder, England och Tyskland, bestyrkes Saxos uppgift. Om det nu i Sverige varit på samma sätt, så kan man utan risk för misstag antaga, att hungersnöden vållat förbittring och kommit mången ljum kristen att i det skedda se gudarnas vrede för tempelbranden i Uppsala c. 1080. Och att då en motkonung till Inge skall ha kunnat med framgång försöka sin lycka, kanske med upptagande af en legitim Eriks identitet, på sätt som senare förekom, det är heller icke otroligt.² Hade han nu den turen att öfverleva året 1095, då förhållandena blefvo hastigt och afgörande förbättrade, då hade han de bästa utsikter att bli populär och förvärfva det ofta sedda binamnet. Jag gissar, att Erik Årsäll på antydt sätt varit en motkonung till Inge. Kanske var det oroligheter från hans parti, som gjorde, att Inge fick lida smälek, för det han så sent tog upp striden med Magnus Barfot 1100.

¹ I Xenia Lideniana har jag sökt göra troligt, att denna uppgift i annalerna går tillbaka till den urskrift, som jag förmodat vara tillkommen på Ares tid, c. 1131. I så fall kan uppgiften ha värde. Men äfven i detta fall kan den icke pressas på enheten, som Olson gjort i sin upplaga af Yngvars saga, där han står kvar på den förut rådande ståndpunkten, enligt hvilken annalerna samlats först c. 1280. Om man antar uppteckningen så sen, så blir uppgiften naturligtvis absolut värdelös.

² Att dödade tronpretender på detta sätt uppstodo, känna vi från Sverres historia; det gällde ju den s. k. Erling Stenvägg, som senare representerades af Torgils Tuvuskit. — Från senare tid känner jag traditioner om; att affidna personer faktiskt skulle lefva, ehuru de funnit för godt att förklara sig döda och låtit begrava en tom kista. Om en liberal präst i Sköfde berättades sådant allmänt under min barndom. Han skulle »ha förtalat sig mot kungen på riksdagen».

När Inge dog, vet ingen människa. Året 1111 har fått ett slags traditionell giltighet, men det hvilar blott på en gissning. Detta år ungefär öfvergick Jämtland till Norge, och man har för detta faktum sökt en förklaring i den kraftige konungens förmodade död. En sådan hypotes må ju ha en viss rimlighet för sig, men den borde aldrig utges för ett faktum. Vi ha under förra hälften af 1100-talet icke flera bestyrkta årtal än följande: kung Filips död 1118 (Are); »korståget» till Småland 1123 (sommaren före det stora mörkret = förmörkelsen i augusti 1124; detta enligt Agrip); slaget vid Fotvik 1134 (gamla uppteckningar i Lunds domkyrka). Alla andra årtal, som möta, äro antingen dåliga eller undantagsvis goda antaganden. Man anser, att Inge öfverlevvat sin bror Hallsten. Motsatsen skulle snarast vilja framgå af, att brorsonen Inge d. y. ärfde hans namn. Allt nog efter Inge d. ä. hade vi en tid brorsönerna som samregenter, och efter den siste Hallstenssonens död inträdde nya svåra förvecklingar.

Det är här, som Saxo och Västgötalängden bli våra hufvudkällor. Enligt dessa framträdde två hufvudkandidater, Magnus Nilsson och Ragnvald Knapphöfde. Den senare stupade vid Fotvik under de stridigheter, som han framkallat i Danmark. Den förre blef ihjälslagen af västgötarna, för det han visat dem den sidovörnaden ätt infinna sig på deras ting utan att först ha lämnat och begärt gisslan. Naturligast vill väl framgå, att Magnus, som ostridigt var Inge d. ä:s dotterson och morfadern mycket lik, varit västgötarnas kandidat, omhuldad som rätt arftagare af den älskade västgötska dynastien, under hvilken enligt Västgötalängden »Sverige alltid for väl». Emellertid har Schück en annan mening. Magnus upptages icke i Västgötalängden; alltså har han troligen icke varit Västgötarnas konung. Vidare skall han i af Schück uppgifna källor (Fagrskinnä och Snorre) ha kallats sveakonung. Å andra sidan veta vi bestämdt, att Inge d. ä. haft en son, som hette Ragnvald, och Schück finner förvånande, att man icke länge sedan insett, att denne är identisk med Ragnvald Knapphöfde, som västgötarna slogo ihjäl.

Onekligen förefaller detta ganska öfvertygande, men det torde icke dess mindre vara oriktigt. För det första veta de isländska källorna ingenting om att Magnus, Margareta Fredkullas son, varit sveakonung. Schück har här läst miste, ty källorna afse Magnus Henriksson, Margaretas brorsdotters son, som fällde Erik den helige 1160 och därefter kunde år 1161 bjuda ett kortvarigt skydd åt dem, som varit anhängare åt hans halvbror, den i början af

nämnda år fallne kung Inge i Norge. Vidare är det ju onekligen märkligt, om västgötarna hade slagit ihjäl just den, som de själfva valt till konung. Efter eventuellt val där hade han icke varit skyldig ställa gisslan. Men om han, såsom man hittills allmänt antagit, varit vald på annat håll, då hade han säkerligen denna skyldighet. Att Magnus Nilsson icke nämnes i Västgötalängden, kan förefalla märkligt, men det förklarar sig enkelt nog: Då denna skrefs, var han icke längre den glänsande unge prinsen, af hvilken västgötarna hoppades så mycket. Han var ett kanoniserat helgons mördare. Och då han säkerligen aldrig utöfvat någon regeringsmyndighet, så torde den lagkunnige, men för politiska förvecklingar föga intresserade författaren till vår längd kunna ha ansett sig äga rätt att betrakta det hela som en episod utanför protokollet. Det tilltalade honom mer att berätta, hur bra lagmannen skött sig under krisen.

Starkast af Schücks skäl är ju det, att vi veta om en son af Inge, som bar samma namn som Ragnvald Knapphöfde. Och det är nog riktigt, att ingen källa bestämdt uppger, att R. varit afliden före fadern. En »antydning», att Stenkilsättens verkliga saga var slut, finna vi trots Schück i Västgötalängdens ord efter Inge d. y.: »men Sverige for alltid väl, så länge dessa fränder regerade». Frågan blir i alla händelser: om Ragnvald öfverlevat sin fader, hvarför blef han då icke konung? Minderårig kan han icke gärna ha varit vid faderns död, ty hans dotter, som blef änka 1134, hade i sitt äktenskap icke mindre än tre barn, och en morfar fick väl äfven vid denna tid vara allra minst c. 40 år äldre än barnbarnen. Var han sålunda född senast omkring 1090, så borde hans anspråk ha kommit i betraktande, då fadern dog, åtminstone om det antagna dödsåret för Inge är tillnärmelsevis riktigt. Återstår då den möjligheten, att han varit personligen impopulär. Ett sådant antagande stämmer ju rätt bra med hvad vi erfara om Ragnvald Knapphöfde. Men det stöter på allvarsamma svårigheter, då vi komma till frågan om arvet, och i arfsbestämmelserna ha vi enligt min mening det bästa medlet att kritiskt pröfva de traditionella uppgifterna.

Om Ragnvald Ingesson öfverlefde sin far, så skulle det ju bli han, som blef universalarfvinge. Margareta Fredkulla skulle då blott ha fått den hemgift, som Magnus Barfot efter ett misslyckadt fälttåg kunnat betinga sig vid fredsuppgörelsen. Och i så fall skulle det varit Ragnvalds dotter Ingrid, icke Margareta, som senare varit ägare till större delen af det Stenkilska arvet. Det skulle i så fall varit alldeles orimligt, att Margareta till sin sons förfång

afstått större delen af det lilla, som tillfallit henne. Helt annorlunda blir det, om vi antaga, att Ragnvald dött före fadern. Då blef Margareta arfvinge till det hela, helst om systemen, såsom jag förmodat, ansetts borgerligt död, då hon gift sig till ett så aflägsset land som Ryssland (i Grikkum).¹ Men Margareta hade kommit till ett land, där utvecklingen hunnit något längre än i Västergötland. Hon insåg den obillighet, som hemlandets lag till hennes favör låtit ske. Och hon fann det politiskt klokt att vara billig. Så delade hon, enligt Saxos tydliga ord, arvet i tre lika delar: en till hennes egen son, en till Ingrid och en till Knut Lavards gemål Ingeborg.² Jag vågar sålunda tro, att den äldre åsikten på denna punkt har rätt mot Schück. Naturligtvis är det i alla fall möjligt, till och med troligt, att Ragnvald Knapphöfde på något sätt var befreundad med Stenkils ätt. Det är mycket rimligt, att han på modernet härstammade från denna, så mycket mer som han tydligen bar ett inom ätten brukligt släktnamn.

Det närmaste intresset knyter sig nu till frågan, hur de två sedermera täflande ätterna voro befreundade med den utdöda ätten och hur de i det hela motiverade sina anspråk. Rätt klart är detta med Sverker, om hvilken vi säkert veta, att han blef gift med Ulfhild, Inge d. y:s änka. Rörande Erik uppger ju en inhemsk källa, den sörmländska längden och efter ett äldre exemplar af denna en yngre hand i Registrum Upsalense, att hans drottning, Kristina, var dotter till Inge d. y. Enligt den isländska Knyttlingasagan skulle Eriks drottning på ett mera inveckladt sätt varit befreundad med Stenkils ätt. Jag har därför i min förra uppsats måst i släktaflan uppställa Kristina på alternativa platser. Schück stryker under den kronologiska osannolikheten af Knyttlingasagens uppgift och anser den inhemska, ehuru yngre, här hafva rätt. Och onekligen förklaras på detta sätt nästan allt, hvad vi behöfva förklara för den följande tiden. Så här kunna vi rekonstruera förloppet: Inge d. y. var gift med Ulfhild och hade (troligen med henne) den minderåriga dottern Kristina.³ Konungen afled hastigt

¹ Det är med flit jag använder termen »borgerligt död», ty Västgötagens bestämmelse, »Ingens arf tager han, medan han sitter i grekerna», har samma uppgift som den borgerliga dödförklaringen i vår rätt: att icke för en person, om hvilken intet kunde utrönas, andras klara rätt skulle i obegränsad tid bli dem förhållen.

² Att Saxo skulle varit oriktigt underrättad på denna punkt, är ytterst osannolikt.

³ Märk, att i det hela Stenkils ätt haft förkärlek för grekiska helgonnamn: Margareta, Katarina, Kristina, Filip, hvartill kommer namnet Helena, som bars af Inges drottning.

på Vreta, där han gästade storbonden Sverker. En del för värden förklenliga rykten kommo, troligen med otillräcklig grund, i omlopp. Något skäl att med Munch antaga ett kärleksförhållande och en komplott mellan drottningen och Sverker synes knappast föreligga. Ulfhild sökte under olyckan skydd i Danmark, där konungens kusin drottning Margareta Fredkulla ungefär vid samma tid afidit. Ulfhild blef här den äldre danakungens drottning och skall enligt Helmold ha bläst under tvisterna mellan konungen och prins Magnus å ena sidan samt Knut Lavald å den andra. Då efter dråpet på Knut kungens ställning blef hotad, återvände hon till Sverige och sökte skydd hos den rike Sverker, hvars väldiga domäner vi delvis kunnat utpeka på kartan och hvilken väl under interregnum närmast förestod styrelsen i Östergötland. Hon ingick sedan äktenskap med denne, enligt Saxo redan under konung Nils' lifstid (alltså före 1134). Kristina växte upp, och ingick — någon gång på 1140-talet — gifte med en storman Erik. Hos det unga paret uppstod nu tanken, att en dotter till en kung, särskildt för sina barns räkning, har bättre rätt till arvet än en drottningens man i andra giftet. Så uppkom till en början processen om Varnhems klostres af Ulfhild donerade jord och så kom Erik att täfla med (sin hustrus styffar och halfbror) Sverker och Karl Sverkersson om kronan.

Redan under medeltiden har man försökt få Sverker och Erik i genealogisk förbindelse med de gamla konungaätterna. Dessa kombinationer förefalla icke sannolika, och enligt det föregående, som nära bygger på relativt säkra källor, äro de icke behöfliga. Om Sverkers far erfara vi ett och annat, som vi förut meddelat. Isländarna kalla honom Kol, medan de svenska källorna, alla utgående från en del anteckningar i Varnhem, kalla fadern Kornuba (med varianter), hvarjämte en del göra denne Kornuba till son af en Kol. Att Kol var släktnamn i familjen, kunna vi antaga, då ju en son till Sverker hette så. Schück söker nu förklara det underliga namnet Kornuba såsom Kol med ett tillnamn = isl. Hnufa. Denna kombination förefaller icke orimlig. Däremot betvivlar jag, att Schück har rätt, då han i Sigridlev vill se en godscomplex, som genom Sverkerska ättens förmedling kom till den danska konungaätten. Det är väl dock så, att vi mycket lätt kunna förklara, hur Sigrid Storrådas arf kom att stanna i de danska konungarnas ägo. Om det stannade där, så blir det också rimligt, att det kom att förvaltas under ett särskildt gemensamt namn. Om åter den svenske storbonden Sverker genom några nu

icke kända förhållanden kommit att ärfva någon del af Ynglingaättens domäner, så förefaller det orimligt, att denna arfslott skulle särskildt uppkallats efter en af drottningarna inom ätten.¹

Härmed har jag redogjort för innehållet i Schücks intressanta framställning och för egen del tillfogat en del reservationer. De senare återgå nästan alla på en gemensam princip, i det jag ansett, att vår kännedom om arfsrätten på 1100-talet är säkrare än vår kännedom om tidens personhistoria, så att arfsrätten, då den inverkar på vårt omdöme om personhistorien, bör få intaga platsen som ett kritiskt hjälpmedel af första rang.²

¹ Sedan ofvanstående skrefs, har Schück ånyo varit inne på samma ämne, nämligen i Historisk Tidskrift, sluthäftet för år 1913. Han behandlar här förnämligast konungavalen under senare tider, men han bygger på sina vunna resultat, särskildt rörande Rangvald Knapphöfde, hvars identitet sålunda får en verklig författningshistorisk betydelse. Några nya skäl anför Schück icke för sin mening, om jag bortser från påpekandet, att Sigtunabiskopen Henrik skall ha varit en bland de vid Fotevik stupade 5 eller 6 biskoparna, något som ju icke på minsta sätt kan anses styrka, att Magnus varit erkänd som konung i Uppland, på sin höjd gör troligt, att han där haft ett parti. I öfrigt kan mot Schück invändas, att han räknar för mycket på okunnighet hos Saxo om de omständigheter, som förde på tronen Sverker, vilken dock var styffar till en dansk konung och till Valdemar den stores med Saxo samtida drottning. Vidare synes Schück vilja till en oväsentlighet reducera den landskapspartikularism, som dock spelar en afgörande roll i de norska och danska tronstriderna vid samma tid och hvilken direkt präglar framställningen af händelserna i den västgötska källan. Att den tidens bönder hade mer sinne för materiella realiteter än för statsrättsliga teorier, skall jag gärna med Schück vilja antaga. Men hvad hindrar, att t. ex. Magnus Nilssons agenter utlofvat materiella förmåner under sin agitation: rättarböter åt bönderna och nafnböter åt stormännen, som det plägar heta i de norska sagorna. Saxo torde ha varit ganska väl underrättad, och den rivalitet, han antyder, står nog fast. En annan sak är, att hans litterära stil och hans bristande aktning för svenskarna nog kommer honom att använda mindre exakta uttryck, särskildt götar för västgötar och liknande.

² Ett par små tillägg till Erik d. heliges historia torde möjligen här försvara sin plats. Det har anmärkts mot hans legend, att den uppger, att hans död inträffade Kristi Himmelsfärdsdag, d. 18 maj 1160, hvilket icke kan vara riktigt, då Kristi Himmelsfärdsdag detta år icke inföll den dagen. Detta är sant, men det bör anmärkas, att dagen icke dess mindre var helgdag, då kvatemberdagen år 1160 inföll d. 18 maj. Felet i traditionen är alltså ringa.

Man brukar antaga, att Erik var uppsvensk. Vi ha frambállit, att hans jordgods tydligen varit till större del västgötska, i så fall troligen förvärfvade genom hans gifte. Tilläggas må, att släkten i Norge gällt som götisk. Bisp Nikolas säger en gång till Sverre: »Det skall visa sig, hvem som hjälper bäst, den helige Hallvard eller hon 'kyflan gautzka', som du tror på.» Orden afse tydligen drottningen. »Kyfla» är ett skällsord af obekant betydelse. Säkert framgår emellertid, att Nikolas ansett sin fränka och fiende vara (väsentligen) af götastam. Bevisen, att Erik var från Svealand, äro kanske riktiga. Sin makt stödde han mest på västgötska besittningar.

De sista nunnorna i Vadstena

Af Robert Geete

Birgittas stolta skapelse, Salvatorsregeln med dess klosterstiftelse, som haft en så utomordentlig betydelse för Sveriges humanisering under medeltiden och bragt vårt land i mångfaldiga förbindelser, både rent andliga, kulturella och världsliga, med utlandet, denna skapelse gick — i yttre mening — sin undergång till mötes i och med de strömningar som reformationen medförde. I det längsta skonades visserligen den berömda klosterstiftelsen af den nya tidens främste maktägande representant hos oss, kung Gösta, men i längden blefvo klostrets många jordagods, penningar och klenoder alltför frestande för den store rikshushållaren. Året 1543 (alltså dock först sexton år efter Västeråsbeslutet) är ett första olycksår för klostret. Då besöktes nämligen Vadstena af konungens »satellites», som förseglade de i klostret befintliga tvenne brefskåpen i »libreriet» och lade beslag på ett oräkneligt antal af dess böcker, eller såsom det i klagande ton heter i Vadstena-diariet vid år 1543: »Satellites ejus [c: Regis Göstavi] desumserunt innumerabiles libros ibidem cum imagine lapidea apud altare b. Virginis, dein multa alia, quorum non numerus, desumserunt.» Efter denna tid fortlefde klostret endast med svagt lif. Nunnorna, alltjämt med sin abbedissa i täten, voro visserligen tillförsäkrade sitt underhåll, men gudstjänstöfningarna voro betänkligt inskränkta på grund af bristen på ordinerade manliga förrättare af desamma. De sista munkarne lämnade nämligen klostret i slutet skara år 1550. Ingen mässa kunde celebreras af någon annan än en präst, och de präster, som tid efter annan skickades af öfverordnade, voro lutherska, hvilka predikade för att omvända de hårdnackade nunnorna till den nya läran. Klostersystrarna vågade ej underlåta att infinna sig vid dessa straffpredikningar, men gjorde sig okänsliga för deras verkningar genom att stoppa blånor och vax i öronen, enligt hvad de senare bekände för den katolske legaten

Possevinus, som på Johan III:s tid besökte dem. Under denne sistnämnde konungs tid ljusnade åter hoppet om klosterstiftelsens återupprättande, men detta hopp visade sig snart vara bedrägligt. Uppsala möte 1593 gaf impulsen till och Söderköpings möte 1595 utdelade dråpslaget, som tillintetgjorde Birgittas stiftelse. Redan i november 1595 infann sig nämligen den myndige hertig Carl, åtföljd af ärkebiskop Abraham Angermannus och ett talrikt följe, i klostret och afhyste de kvarvarande nunnorna, som dock fingo löfte om underhåll till döddagar.

* * *

Enligt klosterregeln fick sammanlagda antalet af nunnor och munkar aldrig samtidigt öfverstiga 85. Det oaktadt uppgår summan af under årens lopp invigda nunnor i Vadstena till den ansenliga siffran af 321 och af munkar till 173, hvarvid lämnas ur räkningen det betydliga antalet af sorores och fratres »ab extra». Vid tiden för klostrets upplösning har man kommit till den anspråkslösa siffran af endast 11 nunnor, abbedissan inberäknad. Några munkar hade, såsom redan nämnt, ej funnits sedan år 1550, då de lämnade klostret för alltid. Af dessa elfva nunnor deltog nio i det sista abbedissevalet, som ägde rum den 22 maj 1594, hvarvid nunnan Katarina Olofsdotter utsågs till »moder abbedissa», ett val som bekräftades af konung Sigismund, men naturligtvis ej erkändes af svenska myndigheter, allra minst af den då rådande hertig Carl, som redan följande år, enligt hvad förut nämnts, upphäfdde klosterstiftelsen och utdref de kvarvarande nunnorna med deras »föreståndarinna», såsom lutheranerna kallade abbedissan. Af samtliga elfva klosterjungfrur, hvilka emellertid erbjudits att allt fortfarande få underhåll på det allmännas bekostnad och tak öfver hufvudet hos enskilda borgare i Vadstena, kvarstannade endast åtta i klostrets närhet. Af de tre öfriga följde två med hertig Carls hof, den ena såsom kammarpiga, den andra för att ingå äktenskap med en ungersven i hertigens följe. Den tredje af dessa f. d. nunnor lämnade alla sorgliga minnen bakom sig och slog sig ned på annan ort, där hon fortsatte sitt celibatära lif. De numera återstående åtta nunnorna lefde ett säkerligen ej afundsvärdt lif ännu några månader i Vadstena. Det visade sig nämligen ej vara någon lätt sak att erhålla det utlofvade underhållet, såsom framgår af abbedissans och en annan nunnas klagobref af d. 12 febr. 1596 till kamreraren Knut Persson med anhållan om utbekommande af anslagna underhållsmedel. Under slika för-

hållanden väcker det ej förvåning att nunnorna riktade sina tankar och förhoppningar på någon gästvänligare ort än den som dittills varit deras hem, och så beslöto de sig för att lämna sitt fädernesland och uppsöka en annan ort, där Birgittas verk ännu omhulldades af trogna systrar — birgittinklostret i *Danzig*. Fem af nunnorna, däribland abbedissan Katarina Olofsdotter, begäfvos sig alltså af under den närmaste tiden, troligen dock först våren 1596, och ej långt därefter kommo de tre sista kvarvarande nunnorna efter. Alla synas dock ej ha blifvit bofasta i Danzig, tre (eller fyra) torde hafva fortsatt sin färd, man vet ej säkert hvart, men det synes sannolikt att målet varit någon ort i Polen, troligen staden Lublin, dit de lockats genom inbjudning af någon utskickad eller anhängare af k. Sigismund, deras och katolicismens välvillige beskyddare.

Om dessa till Danzig afresta f. d. Vadstenasystrars öden efter expatrieringen har man ända till senaste tid ej haft några närmare underrättelser. Nu föreligger emellertid en källa, där man får någon kunskap härutinnan. I den lilla västpreussiska staden Pelpins seminariebibliotek förvaras nämligen ett nekrologium (d. v. s. ett kalendarium, afsedt för införande af dödsdata för någon viss grupp af afidna personer) för birgittinklostret i Danzig, visserligen närmast omfattande tiden 1644—1835, men därjämte innehållande notiser införda från något äldre nekrologium med uppgifter äfven för 1500-talet. Denna »dödbok» utgafs 1912 af R. Frydrychowicz under titeln »Das Totenbuch des St. Brigittenklosters in Danzig» (i Zeitschr. des westpreussischen Geschichtsvereins Heft 54, s. 189—222), och det är ur denna urkund som vi erhålla några efterlängtade uppgifter om fyra eller fem af de till Danzig öfverflyttade Vadstenanunnorna. Det synes sålunda sannolikt, att detta utgjorde det antal som kvarstannat i Danzig, medan de öfriga fortsatte till Polen eller något annat land, där de helt visst fortlefvat sitt klosterlif. De svenska Danzignunnornas dödsår, hvilka sålunda sent omsider kommit i dagen, äro enligt nämnda källa (i hvilken dock namnen stundom betänkligt travesterats) följande:

1) *Karin Olsdotter*, i det tyska nekrologiet kallad *Katharina Olawin*. Hon valdes 22 maj 1594 till abbedissa i Vadstena för den lilla flock af tio nunnor, som då ännu lefde kvar i moderklostret, och ställde sig 1596 i spetsen för dem, som då utbytte Vadstena mot Danzig. Hon dog i sistnämnda stad d. 18 juli 1625, enligt hvad vi nu få veta.

2) *Margareta Matsdotter*, nekrologiets *Marg. Massen*, är känd från år 1567 då hon öfverlämnade en gåfva till Vadstena kloster. Hon afled i Danzig d. 27 jan. 1615.

3) *Kristina Petersdotter*, som i nekrologiet benämnes *Christina Gotta* (d. v. s. Gotha, från Östergötland). Hon afled i Danzig d. 12 apr. 1634. Vid afresan från Vadstena medförde hon (liksom troligen hvar och en af de öfriga nunnorna) sin egen bönbok, präntad i Vadstena (i slutet af 1400-talet) och på pärmen försedd med hennes ägaremärke i form af de instämplade bokstäfverna *K P D* jämte årtalet 1593. Detta märkliga Vadstenaminne har förmodligen vid Danzigklostrets upphäfvande 1835 kommit att hamna i Kgl. Bibliothek i Berlin, som nu äger handskriften. Denna, som finnes beskrifven af R. Geete i den af Sv. fornskriftssällskapet utgifna publikationen »Svenska böner från medeltiden», 1907—09 (Inledn. s. VII—XXI med ett faksimil af en sida, pl. 1), innehåller främst ett kalendarium, hvari införts en del notiser om klosterfolk i Vadstena, och hvarur vi här nedan skola lämna några utdrag. Men vi fortsätta uppräknigen:

4) *Anna Larsdotter*, nekrologiets *Anna Laurentssen*. Hon var den sista nunnan som tog doket i Vadstena kloster. Afled i Danzig d. 15 dec. 1638.

Utom dessa fyra Vadstenasystrar, som alltså bevisligen slutade sina dagar i Danzig, omnämnes en femte f. d. Vadstenanunna, näml. ytterligare en *Margaretha Maassen* [d. v. s. *Matsdotter*] såsom »gewesene schwedische Klosterjungfrau», hvilken skall hafva afidit i Danzigklostret d. 31 jan. 1640. Såsom man finner, har hon samma för- och tillnamn som n:r 2 här ofvan och borde naturligtvis motsvaras af ännu en *Marg. Matsdotter*, men någon sådan namne är ej känd i den senaste nunnelängden. Möjligen föreligger felskrifning eller sammanblandning med förenämnda n:r 2, som emellertid afled redan 1615.

Till sist lämnas här i kronologisk följd efter intagningen en förteckning öfver de nio nunnor, som 1596 lämnade Vadstena och af hvilka åtta begåfvo sig utomlands. Med en * betecknas de af dem, hvilka enligt Danzignekrologiet slutade sina dagar i Danzigs birgittinkloster. De bifogade siffrorna inom parentes hänvisa till nunnornas nummer hos Silfverstolpe, »Klosterfolket i Vadstena», 1898—99 (= Skrifter och handlingar utgifna genom Svenska autografsällskapet, IV). De voro följande:

1) *Ingeborg Petersdotter*, den äldsta nunnan vid abbedissevalet i Vadstena 1594 (n:r 305).

2) *Ingegerd Månsdotter* (n:r 312).

3) **Katarina Olofsdotter*, Vadstena klostrets sista abbedissa, därtill vald d. 22 maj 1594. Död 1625 i Danzig (abbed. n:r 21).

4) **Kristina Petersdotter*, inhystes vid klostrets stängning 1595 hos borgaren Lars Jönsson i Vadstena. Död i Danzig 1634, n:r 314).

5) *Inger Petersdotter* (n:r 316).

6) *Margareta Jakobsdotter* skulle enligt »conventzsystemernes utspisningh anno 1595» blifva hos Jon Larsson i Vadstena (n:r 317).

7) **Margareta Matsdotter*, af en förmögen släkt, såsom det vill synas af hennes rika gifvor till klostret. Hon bodde sista tiden tillsammans med abbedissan Karin Olsdotter. Död i Danzig 1615 eller möjligen 1640 (se ofvan) (n:r 318).

8) *Ingrid Jonsdotter* var äldre till lefnadsåren, men nämnes ännu i den nyssnämnda underhållslängden för 1595 (n:r 319).

9) *Anna Larsdotter, den sist intagna nunnan i Vadstena, ehuruval tiden för intagningen ej är närmare känd. Hon inhystes vid klosterupplösningen hos en Daniel Hansson i Vadstena. Död i Danzig 1638 (n:r 321).

Hvem den femte af de enligt Danzignekrologiet i nämnda stad afidna f. d. Vadstenanunnorna kunnat motsvara i den ofvanstående längden är ej godt att afgöra. Håller man sig till förnamnet Margareta, som var mycket användt äfven i Tyskland och därför troligen är pålitligt, så skulle man stanna vid Marg. Jakobsdotter, n:r 6 här ofvan, men huru förlika dennas tillnamn med det i nekrologiet uppgifna: Maassen? Tills vidare måste frågan lämnas öppen.

* * *

Det nämndes ofvan att äfven i den Kgl. Bibliothek i Berlin numera tillhöriga Vadstenabönbok, som en gång tillhört Kristina Petersdotter och af henne medförts i landsflykten, finnas tillskrifna några notiser om klosterfolk i Vadstena, hvilka notiser komplettera uppgifterna hos Silfverstolpe i hans anförda arbete. Så anføres med gammal hand vid den 5 febr. »Obiit soror Margareta nobilis vidua anno domini 1569», hvilket synes gälla den *Marg. Nilsson* som var abbedissa i Vadstena 1548—53 och enl. Silfverstolpe (abbed. n:r 18) »lefde sannolikt ännu 1569». Man får alltså här såväl bekräftelse på hennes dödsår som äfven dagen när hon afled.

Vid 3 mars heter det: »Her doo min kära syster *Anna Benctzdotter*» (Silfverst. n:r 283), för hvilken dödsåret 1549 är känt.

Enligt samma anteckningar afled hel. Birgittas yngsta dotter *Cecilia* d. 13 mars (det omtvistade dödsåret — 1391 eller 1399 — får man däremot ej veta). Samma dag i året 1569 afled *Kristina Svensdotter* (Silfverst. n:r 310) och d. 16 i samma månad och år *Margareta Fonsdotter* (Silfverstolpe n:r 311).

Vid 12 juli heter det »her doo myn kära moder *KM* 1554». Uttrycket »moder» antyder en abbedissa, och torde här gälla *Katarina Mattsdotter*, som innehade abbedissevärdigheten 1539—48. Därmed skulle alltså Silfverstolpes uppgift (abbed. n:r 17): »Afled sannolikt 1559» kunna korrigeras.

Nunnan *Kristina Olofsdotter*, som enl. Silfverstolpe (n:r 273) afled d. 22 sept. 1526, uppgifves här under initialerna *K O* hafva dött d. 13 juli 1525.

Äfven några andra dödsdata (prior Petrus Olavis 1390 ⁹/₄, biskop Nicolaus Hermannis 1391 ²/₅, hel. Katerinas — Birgittas dotter — 1381 ²³/₃) finnas införda i denna märkliga bönbok, en af de vackraste och värdefullaste af de i Vadstena af flitiga nunnehänder förfärdigade, och det är att allvarligt beklaga, att den hamnat i utlandet. Af faksimilet i fototypi af en sida i densamma (återgifvet i »Svenska böner från medeltiden») bestyrkes handskriftens skönhet. I samma publikation (s. LXV ff.) finnes beskrifven en annan Vadstenabönbok (med faksimil af två sidor, pl. 10 och 11), nu tillhörig universitetsbiblioteket i Giessen, hvilken äfven den torde lämnat Sverige vid samma tidpunkt som Berlinbönboken. Därom finnas dock ej några bevis bevarade i själfva handskriften, som icke heller innehåller några annotationer rörande klosterfolk i Vadstena.

En cause célèbre i Örebro 1836

Af C. Gustaf Edelstam

Originalen till vidstående plansch, en pennteckning om 28 x 45 cm., har tillhört kaptenen C. R. von Post och äges nu af hans dotterson, meddelaren af dessa rader. Teckningens upphofsman och tidigare öden äro icke bekanta. Den torde redan i och för sig kunna ur flera synpunkter påräkna allmänna intresse. Personerna äro på teckningens baksida nämnda under de å planschen återgifna rubrikerna. Det skildrade uppträdets omnämmande i Bernhard Torssells år 1912 utgifna Örebro och dess utveckling, förra bandet, har dessutom gifvit uppslag till studier i de rättsgångshandlingar, ur hvilka det följande hufvudsakligen hemtats.

Fredagen den 11 mars 1836 hade teaterföreställning ägt rum i Societetshuset i Örebro. Den kände teaterföreståndaren I. H. Hall och hans sällskap hade sedan nära två månader låtit stadens och ortens hög- och respektive herrskaper njuta af sin konst och denna afton gifvit Schillers Carl von Moor eller Rövarebandet. Bland publiken, som trängdes i teaterlägenheten en trappa upp, uppmärksammades ett antal uniformsklädda officerare vid Lifregementets husarkår, hvaraf då fanns i staden förlagd en instruksionskvadron. Då spektaklet vid $\frac{1}{2}$ 11-tiden slutat och den öfriga publiken troppade af, uppehöll sig desse i trappan, mönstrande de passerande, och stego sedan in i bottenvåningens restauration, där mademoiselle Christine Rosing förde spiran.

Brukspatronen och boktryckaren P. M. Lindh hade i sällskap med sin mor, sin fästmö och dennas syster bevisat föreställningen och afhämtade i förbigående i yttre restaurationsrummet sin där hängande kapp. Utkommen i förstugan sammanträffade han med

löjtnanten greve Sven Robert Löwen, som något före piemens slut gått dit ned och samtalat med åtskilliga passerande kamrater och ett fruntimmer. Hvad som mellan nämnde båda herrar nu föreföll ute i förstugan, har icke blifvit nöjaktigt utredt. Enligt Lindhs uppgift skulle han af Löwen blifvit »inlockad» i restaurationslokalen, enligt Löwen hade Lindh »alldeles opåkallad» följt honom dit in. Allt nog, samtidigt trädde de in genom dörren i nedre ändan af det inre matrummet, hvilket plägade disponeras af officerare och andra ståndspersoner. Bakom långbordets öfre ända, invid bränvinsbordet mellan båda fönstren, stod ryttmästaren C. G. Wästfelt och bredvid honom satt underlöjtnanten baron Carl Wachtmeister, på andra sidan sutto stadens aktade borgmästare L. G. Ålund, stadsläkaren B. W. Ingman och assessorn J. G. Wilson, innehafvare af Skäfvesund; kvartermästaren greve Sten Lewenhaupt satt med ryggen mot dörren, hvarjämte löjtnanterna baron C. Leuhusen och baron Tönnes Fr. Wrangel samt underlöjtnanterna C. G. Granath och C. A. Fr. Gyllenhaal också uppehöll sig i rummet. Två uppassande pigor gingo af och till. Lindh, som var iklädd sin kappa, tilltalades genast vid dörren häftigt af Löwen med uppmaning att där offentligt göra ursäkt, för det han upprepade gånger betett sig som en fähund emot husarkären och särskildt för det han på samma plats offentligen förolämpat greve Hamilton. På Löwens två gånger förnyade uppmaningar gaf Lindh något hånligt till svar, att han alltför gerna skulle lämna greve Hamilton upprättelse, om han kunde öfvertygas hafva förolämpat denne, som vore Lindh en alldeles obekant person och som han hade sett blott en enda gång uti simpel bolsterversrock och utan några yttre tecken till den grefliga värdigheten, samt att Lindh ej kunde erinra sig att han förolämpat någon husarofficerare. Till Löwens ord: »då ges intet annat råd än att herrn skall få stryk», svarade Lindh: »ja, så slå mig.» Under den fortsatta ordväxlingen hade bl. a. officerare ryttmästaren Wästfelt skyndat fram och knöt handen under Lindhs näsa, utbristande, att det vore inte värdt uppmana Lindh att bedja om förlåtelse, då denne visst varit full då efter vanan, tilläggande, att Lindh vore en lymmel och länge hade tiggat stryk och att det enda som kunde inge Lindh respekt, vore en blå rygg. Nu small en örfil från Löwen mot Lindhs runda kind åtföljd af flera ännu kraftigare slag, under det Lindh sökte undkomma inåt rummet och slutligen hamnade i en soffa i hörnet vid fönstret, svepande kappan om hufvudet. Allmän uppståndelse! Borgmästaren ro-

pade: »herr ryttmästare, herr ryttmästare detta är för obehagligt,» assessor Wilson, högst altererad, skyndade, så snart dörren blef fri, ut i yttre rummet med sin mat, snart följd af borgmästaren. Men doktor Ingman lyckades, sedan Lindhs näsa gått i blod, hejda Löwen, och efter ännu en knuff fick Lindh vara i fred. Under oväsendet hade också mademoiselle Rosing, sekunderad af skänkmamsellen Thérèse Spångberg, kommit in, och då hon såg huru Löwen »torfvade till» Lindh, sprang hon emellan dem med utropet »nu är det slut god herrar», hvarigenom, såsom Lindh sedermera uttryckte sig, den behjärtade qvinnan slutligen frälsade honom från dråpslaget. M:lle Rosing förde skyndsamt Lindh i säkerhet i sin sängkammare innanför salen, därifrån han, vanställd och sönderslagen och beröfvad sin mössa, fick återvända genom en annan utgång till sitt hem utan att vidare blifva förföljd.

Till kämnersrätten hade Lindh genom stämmingsmemorial af d. 17 mars låtit instämna såväl Wästfelt som Löwen, yrkande ansvar för edsöresbrott, enär misshandeln skulle skett försåtligt och efter öfverläggning, samt anskaffat ett läkarebetyg, att Lindh den 12 mars funnits hafva en större blånad under vänstra ögat samt flera mindre å vänstra sidan af ansiktet och pannan och för öfrigt hela vänstra sidan af hufvudet betydligt uppsvullnad, hvilket allt icke vore af någon farlig beskaffenhet men vittnade om betydligt föröfvadt våld.

Kämnersrätten handlade målet den 22 mars, den 8 och 26 april och den 3 maj, då den fann nödigt öfverlämna målet till rådstufvurätten. Särskild ordförande förordnades af Svea hofrätt att med ojäfvige ledamöter döma, och afkunnade den 18 augusti sitt utslag, som emellertid underställdes Svea hofrätt, hvars utslag af den 23 december s. å. Lindh öfverklagade. Kungl. Maj:ts utslag gafs den 14 augusti 1839.

Samtliga rättegångshandlingarna trycktes af Lindh, åtminstone delvis såsom bilagor till Örebro Tidning, som han utgaf, sålunda från början vändande sig till Allmänna Vettets domstol, hvarmed, såsom Löwen anmärkte, Hr Lindh nu tycktes vilja göra bekantskap.

Lindh biträdades i rättegången af landskanslisten Svante Falk, hvars idérika och kända persons försåtliga insinuationer emot en lättrodd ynglings ifver föranledde svarandena, biträdde af v. härads-höfdingen J. A. Hertzman, till sådana utlåtelse emot Lindhs retsamma personlighet och de elaka snillen, hvilkas klient denne genom själsfrändskap blifvit, att alla parter i rådstufvurätten böt-fälldes för missfirmeliga utlåtelse.

Ångående uppträdets förhistoria berättade svarandena, att Lindh, som med afseende på sin förmögenhet ansett sig berättigad att sällskapa med husarkären, af denna, så vidt möjligt varit, undvikits för hans personlighets skull, hvaraf den hätskhet hos honom uppkommit, att han vid alla görliga tillfällen förolämpade och att dessa förolämpningar, i minnet sammanlagda, någon gång måste leda till ett utbrott, sådant som det timade. Episoden Hamilton skildrades från svarandesidan så, att grefve Hamilton (Carl Ludvig, f. 1817), en ung oerfaren gradpasserare, en afton vid utgåendet från inre spisningsrummet blifvit af en ditkommande person förnärmad medelst mössans afslående i förstugutrappan, men att bemälda person, som genast insett sitt misstag, följande dag uppsökt den förorättade och godtgjort på ganska hedrande sätt sitt förhastande, hvarföre ock Hamiltons kommenderande förmän på lika hedrande sätt vid annat tillfälle förklarar den frivillige uppriktaren deras aktning och tacksamhet. Emellertid hade Hamilton genast efter förut angifna upptråde åter gått in i matsalen för att till förolämparen yttra sitt missnöje, men då mötts — ej af den sökte — utan af Lindh, hvilken (uti honom värdiga ordalag och pöbelspråk, hvars innehåll anständigheten förbjöde att meddela) bedt Hamilton med kamrater akta sig etc., hvarföre denne ganska visligen öfvergifvit stället. — Enligt Lindh åter hade första anledningen till detta upptråde varit, att sergeanten grefve Hamilton uti stallrock och fodermössa infunnit sig till spisning uti ett sällskap, som icke ansett stallrocken höra till dess krets. Då Hamilton under däraf uppkommen ordväxling kommit gående från andra ändan af rummet mot dörren under yttrande: »ni skall få se hvad det kostar att kasta ut min mössa,» hade Lindh yttrat den tanke, som fallit honom i sinnet: »men tänk om man hade kastat ut hela karlen!» Om han därvid användt några oanständiga uttryck, anhöll Lindh, att detta måtte genom vittnen styrkas.

Inför kämnarsrätten förklarade Wästfelt sig icke försvara sina mot Lindh fällda omstämda yttranden, ehuru han icke heller återtog sitt generella omdöme. Löwen beklagade den häftighet hans varma ungdomsblod och förolämpade kamratkänsla påkallat, — om ej för Lindhs skull, åtminstone för de närvarande aktningvärda personer, hvilka haft full rättighet anse stället fredlyst från obehagliga uppträden.

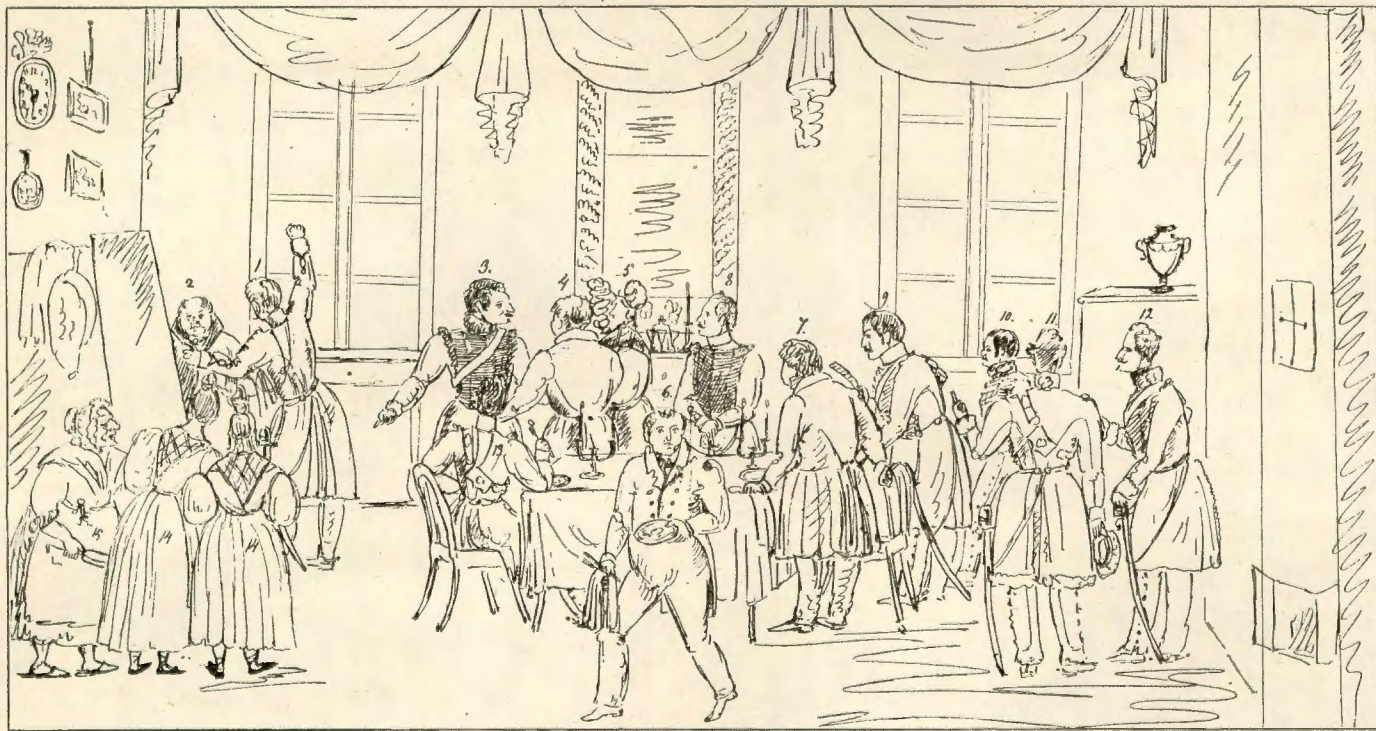
När målet skulle af kämnarsrätten öfverlämnas till rådstufvurätten, yrkade Lindhs biträde svarandenas häktande, enär desse kunde befaras rymma, helst Löwen vore farlig för allmänna sä-

kerheten och Wästfelt måste anses ha förvärvat sin tjänst; ett yrkande som svarandenas biträde förklarade vara så dumt, att det icke förtjänade något svar. — Den 17 april hade Lindh genom en inläga till justitiekanslärämbetet påkallat dess biträde. — Inför rådstufvurätten yrkade Lindh väremålsed för Löwen eller fyllnadsed för sig själf angående sitt försåtliga »inlockande», så att det måtte blifva Löwen, som inför det allmänna omdömet måste anses för lögnaren eller den usle förnekaren af en påtaglig sanning.

Alla vid misshandeln närvarande personer hördes såsom vittnen inför kammarsrätten, en eller flere gånger. Angående senare delen af M:lle Rosings vittnesmål innehåller protokollet tyvärr endast, att hon upprepade några efter uppträdet fälda uttryck, hvilka såsom icke hit hörande och ingalunda upplysande för målets utredande utan endast begagnade för åtlöjes väckande, rätten ansåg icke böra uti protokollet inflyta.

Rådstufvurätten och öfverrätterna underkände med olika motiveringar yrkandena om ansvar för edsöresbrott och ådömde alla Wästfelt 1 riksdaler 32 skilling banko i böter för okvåde och hot i vredesmod och att gemensamt med Löwen ersätta Lindhs rättegångskostnader med 13 rdr 16 sk. banko. — Löwen dömdes i rådstufvurätten att för slag, hvaraf sex ansetts icke hafva medfört åkomma och sex med blånader och blodviten, samt för okvädingsord, alla å värdshus utdelade, böta 15 rdr banko, att ersätta Lindh för sveda och värk, läkarelön och hinder med 50 rdr banko samt att gemensamt med Wästfelt ersätta Lindhs rättegångskostnad med nämndt belopp.

I Löwens straff gjorde öfverrätterna den ändring, att han för de Lindh af honom tilldelade slag, som kunde till tolf antagas och borde anses hafva hvarje för sig medfört åkomma, skulle böta 17. rdr banko. — Lindhs ombud i hofrätten ådömdes där 3 rdr 16 sk. banko för inblandning af hvad till saken icke hörde.

Krog-scène den 21/3 1836.

»Agerande personer»:

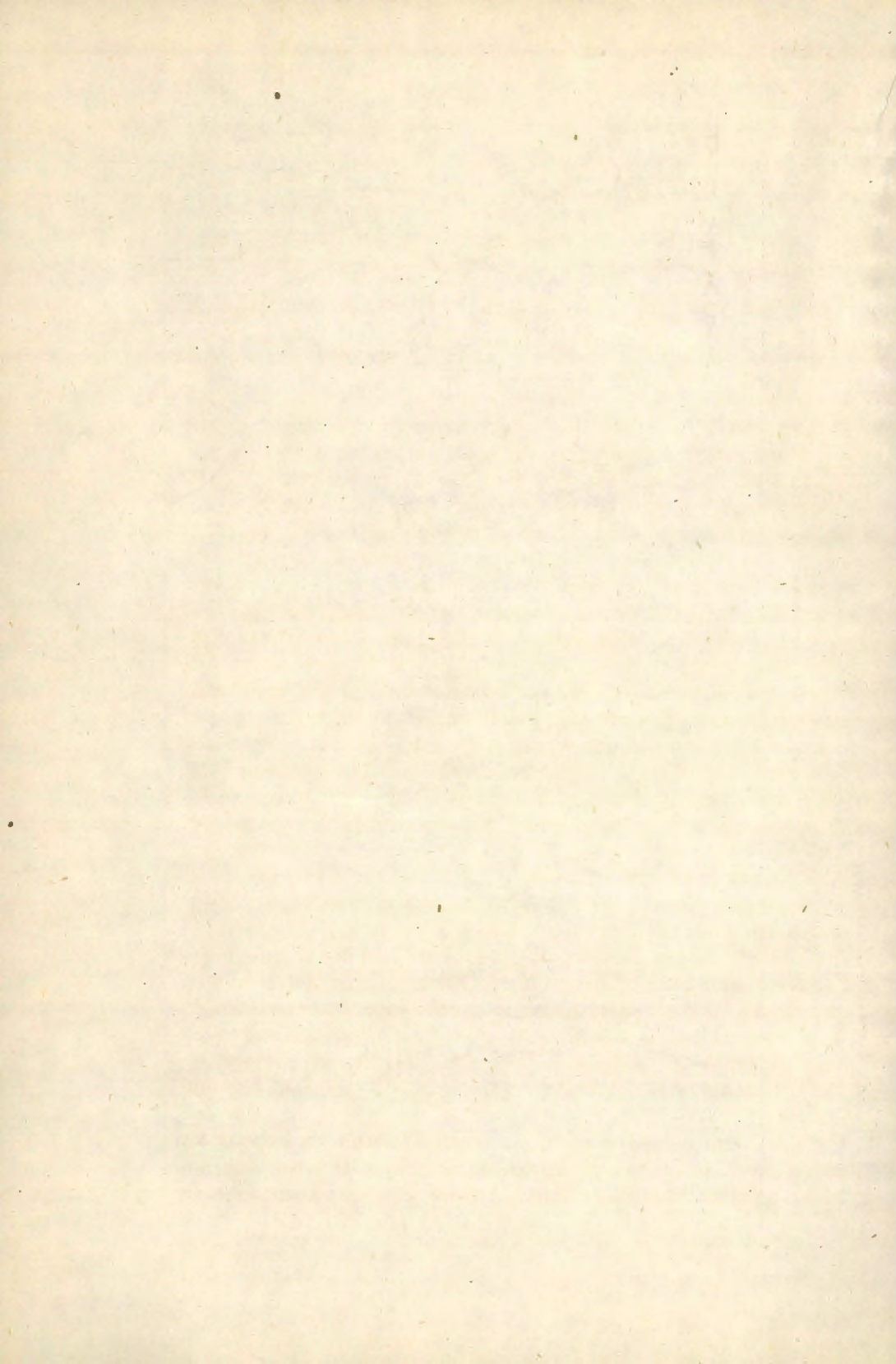
1. Löwen; 2. Lindh; 3. Wästfelt; 4. Ingman; 5. Mille Rosing.

»Tranquila åskådare»:

»Förnöjde åskådare»:

8. Granath; 9. Gyllenhaal; 10. Lewenhaupt; 11. Leuhusen;
12. Wrangel; 13. Wachtmeister.

»Nyfikne åskådare»:

Till belysning af Lars Hiertas politiska åskådning

Af O. Wieselgren

När Aftonbladet den tjugonde november år 1872 kom ut med svarta sorgkanter så visste hvar och en genast hvad som var anledningen. Man behöfde icke läsa nekrologen, där i djupt kända ordalag omtalades att »en utmärkt och framstående medborgare, hvilken verksamhet varit djupt ingripande och fruktbringande i många riktningar», hade gått ur tiden, för att förstå att det blott fanns en man i Sverige som af Aftonbladet kunde anses värd en sorgebetygelse af så markant beskaffenhet, nämligen tidningens egen skapare och mångåriga redaktör, Lars Johan Hierta själf. All annan helgondyrkan, alla andra försök till personkult och kanonisering hade alltid i Aftonbladets spalter på det kraftigaste nagelfarits, men i detta fall gjorde tidningen ett undantag från sina vanliga bildstormarprinciper. Och märkligt är att den tradition som sålunda inaugurerades redan vid den store mannens bortgång sedermera år från år har upprätthållits och snarare vuxit i styrka än aftagit. Det finnes väl knappast någon bland det nittonde århundradets politiska personligheter, som under senare tid i så hög grad som Hierta blifvit föremål för erkännande och uppskattning äfven från meningsmotståndares sida, och alldeles säkert är att ingen kunnat fröjda sig åt en så kraftigt verkande centralhård för den beundrande traditionen som den Aftonbladets förste redaktör fått i stiftelsen Lars Hiertas minne. Öfver hufvud taget står Hierta i det allmänna medvetandet ungefär som en slags kyrkofader för den svenska liberalismen, och i afseende på hans verksamhet i dess helhet gäller samma stadgande som grundlagen fastslagit om konungens gärningar: de vare från allt åtal fredade.

Det är med hänsyn till dessa omständigheter att hoppas att någon forskare på allvar ägnar sig åt studiet af 1830- och 40-talens politiska historia, ty ännu så länge kan man knappast säga

att den blifvit belyst från någon annan sida än oppositionens. Vi veta till dato egentligen blott att Hierta enligt sina meningsfränders åsikt var en särdeles stor man hvars betydelse nätt och jämt kan i vanliga ordalag uttryckas och att hela landet är honom tack skyldigt för hans energiska och oförtrutna arbete i det sanna framåtskridandets tjänst. Men hvad som egentligen är det bestående och beundransvärda i hans politiska gärning, därom sväfvä vi allt fortfarande i okunnighet. Man kan visserligen konstatera att han med ifver och energi förde fram i diskussionen de termer och slagord som den dåvarande liberalismen plögade sätta på första platsen i sitt program; men i öfrigt kan man just icke ur hans uttalande leta fram någon särdeles frappant statsmannavishet. Den ortodoxa traditionen har öfverallt tolkat hans verksamhet med allt för stor välvilja.

Reflexioner sådana som dessa inställa sig alldeles ofrivilligt, då man tager kännedom om den omfattande aktpublikation till Hiertas historia, som för någon tid sedan påbörjats af *Gustaf A. Aldén*. (*Lars Hierta*, Riksdagsmotioner och anförenden, första delen: Riksdagarna 1828—41, Stockholm 1913.) Då detta arbete tillkommit med understöd från stiftelsen Lars Hiertas minne är det otvifvelaktigt att det är afsedt att utgöra ett stöd för den härskande traditionen om Hierta; men hvar och en som med någon uppmärksamhet studerar detsamma måste däraf mottaga ett intryck som snarast går i en riktning rakt motsatt den afsedda. Hiertas argumentation och uttalanden höja sig i allmänhet på intet sätt öfver den nivå på hvilken vanligen riksdagsoppositionen brukade hålla sig. Han gick sällan eller aldrig problemen djupare in på lifvet utan nöjde sig i de flesta fall med att undersöka huruvida de stämde med de generella doktriner som bildade den egentliga grundvalen för hans åskådning. Dessutom visa hans uttalanden ej sällan att han nästan lika mycket som en del af hans politiska arftagare i våra dagar varit fången i en nästan vidskeplig dyrkan af den allmänna opinionen. Några exempel valda på måfå ur den här föreliggande samlingen af hans politiska uttalanden skola belysa det ofvan sagda.

Särdeles betecknande för Hiertas uppfattning af det politiska lifvets betydelse och värde ur allmän medborgerlig synpunkt är ett uttalande som härrör från debatterna om de vid 1834—35 års riksdag framlagda förslagen till förändring af representationen. Under diskussionen hade framhåfts att systemet med allmänna val i flera främmande länder åstadkommit att man vid valtill-

fällena tagit sin tillflykt till mutor och intriger för att drifva igenom önskade kandidater. Hierta yttrade härom följande betecknande ord: »Om så verkligen skulle förhålla sig, att corruption och intriger stundom afgöra valen, hemställer jag, hvilket som vittnar om ett lyckligare tillstånd i det offentliga lifvet, antingen att förtroendet att vara folkets representant anses för så hedrande att de sökande därför vilja vidkännas betydliga uppoffringar, ehuru äfven detta i sig sjelf är orätt, eller också, såsom det här går till i en del af småstäderna, att borgerskapet nödgas gå, snart sagdt, från dörr till dörr bland sina medlemmar för att finna någon, som vill åtaga sig representantkallet.» Det är alldeles typiskt för dåtidens liberala uppfattning: politik à tout prix, äfven om man skall taga mutsystem och andra likartade välsignelser på köpet. Egendomligt nog blef Hierta vid detta tillfälle icke bemött af någon annan än den genom sina vilda fejder med Grevesmöhlen bekante baron Ludvig Boije, hvilken förklarade att om allmänna val infördes »skulle det komma att tillgå med dem alldeles som det nu tillgår med prestvalen på landet d. v. s., att brännvinskannan, tobaksrullen och ölstopet blifva de som framkalla representanterna».

En annan detalj, som sedd i belysning af senare tiders erfarenheter äger sitt speciella intresse, är Hiertas beundran för det norska stortinget. I sitt andra anförande i den debatt, som nyss omtalats, gaf Hierta uttryck åt sina känslor i detta hänseende i orden att »då hos en stor del af svenska folket missnöjet med den närvarande representationen icke är något tvifvel underkastadt så är det deremot allmänt känt, att normännen tala om sin med stolthet och entusiasm». Det är en uppfattning ungefär likartad med den som ligger bakom en ett par år äldre skrift af C. P. Agrelius, hvars titel är »Svenska Folkets återställelse till ett enklare och bättre, med Norrska Folkets mera öfverensstämmande lefnadssätt», i hvilken författaren emfatiskt utbrister: »När skall ett Swenskt storting uppstå vid sidan af det Norrska?»

Ett annat exempel, som ganska typiskt visar att Hierta i likhet med åtskilliga andra af sina meningsfränder gärna använde alla tillfällen, likgiltigt hurudana de voro, för att rikta sina angrepp mot en honom misshaglig regerings förslag, kan hämtas från diskussionen om det år 1834 framlagda förslaget om extra anslag till försvarets stärkande. Hierta uppträdde då emot förslaget, närmast med den motiveringen att regeringen »visat en nästan oupphörlig missaktning för Ständernas rättighet att besluta

om beviljandet af folkets bidrag». De fall där regeringen skulle hafva uppträdt på detta sätt hade visserligen intet med det föreliggande ärendet att skaffa, men det betydde ingenting för Hiertas omutliga rättsinnighet. Han misstrodde regeringen, och därför skulle försvarsanslaget kastas öfver ända. Ständerna borde enligt Hiertas mening »en gång begagna sin rättighet att afslå de ständigt förnyade fordringarna, till dess de finna ett annat system vidtagas och sina föreställningar om nödvändigheten af besparing på något håll vinna mera afseende». Hvad som var för rikets välfärd nödvändigt betraktades i detta fall som mindre betydelsefullt, endast ständernas bestämmanderätt icke trädde för nära. Det är ungefär samma taktik som man i våra dagar fått tillfälle att bevittna i åtskilliga af de länder där parlamentarismen slagit ut i full blomma.

Ganska intressant och lärorikt är också att studera Hiertas hållning vid riksdagen 1840—41, då oppositionen för att visa sitt inflytande försökte framdrifva ett mot justitieråden Nyblæus, Snoilsky och Isberg riktadt afsättningsbeslut i den af ständerna tillsatta opinionsnämnden. Hierta intog i denna sak den ståndpunkten att han — om man nämligen får tro den af Aldén citerade Carl Vilhelm Lilliecronas dagboksanteckningar — stödde förslaget men ansåg lämpligast att endast utvotera två justitieråd: »annars i hans tanka framkallas reaction». Den sakliga grunden för utvoteringen synes man i allmänhet hafva lämnat därefter; åtminstone kan man af de i Aldéns samling publicerade uttalandena icke finna att man ens gjort något försök att uppvisa en faktisk grund för det planerade förfarandet.² Skådespelet är onekligen uppbyggligt: representationens oppositionsparti, som blott för att demonstrera, söker förgräpa sig på den högsta domaremakten i landet. Det får väl antagas att denna episod fallit Hierta ur minnet vid det tillfälle då han karakteriserade sin riksdagsmannaverksamhet som en sträfvan efter »sambällsinrättningarnas förbättring medelst undanröjande af de missbruk och obilligheter i lagstiftningen eller af de rådande fördomar, hvilka hindra en fri utveckling af de mänskliga krafterna, och bakom hvilka egoismen förskansat sina rättigheter».

² Prosten STENHAMMAR berättar i sina *Bilder ur riksdags- och hufvudstadslifvet* (del 2, sid. 74) att han, som vid det nämnda tillfället blifvit vald till medlem af opinionsnämnden, »voterade nej och fällde alltså ingen. Ty jag vet intet ondt med dem!» Att man »egentligen ville åt grefve Snoilsky» omtalar han emellertid som ett allmänt känt förhållande. — Jfr äfven *Ol. Im. Fähræus, Skildringar ur det offentliga lifvet*, s. 107—120.

Hierta själf skref i Aftonbladet för den 23 mars att opinionsnämnden, om den skulle träda i verksamhet och utöfva sina rättigheter, vore att betrakta som »ett koncentreradt uttryck af hela den upplysta majoritetens i landet tänkesätt» och följaktligen borde anses som ett lämpligt och nyttigt organ för den representativa makten. Dock gick han icke in på någon undersökning af frågan om de saksål som i det föreliggande fallet föranledt riksdagsoppositionen att rikta sitt anfall mot landets högsta domaremak. Det hade från hans synpunkt endast ett relativt ringa intresse.

Hvad beträffar det politiska lifvets allmänna organisation så hade redan Hierta klart för sig att partisystemet i själfva verket var det mest eftersträfvansvärda af alla; dess företräden voro så stora att eventuella olägenheter däraf fullständigt bortskymdes. »Om vi gå tillbaka till de länders historia, som vi kärast läsa, till Roms, till Greklands, till Englands politiska historia; männe vi icke då helst fästa oss vid de tidpunkter, där vi se partierna starkast drabba emot hvarandra? Är det icke i dessa epoker som de store män uppträdt hvilkas rykte och ära pryder minnets tempel?» Dessa ord, som fälldes i en af debatterna om representationsfrågan vid riksdagen år 1840, visa på ett ganska karakteristiskt sätt hur tidigt den liberala doktrinen om partiväldets nödvändighet vann insteg i vårt land. Det är ungefär samma åskådning som Jakob Wallenberg under det närmast föregående århundradet formulerat i följande klassiska rader:

Låt *Hatt* och *Mössa* dras, låt tvedräkts åskor knalla:
 En ek som då och då en liten skakning har
 i jorden bättre fäste tar.
 När Rom ej trätte mer, begynte det att falla,
 och England når sin höjd midt under split och kif:
 Parti är fria staters lif.

För Hierta var partiorganisationen en ofrånkomlig nödvändighet, och all politik som ej räknade med denna faktor måste från hans synpunkt betraktas som felaktigt orienterad. Det var frihetstidens arf som ännu gjorde sitt inflytande gällande i vårt offentliga lif.

Hvad beträffar försvarspolitiken så har Hierta äfven på detta område fällt en hel del yttranden som väl kunna förtjäna eftervärldens uppmärksamhet. Särskildt intressanta äro hans uttalanden i den vid riksdagen år 1840—41 förekommande debatten om Vaxholms befästande. Regeringen hade föreslagit ett anslag af 100,000

riksdaler årligen under fem år, hvilket af statsutskottet nedprutats till samma summa under tre år. Hierta ställde sig icke alldeles afvisande mot förslaget men hade dock en hel del betänkligheter mot dess omedelbara antagande: han och hans meningsfränder inom ståndet »önskade endast något litet stäfja den i deras tanke alltför häftiga ifver som råder i denna sak och vågade framställa som sin åsikt att något litet dröjsmål därmed ej kunde skada». Detta dröjsmål kunde under inga omständigheter tänkas medföra några farliga följder, då ju »särdeles intima förhållanden» voro rådande emellan de svenska och ryska hofven! Dessutom hade man tidigare, då tanken på det så kallade centralförsvaret upptagit intresset, ej visat sig angelägen om att hålla kustförsvaret uppe. »Då man nu betraktar alla dessa förhållanden så tror jag att man däraf kan draga den slutsatsen att det ej är så utomordentligen nödvändigt att nu, för att nyttja ett gammalt svenskt uttryck, vara så het på gröten, som många nu tyckas vara.»

Man kan knappast undgå att i ett uttalande sådant som detta känna igen en tendens ungefär likartad med den som Tegnér i sin dikt Oppositionstalare lagt i munnen på den bekante liberale riddarhuspolifikern grefve David Frölich:

Konstitution i ljusets dar,
Statsmakter, frihetsanda,
Försvsverk utan allt försvar
och Dagligt Allehanda. —

Tegnér's dikt skrefs 1829, d. v. s. innan Aftonbladet kom till, eljest skulle säkerligen namnet på Hiertas tidning figurerat i stället för det gamla Dagligt Allehanda.

Samma benägenhet för att möta förslag i försvarsvänligt syfte med hänvisningar på vårt säkerställda internationella läge återfinner man äfven i Hiertas anförande i frågan om byggandet af en kanal mellan Hjälmarens och Vänerne, som äfven framlades för riksdagen 1840—41. Man hade påpekat att denna kanal kunde blifva af stort gagn i försvarshänseende; härtill svarade emellertid Hierta att det icke kunde vara möjligt att ej »vår regering skulle hafva sett sig så väl före i sitt politiska systeme att ju den mångåriga vänskap som förenat denna regering med vår östra granne likasom med våra öfriga grannar skulle hafva till påföljd en trygghet i det ytterst möjliga om neutralitet och fred för Sverige, och ett ytterligare insegel på en sådan närmare förening och vänskap

mätte vara numera gifvet sedan vårt nuvarande regenthus är så nära besläktadt med den östra grannens regenthus.» Äfven den som i ett och allt vill söka uppehålla traditionen om Hiertas skarpa blick för politiska frågor torde inför uttalanden af detta slag finna sig föranlåten att åtminstone i fråga om utrikespolitik något moderera sin beundran.

En mera ingående granskning skulle lämna åtskilliga likartade bidrag till kännedomen om Hiertas politiska verksamhet, men afsikten med denna uppsats har endast varit att framlägga några antydningar till bestyrkande af det i inledningen påpekade förhållandet att Hiertas roll i vår historia tills dato bedömts mera ur apologetisk än ur allsidigt kritisk synpunkt, och det må därför vara nog med hvad som redan blifvit framlagdt. Den som griper sig an med den visserligen svåra och kräfvande men äfven intresseväckande och tacksamma uppgiften att skildra striderna mellan regeringen och oppositionen under de bägge senaste decennierna af Karl XIV Johans styrelse kommer säkerligen att belysa ännu många flera fall där den stridbare redaktören för Aftonbladet visat vägen för en uppfattning af de politiska frågorna som varit långt ifrån gagnelig för det svenska statslifvet i dess senare utveckling.

Om borgerliga släktvapens förekomst i Sverige

Af Gustaf Elgenstierna

Ehuru äfven i Sverige i synnerhet under 1600- och 1700-talen bruket af borgerliga eller rättare icke adliga vapen förekommit i en utsträckning, hvarom den, som icke forskat i våra arkiv, knappast kan göra sig en föreställning, har jag dock icke funnit denna gren af heraldiken på något sätt omnämnd i våra tyvärr så fåtaliga heraldiska arbeten eller i uppslagsböcker. Endast i sedermera kanslirådet m. m. Anders Schönbergs förtjänstfulla afhandling »Om Heraldikens Öden i Sverige», införd i tidskriften Svenska Mercurius under juli, augusti och oktober 1757, finnas några få upplysningar om densamma. Jag tror därför att en kort redogörelse för förekomsten af dessa vapen kunde intressera föreningens medlemmar.

Som bekant har bruket att göra sig ett heraldiskt vapen och att använda detsamma i sigill, på byggnader, prydnadsföremål, o. d. gamla anor i Tyskland, och därstädes finnas ännu i dag förutom de relativt fåtaliga rena patriciersläkterna tiotusentals borgerliga, vapen förande släkter, af hvilka en stor del kan leda sin härstamning upp till medeltiden. Här må påpekas att forskningen om dessa släkter därstädes under de sista decennierna alstrat en rik litteratur, och att det förnämsta arbetet om desamma, den årligen utkommande, med talrika vapenplanscher och reproduktioner af familjeporträtt försedda Genealogisches Handbuch bürgerlichen Familien hittills utkommit i 24 årgångar.

Otvifvelaktigt har bruket af heraldiska icke adliga vapen inkommit till Sverige från Tyskland, ehuru jag icke vill påstå att de vapen af detta slag, som förekomma i Sverige, utgöra en full motsvarighet till de tyska borgare- eller patriciervapnen. Ätminstone i användandet af dessa vapen förefinnes en väsentlig olikhet, i det nämligen i Tyskland det vapen som användts af stamfadern för en släkt sedan i de flesta fall bibehölls och an-

vändes af hans efterkommande i förekommande fall ännu i den dag som är, medan i Sverige ett dylikt vapen sällan användes af stamfaderns efterkommande längre än ett eller annat släktled. De släkter i Sverige som i våra dagar mera allmänt bruk dylika vapen äro lätt räknade.

Jag håller icke för otroligt att redan under medeltiden, då hälften af borgerskapet i våra städer utgjordes af inflyttade tyskar, äfvensom senare, detta bruk att göra sig vapen vann insteg äfven hos de svenska borgarfamiljerna, men tyvärr synas numera alla spår af desamma, med undantag af ett eller annat sigill under medeltidsarkivalier — i Hildebrand, Svenska sigiller från medeltiden, finnas afbildade ett par dylika från början af 1300-talet — vara försvunna och voro det sannolikt redan i förra hälften af 1600-talet, ty å de äldsta ännu kvarstående borgarhusen i Stockholm, som förskrifva sig från denna tid, söker man förgäfvets efter något dylikt vapen.

Det var egentligen först vid tiden för trettioåriga kriget, som bruket att göra sig vapen blef mera allmänt, och gifvetvis gafs impulsen därtill af de från kriget hemkomna officerarne. Det är hos dessa det tidigast framträder, men spred sig snart till andra samhällsklasser. Det fanns mot slutet af 1600-talet och hundra år framåt knappast en ofrälse officer eller civil tjänsteman, som icke lät göra sig ett vapen. Men äfven bland präster och borgare blef det allmänt. I en hel del fall bibehölls ett sådant vapen af den som antagit detsamma äfven sedan han, som ju då för tiden icke var ovanligt, blifvit adlad, såsom hans adliga vapen, vanligtvis på ett eller annat sätt »förbättradt och tillökt», ty vapnen, vanligen s. k. talande vapen, voro ursprungligen rätt enkla, med endast en figur i skölden. De skulle kunna indelas i två stora grupper, krigarvapen och civila vapen. De förra skilde sig icke mycket från de adliga vapnen; de voro försedda med alla ett adligt vapens attributer, sköld, hjälm — hvilken i de flesta fall under 1600-talet var slutet, till skillnad från den öppna adliga hjälmen — löfverk etc., vanligtvis också med bärarens initialer. De senare äro lättare att skilja från de adliga vapnen genom sin i allmänhet runda sköld, prydd allenast med en adlig krona, ehuru äfven bland dessa någon gång hjälm och sköldhållare förekomma. En särskild grupp bilda de prästerliga vapnen med sina kyrkliga sinnebilder, gudsögat, pelikanen, o. a. i skölden.

Det var ju naturligt att det öfverhand tagande bruket af själfgjorda vapen snart skulle föranleda protester från ridderska-

pet och adeln, som ansåg detsamma utgöra ett intrång i dess privilegier, och ståndet utverkade äfven åt sig vid flera riksdagar under slutet af 1600- och början af 1700-talet flera förordningar i syfte att stäffa detsamma. Det var dock först efter utfärdandet af den k. förordningen af den 10 aug. 1762, som förbjöd ofrälse att föra adlig sköld och hjälm, som bruket att göra sig vapen så småningom upphörde.

Förutom nu nämnda själfgjorda vapen framträder, om än sparsamt, under 1600-talet en särskild grupp af vapen, som nog rättare böra räknas till de borgerliga än adliga vapnen. Dessa vapen antogos af afkomlingar af släkter, som räknade anor från det urgamla frälset och det under 1500-talet talrika s. k. småfrälset eller halffrälset, samt voro vanligtvis på ett eller annat sätt förvanskade kopior af ursprungliga frälsevapen. Som bekant uppgick en hel del af dessa släkter, som icke längre förmådde fullgöra rusttjänsten eller af annan anledning utträdt ur frälset, i bondeståndet. Äfvenså förekom i Västergötland och Småland, i synnerhet i gränstrakterna mot Danmark, ett talrikt rustande ofrälse, som genom konung Erik XIV:s instruktion af den 7 aug. 1562 erbjöds att besöka honom för vinnande af rätt till frälse, sköld och hjälm, och hvaraf en mängd rustande bondsöner begagnade sig. Dessas efterkommande återgingo i allmänhet till bondeståndet. När sedan under 1600-talet en medlem af dessa bondesläkter genom krigarbragder eller studier uppstigit till högre social ställning, men icke kunde, af en eller annan anledning, tillräckligt styrka sin härstamning — oftast var densamma endast kognatisk — från den gamla frälssläkten för att erhålla introduktion å riddarhuset, upptog han ändock och begagnade, dock icke alltid i dess ursprungliga form, det gamla frälsevapen, som hans stamfader förvärfvat sig. Många söner till frälsemän under midten och slutet af 1500-talet ingingo i prästeståndet, och då arkomlingar af dessa, såsom mången gång hände, ägnade sig åt krigaryrket, gjorde de sig ett krigarvapen så mycket som möjligt likt det fädernevapen, om hvilket släkttraditionen mälde. Ofta blefvo dock dessa senare adlade, och det upptagna vapnet med eller utan »förbättring» registreradt bland de adliga vapnen.

Förutom i sigill under handlingar från 1600- och 1700-talen kan man äfven någon gång påträffa nyss nämnda själfgjorda vapen i våra kyrkor, uppsatta på samma sätt som de adliga vapensköldarna. Ett typiskt sådant fall är mig bekant från Fjällkinge sockenkyrka i Skåne, hvarest åtminstone ännu för 10 år sedan

hängde ett stort hufvudvapen uppsatt öfver likvidationskommissarien Pehr Steenhoff, † 1746, och visande i blå sköld ett stort hvitt hus (hoff) stående på stenig grund, på skölden en sluten hjälm utan hjälmprydnad, och det hela omramadt af ett sirligt löfverk i hvitt och rödt samt kring sköldens nedre del en bandvirad krans af palmblad. Den under adliga vapensköldar ofta förekommande inskriptionsplåten saknas ej heller. Inom parentes må nämnas att likvidationskommissariens son, den sedermera adlade lagmannen Christian af Stenhof, vid adlandet erhöll ett mot ofvan beskrifna helt olika vapen.

Det är naturligtvis den inom så många icke adliga släkter ännu fortlevande traditionen om ett sådant i det föregående nämndt själfgjordt vapen som gör, att man så ofta hör eller ser uppgifvas att slakten i fråga en gång skall hafva blifvit adlad. Många exempel på dylika släkter jämte bevis för huru traditionen i hvart särskildt fall uppkommit, skulle kunna anföras, men jag afstår därifrån, då jag redan tagit nog mycken plats i anspråk. Med hvad jag nu sagt har jag endast velat bringa i erinring den del af den heraldiska vetenskapen, som skulle kunna kallas kändedom om de borgerliga vapnens förekomst i Sverige, om hvilken så ofantligt många bevis dels föreligga i sigill under handlingar i våra arkiv, dels finnas i våra kyrkor och å andra ställen, men om hvilken ännu ingen mig veterligt gjort några ingående forskning för att göra densamma mera känd. Och dock synes den mig väl värd detta och skulle utgöra ett tacksamt värf för den, som har intresse nog och tid att sysselsätta sig därmed.

Katarina Danielsdotter Robsahm

Af Oscar Nycander

Om man studerar källskrifterna till släkten Robsahms historia, möter man ett par namn, om hvilka de mest stridiga uppgifter återfinnas, t. o. m. i en och samma källa. En af dessa släktmedlemmar, som sålunda på grund af motsägande och oklara uppgifter blifvit i våra moderna släktböcker förväxlad eller erhållit felaktiga personalier sig tillfogade, är *Katarina Robsahm*, dotter af brukspatronen *Daniel Robsahm* på Villingsberg i Knista socken i Närke.

I »*Svenska Ättartal 1889*», sid. 405, finnes hon upptagen utan någon som helst anteckning, vare sig om födelse- resp. dödsdag eller i öfrigt. I »*Ny svensk släktbok*» af Leijonhufvud, sida 503, återfinnes hon likaledes utan annan upplysning än att hon är död, och att hon var gift med den likaledes nu döde inspektorn *Sven Lönrot*. Vidare finnes hon i de handskrifna släktsamlingarna angifven varit gift dels med jägmästaren Lindrot, dels äfven med bokhållaren Fransson, medan hon i undertecknads arbete »*Släkten Nycander*», finnes upptagen såsom gift med jägmästaren *Magnus Lönrot*. Slutligen är hon omnämnd i »*Personhistorisk Tidskrift 1909*», sida 153, i en anmälan om nyssnämnda arbete, i hvilken signaturen G. I. lämnar dels den upplysningen, att hon i äktenskap med en *Lönroth* hade dottern *Kristina Katarina*, som blef gift med slottsbokhållaren och rådmannen i Örebro *Magnus Hansson*, dels meddelandet, att flera skäl tala för att hennes man var inspektorn *Sven Lönroth*.

Jag skall i det följande söka utreda de allmänna dragen af hennes lefnadsöden och därvid först visa, att det sistnämnda antagandet är oriktigt och grundadt på en förväxling med hennes kusin *Anna Katarina Robsahm*, dotter af brukspatronen på Bofors *Per Jakob Robsahm*, och att således inspektorn *Sven Lönroth*, såsom äfven af Örnberg anföres, var gift med den sistnämnda

Anna Katarina Robsahm, sedan hon blifvit änka efter landssekreteraren i Uppsala *Lars Åberg*.

Denna Örnbergs uppgift finnes bekräftad i den Klerckerska släktsamlingen och styrkes ytterligare af ett dokument, hvars tillförlitlighet måste stå höjd öfver allt tvifvel, nämligen bouppteckningen efter brukspatronen *Abraham Robsahm*, hvilken dog 1733 ^{6/1} (ej 1732 s. s. Örnberg och Leijonhufvud uppgifva) på sitt bruk Biörkborn. Bouppteckningen, som på grund af sitt rika innehåll förtjänar att af släkten beaktas, återfinnes egendomligt nog i Stockholms förmyndarekammare bland bouppteckningar år 1733, andra bandet n:o 580, och upptar bland Abraham Robsahms arfvingar »samsystemen, framlidne bruksarrendatorn Sven Lönroths änka Anna Catharina Robsahm». Häraf torde direkt framgå, att Sven Lönroth ej varit Katarina Danielsdotters man.

I förutnämnda bokanmälan lämnas af G. I. den mycket intressanta, på bokauktionskommissarien Gustaf Elgenstiernas forskning i Örebro kyrkas och rådhusrätts arkiv grundade, upplysningen, att förutnämnda Magnus Hanssons föräldrar voro justitieborgmästaren *Magnus Hansson Hasselgren*¹ (föret gift med Anna Utterman) och hans andra hustru, *Katarina Mart(e)leur*² och icke såsom i »Släkten Nycander» på grund af direkta upplysningar från pastorsämbetet i Örebro angifvits den sistnämndas andre man *Samuel Fran(t)sson* och dennes andra hustru *Katarina (Stinar) Robsahm*.

Då nu, såsom ofvan visats, Katarina Danielsdotter Robsahm icke var gift med bruksinspektorn Sven Lönroth, står man inför den frågan: hvem var då hennes man? och man kan tillägga: hvem var den Katarina Robsahm, som blef gift med änkemannen Samuel Fransson?

Svaret blir då, såsom jag nedan skall visa, att båda dessa Katarinor voro en och samma person, och att hon först var gift med jägmästaren å stora Ulfgryt *Magnus Lönrot* (han stafvade sitt namn utan h) och sedermera med slottsbohallaren *Samuel Fransson* i Örebro.

I Täby (Närke) församlings kyrkoböcker återfinnas följande anteckningar:

¹ Borgmästaren Magnus Hansson var son af *Hans Jonsson Norraus*, Komminister i Hvarf och Styra, samt dennes hustru *Ingel Månsdotter Pijträ*, † 1722 ^{14/2} på Hassle i Glanshammar 82 år gammal. Han kallade sig själf enbart Magnus Hansson men döpte sina barn till Hasselgren efter kronorusthållet Hassle. Vid sonen Conrads dop antecknades denne såsom borgmästaren Magnus Hasselgrens son.

² Af wallonsk härkomst från Ullfors bruk i Tierps socken.

»Den 31 dec. 1721 föddes jägmäst. Magnus Lönrots och mad. Catharina Robsams barn i St. Ulfgryt Emerentia.»

»Den 27 sept. 1723 föddes jägmäst. Magnus Lönrots och mad. Catharina Dan. Robsams barn i St. Ulfgryt Christina Catharina.»

»Jägmästaren Magnus Lönrot afsomnade i Herranom d. 1 mars 1741, lefvat 62 år.»

Af dessa anteckningar framgår tydligen, att Katarina Danielsdotter Robsahm var gift med jägmästaren Magnus Lönrot.

Att hon äfven varit gift med slottsbokhållaren Fransson, framgår af följande:

I de Hülpherska anteckningarna om släkten Robsahm finnes i noten å sida 70 i förteckningen öfver brukspatronen Daniel Robsahms barn upptagen: »Catharina gift med jägmästar Lönnrot» och i denna anteckning äro orden »jägmästar Lönnrot» öfverstrukna och rättade till »slotts-bokhållaren Fransson» och i Klerckers släktsamling å tab. I af släkten Robsahm är såsom Daniel Robsahms barn upptagen Catharina Robsahm, g. 1) m. jägmästar Lindrot och omgift med slottsbokhållaren i Örebro Fransson, i hvilken anteckning jägmästaren Lönrot tydligen genom felskrifning eller felläsning af äldre uppgift blifvit kallad Lindrot.

Såsom ytterligare bevis för de båda Katarinornas identitet med hvarandra må äfven anföras, att såväl Örebro pastorsämbete uppgifvit fru Fransson hafva dödt i Örebro 1758 som Elgenstierna, att Katarina Danielsdotter g. Lönroth därstädes afidit 1758.

Om man slutligen tar i betänkande, att det vid tidpunkten för Franssons äktenskap med Katarina Robsahm enl. samtliga förteckningar öfver släkten icke fanns någon annan Katarina Robsahm än änkefru Lönrot, som kan tänkas hafva gift sig med Fransson, tyckas de anförda skälen för antagandet, att fru Lönrot och fru Fransson vore en och samma person, vara fullt bevisande.²

Sammanställer man nu de af G. I. lämnade uppgifterna med af mig från Örebro och Täby pastorsarkiv erhållna, ytterligare kompletterade med upplysningar i de handskrifna och tryckta

² Sedan denna uppsats skrefs, har författaren funnit sin hypotes bekräftad genom bouppteckningen efter Katharina Robsahm å landsarkivet i Upsala, Örebro bouppteckningar 1758 ^{10/5}, enl. hvilken slottsbokhållaren Franssons änka, Katharina Danielsdotter Robsahm dött hos sin måg slottsbokhållaren Magnus Hansson samt efter sig lämnat bröstarfvingarna: sonen borgmästaren i Askersund Carl Magnus Lönnroth samt döttrarna Emerentia och Kristina Kajsa Lönnroth. Behållningen i boet utgjorde 10,602 Daler silfvermynt.

släktsamlingarna, erhålles följande konturer af Katarina Danielsdotters lefnad:

Dotter af brukspatronen *Daniel Robsahm* på Villingsberg och hans hustru *Kristina Saxenberg* af Lüneburgisk ätt, föddes hon något af de sista åren af 1600-talet.¹ Hon gifte sig med hejderidaren, sedermera jägmästaren å stora Ulfgryt i Täby *Magnus Lönrot*,² som var född 1679 — således c:a 18 år äldre än hustrun — samt tillhörde en vid denna tid vidt utgrenad och mycket ansedd släkt. I detta sitt gifte hade hon sonen *Carl Magnus*, borgmästare i Askersund, samt tvenne döttrar, af hvilka den äldre *Emerentia*, f. 1721 ³²/₁₂ i Täby, † 1795 ²³/₃ i Örebro, blef gift med jägmästaren Pehr Frischenfeldt och hade med honom många barn, födda i Täby, och den yngre, *Kristina Katarina*, f. 1723 ²⁷/₉ i Täby, † 1773 ²²/₁₂ i Örebro, blef gift med slottsbokhållaren, proviantmästaren och rådmannen *Magnus Hansson*, f. 1722 i Örebro, † 1771 ²⁵/₁₁, son af justitieborgmästaren därstädes *Magnus Hansson Norræus* och hans andra hustru *Katarina Marteleur*.

År 1741 ¹/₃ blef hon änka och gifte sig med slottsbokhållaren i Örebro *Samuel Fran(t)sson* i dennes andra gifte. Genom detta sitt giftermål blef hon den sista länken i en kedja af äktenskap, som efter hvartannat upplösts resp. knutits genom den ena makans eller makens död och den efterlevandes ingående af nytt gifte, och fick hon — utom sina egna barn med Lönrot samt styfdottern *Anna Maria Lönrot* — genom äktenskapet med Fransson ej mindre än 3 kullar sammanbragta styfbarn, af hvilka dock den äldsta kullen redan lämnat hemmet.

Det första af detta äktenskap ingicks mellan den förutnämnde justitieborgmästaren *Magnus Hansson Norræus*, f. antagl. 1663, † 1728 ¹/₁, och *Anna Utterman*, och föddes i detta gifte barnen: 1) *Maria Elisabeth Hasselgren*, gift med regementskrifvaren *Lars Hasselström*, † 1734. 2) *Carl Hasselgren* och 3) *Hans Hasselgren*, båda militärer. Efter första hustruns död gifte sig *Magnus Hansson* med *Katarina Marteleur*,³ f. 1697, † 1741 ²⁹/₃, och fick

¹ Hennes äldre syster *Anna* var född 1694 och yngre bror *Reinhold* 1700.

² Jägm. Lönrot hade förut varit gift tvenne gånger, första gången med *Anna Maria Rahm*, † 1710 ²⁵/₁₀ (bouppt. i Örebro 1711 ²⁰/₃) och hade med henne dottern *Anna Maria*, f. 1706 ²⁷/₅ samt andra gången 1711 ²⁴/₃ med *Magdalena Nohrling*. *Magnus Lönrot* hade en syster *Kristina Lönrot(h)*, f. 1669, † 1731 ²²/₄, som var gift första gången med en borgare *Gihl* och andra gången 1716 ²³/₈ med borgaren *Johan Eberhard Glitzman*.

³ I bouppteckningen efter *Kat. Marteleur* kallas hennes barn med *Magnus Hansson* för *Hasselgren*.

med henne barnen: 1) *Magnus Hansson*, f. 1722, † 1771 ²⁵/₁₁, proviantmästare och rådman i Örebro, g. m. *Kristina Katarina Lönrot*; 2) *Conrad Hansson*, f. 1724 ²/₁₀, † 1731 ²⁸/₅; 3) *Anna Kristina*, f. 1726 ²⁴/₃, † 1731 ²²/₆; 4) *Fredrik Hansson*, f. 1728 ²²/₇ (²²/₆?), bortflyttad till Nyköping 1751 ²⁴/₁. Efter Magnus Hanssons död gifte änkan om sig 1733 ⁸/₃ med slottsbokhållare *Samuel Fran(t)sson* och hade med honom barnen: 1) *Daniel Fransson*, f. 1733 ⁹/₁₂, bortflyttad till Visby 1750; 2) *Johan Filip Fransson*, f. 1737 ²⁶/₁₂, bortflyttad till Stockholm 1753, fältväbel vid Svea Lifgardet; 3) *Samuel Fransson*, f. 1740.

Sedan Katarina Marteleur dött 1741 ²⁹/₃ och Fransson ingått nytt äktenskap med änkefru Katarina Lönrot f. Robsahm, funnos i hemmet såväl barnen Fransson som ynglingarna Magnus och Fredrik Hansson, en omständighet, som förklarar den felaktiga ehuru af kyrkoherden i Örebro bestyrkta uppgiften, att dessa båda makar (frun därvid kallad Stina Robsamb) voro syskonen Hanssons verkliga föräldrar. Säkerligen bodde hemma hos sin mor äfven dottern Kristina Katarina Lönrot, en omständighet, som ledde till äktenskap mellan henne och fosterbrodern Magnus Hansson.

Katarina Danielsdotter Robsahm blef för andra gången änka, före 1744 och dog i Örebro 1758 ⁵/₄ hos sin mäg slottsbokhållaren Magnus Hansson.

Det porträtt af hennes farfar, Kristian Robson — stamfader för slakten Robsahm och från densamma utgrenade adliga ätterna af Robsahm och af Robson —, hvilket porträtt enl. Adelsn ättartaflor af Anrep »blef funnet i Frischenfeldtska sterbhuset och uppsattes i konsistorierummet vid Upsala Akademi», torde genom arf hafva tillfallit Katarina Robsahm och efter henne dottern Emerentia Lönroth gift m. jägmästaren Frischenfeldt.

I anslutning till förestående utredning vill författaren till komplettering af den Robsahmska genealogien påpeka, att Daniel Robsahms svägerska Helena Johansdotter, änka efter skepparen Kristian Robsahm, dog i Stockholm 1735 ²⁷/₁₂. Enligt boupp-teckning 1736, andra bandet n:o 383, hade hon förlorat all sin egendom vid en eldsvåda 1723 och allt sedan dess åtnjutit »fri kost, bostad, gångkläder och uppvaktning» m. m. hos sin son kassören vid riksbanken Krister Robsahm. Den af Leijonhufvud lämnade uppgiften, att hennes man dog 1735, torde därför möjligen vara oriktig och bero på förväxling med hustrun.

Släkten Cassels äldre stamtafla

Många uppgifter och utredningar rörande denna gamla, vidt utgrenade släkt hafva förekommit i de senaste 27 årens genealogiska arbeten alltifrån Örnbergs: »Svensk Släktkalender för år 1886» till Elgenstiernas: Svenska Släktkalendern 1913, men allesammans oriktiga och ofullständiga. Nedanstående utredning gör icke anspråk på fullständighet — en sådan torde svårigen kunna åstadkommas — men den torde dock lämna full bevisning angående släktens härkomst och äldre stamtafla. En öfversikt af den stora släkten kommer att inflyta i komminister J. A. Setterdahls snart utkommande: »Östgöta Nation i Lund.» Själf äger jag i manuskript ett utförligt släkregister öfver samtliga kända medlemmar af släkten Cassel.

I Svenska Släktkalendern 1913 s. 241 finnes en kortfattad historik öfver släktens äldre linje, slutande med löjtnant Johan Cassel, † 1832, hvars fåtaliga ättlingar antagas vara »de enda nu lefvande agnatiska medlemmarne af släkten Cassel från Edinburg». Detta antagande är emellertid oriktigt. Både i Sverige och Amerika finnas många flera, som bevisligen tillhöra de äldsta hufvudgrenarna. För åtskilliga år sedan fick jag af en då i Askersund boende, af mig högt värderad medlem af släkten, fru Louise Hallberg, född Cassel, låna tvenne dittills endast af henne och hennes familj kända gamla dokument rörande släktens härkomst och äldre stamtafla. Efter en tids forskning i Vadstena landsarkiv fann jag åtskilliga af dessa och kunde snart konstatera, att uppgifterna hos Örnberg i 1886 års Svensk Släktkalender om den sedan s. k. yngre släkten Cassel voro oriktiga. Dessa upptogs sedan okritiskt i Leijonhufvuds: Ny Svensk Släktbok. På begäran af Örnberg öfverlämnade jag till honom mina anteckningar, hvilka han sedan delvis använde i Svenska ättartal 1905 under »Korpaklefsläkten». Det ena af förutnämnda gamla släktedokument har till öfverskrift »Casselske Genealogie» och är undertecknad: »Holmen den 19 aprilis 1785 Dan: M: Cassel.» Denne var hofrättskamrerare i Göta hofrätt och bosatt på gården Holmen i Björkö

socken, Jönköpings län. Släktuppgifterna omfatta hans förfäder i 5 led och utgöra en inledning till hans utförliga, i Hofrätten inlämnade meritförteckning. Det andra papperet innehåller samma släktuppgifter något utvidgade. Å detsamma finnes skrifvet i nedre kanten med gammal stil »Denna Genealogie har Borgmästaren Samuel Cassel i Ekesjö, som densamma i Erland Cassels hus i Tiust skall funnit, afgifvit, hvilken ock skall wara den säkresta underrättelsen om Casselska släkten, sedan den hitflyttat till Sverige.» Uppställda som stamtafla få dessa uppgifter i sammandrag följande utseende:

Jacob Cassel

»härstammar från Edinburg i Skottland, af gammal familie, inkom till Stockholm 1592 med en sin son Önnart Cassel och blef stallmästare på Konungens Stall.» (Sedermera Carl IX:s; enligt en tradition anförde han kröningståget vid dennes kröning.)

Son:

Önnart Cassel

kornett vid Östgötarne, bevistade slaget vid Stångebro 1598 och stupade vid Lützen den 6 nov. 1632.

Söner:

1.		2.									
Jacob Cassel, korpral vid Östgötarne, gift 1640 med Elisabet Asp,		Erland Cassel.									
Söner:											
1.		2.		3.		4.					
Mårten Cassel, f. i Asby 1641, † 1712.		Jöns Cassel.		Erik Cassel.		Lennart Cassel.					
Frälsekamrerare öfver Mörnerska godsen; g. 1680 m. Catharina Ekerman, f. 1644, † 1726.											
Sön:											
Johan Cassel, f. 1683, † 1735. Rådman i Skeninge; upphandlare för Kungl. Hofvet; g. 1709 m. Margareta Ekeroth, f. 1685, † 1773.				Söner:							
1.		2.		3.							
Johan Adolf Cassel, f. 1712. Advokatfiskal, g. 1. 1745 m. Catharina Charlotta Leijonadler, 2. 1758 m. Gustaviana Helena Mörner, f. 1723, † 1755.		Abraham Cassel, grosshandlare i Stockholm.		Daniel Magnus Cassel, f. 1718. Hofrättskamrerare, g. 1758 m. G. Eleonora Edman, f. 1735.							
Söner:				Söner:							
1.		2.		3.		1.		2.		3.	
Johan-Carl.		Otto.		Samuel.		Johan, fänrik.		Daniel Fredrik.		Magnus Elisaeus.	

Antagligen voro dessa uppgifter endast ett utdrag af den »Genealogie» som borgmästaren Samuel Cassel funnit i Erland Cassels hus i Tiust. Den senare och hans släktgren, som mest utgjordes af landtbrukare, men inga ämbets- eller tjänstemän, ha alldeles uteslutits, likaså äfven borgmästare Cassel och hans ättlingar. Han var dock kusin med Daniel Magnus Cassels far.

Någon Erland Cassel har emellertid icke funnits i Tjust, men väl i angränsande Kinda härad, där Erland Jonason Cassel var en rik handelsman, ägare af Ramshult, Skeppeberga m. fl. gårdar i Kisa och V. Eneby socknar. Från hans dotter och dottersonsdotter härstamma de yngre släkterna Cassel och släkten Casselli.

Efter en uttömmande forskning i kyrkoböcker, jordeböcker och domböcker har jag lyckats samla nästan fullständiga uppgifter rörande hans släktgren och därigenom kunnat rätta och komplettera den gamla stamtaflan.

Erland Cassel, född i Tirserums socken, Kinda härad 1668, † 1711, var son af den rike arrendatorn Jonas *Mårtensson* Cassel, som ägde Sjöholt m. fl. gårdar i Norra Vi och Tirserum. Han dog 1701 vid 68 års ålder, alltså född omkr. 1633. Hans hustru Brita Börjesdotter, f. omkr. 1630, † 1716, var dotter af Börje Svensson i Sjöholt och Ramborg *Erlandsdotter*. Ramborgs fader *Erland i Sjöholt*, som enligt domboken år 1598 bortsålde en utjord från nämnda hemman, kan icke gärna vara identisk med den i stamtaflan förekommande Erland *Önnartsson* Cassel, ty i domboken säges uttryckligen *att han var Jonas Mårtenssons hustrus morfader*. Han skulle i annat fall — såsom här nedan skall visas — tillika hafva varit hans farbroder. Jonas Mårtenssons okände fader, Märten Cassel, var svår att inpassa i stamtaflan. Frågan var, om han var son eller bror till den i Skottland födde Önnart Cassel. Jonas Mårtensson var född omkr. 1633; hans faders, Mårtens, födelseår kunde senast ha varit 1611 och dennes faders 1589, om de gift sig vid 21 års ålder. Om den sistnämnde varit Erland Önnartsson, uppstår en åldersskillnad af omkr. 30 år emellan honom och hans i stamtaflan nämnde broder Jacob Önnartsson, som var född omkr. 1618. Jag kom emellertid till sist till den slutsatsen, *att någon Erland Önnartsson Cassel aldrig existerat*. »Salig Erland i Sjöholt» återopades upprepade gånger i de jordprocesser, som Jonas Mårtensson Cassel och hans barn under en lång tid förde, och hans namn går igen äfven hos andra hans efterkommande än släkten Cassel. Tydligt har Jonas Mårtensson uppkallat sin äldste son, Börje, efter sin hustrus far, den andre, Erland, efter hennes ofta återopade morfader, den tredje, Märten, efter sin egen far och den fjärde, Peter, efter, som det sedan visat sig, sin farfar, som först inkom till Sverige.

Men i den gamla stamtaflan, som upprättats mer än 100 år efter släktens inflyttning, har »salig Erland» i traditionen stått som dess äldste svenske stamfader.

Emellertid hade jag i Vadstena landsarkiv låtit fortsätta forskningen i Ydre härads äldre domböcker, och där fann slutligen vaktmästaren Rogalin, som varit mycket intresserad af denna utredning, en uppgift, som löste frågan och på samma gång helt och hållet förändrade den äldre Casselska stamtaflan. Vid en ägotvist emellan Ramsmåla och Tranberga hemman i Torpa socken, Ydre härad, år 1686 framlämnades en attest »af bröderna *Jacob och Jonas Casslar Mårtenssöner* om Ramsmåla ägoskillnad och häfd, daterad Fetebrunna den 20 maj 1684, och alldenstund Jacob Mårtensson i Fetebrunna tillstädes; alltså han ock framkallad, och efter aflagd lifligh Ed med hand å bok jemte förmaning om sanningens fria utsägende bevittnade således, att *min salig fader, som var en ängeländare blef illa huggen af pålacken och därför bekom af K: Gustaf Ramsmåla gård på oqvald besittningsrätt, hvilken han i många år och intill sin död brukade.* Och han häfdade Ramsmåla ägor ifrån stenen vid Traneberga led», etc. etc.

»Leutnanten Ulfven heremot ingaf en attest af d. 2. Sept. 1643 af åtskilliga namn underskrifven, hvilka alla nu döda äro» etc. etc. — »Och den i häradsdommen af 1645 nämnda vittnet Håkan i Bontorp — — — — förmåler Auditeuren så beskaffat, att när Mårten Cassel fick samma Ramsmåla gård och Håkan blef dädan drifven vart han däröfver vred och högg Mårten bak i nacken med en yxa att han deraf länge till sängs legat. — Tillfrågades sonen Jacob Mårtensson om hans fader länge sedan han samma hugg fått lefde eller om de aldrig derefter vänner blefvo, dertill han svarade det han fuller många år derefter lefde och blefvo vänner, men så umgingos de intet stort, samma år som häradsdommen fälldes (1645) så dödde han.» Vid fortsatt forskning i domböckerna fann jag det omtalade öfverfallet på Mårten Cassel: »1625. 11. Febr. S. D. Kärde Mårten *Person* i Ramesmålen en förlammat krigzman, till sin förläningzbonde och gårdbo, Håkan Jönsson, att han hade honom widh allehelgona tijdh, näst förleden ganska illa med hugg och slag ofuerwäldigat och slagit. Hwilket så tillgick, som the både bekente, att Mårten stodh up bittida om morgonen och gick yth på gärdet och wiste sig inthet ondt i wåne kom så Håkan effter hafuandes ena yxe på armen, tå talade Mårten till honom och sade: Du skall låtha mig få ena halftynna Rofuer, och rätt nu genast för de Roffuer som din swin hafva ätit op för mig: hann swarade, Jaa rätt 1000 diefla. Tå slog Mårten åth honom med en staffuers enda; men Hakon hof

up yxana och högg honom i pannan så att han stalp, och andra hugget sammaledes i huffudet widh han låg lythe bådan. Noch ett hugg i pannan thär icke been löstes doch lythe, Noch ett köttår på armen och ett blodwijte på then längsta fingeren. I tem tu yxhammarslag i hufvudet. Fältes förty forberte Håkan till 12 mark för thet första hugget i pannan som lythe medföljde, målseganden allena, och 20 märk till treskiftes för såramålet, för thet andra köttåret i pannan 12 mark målseganden för lythet efter thet 3 Cap. uthi Sårän. B. och 6 mark för såramålet, målseganden 3 mark och 3 mark till 3 skiftes efter thet 10 Cap. i samma B. I tem för thet tredie hugget i huffvudeth thär ej fölgde lythe medh dock fulsart fältes han till 20 mark till treskiftes för köttåret på armen målseganden 3 mark och 3 mark till 3 skiftes, för the tuelle yxhammarsslag i huffvudet till 6 mark till treskiftes. Förljichtes medh sådana förordh, att Håkon skall giffwa honom 40 daler och hans hustru ena 4 loda skeed.»

Hos Rääf: »Ydre Härad», där samma domboksutdrag återgifves, nämnes på ett annat ställe, att sammanlagda penningböterna för denna misshandel: 60 $\frac{1}{2}$ daler, motsvarande 6 gilla oxar à 10 daler, silfret oberäknadt. Märten Cassel, som först blifvit »illa huggen af pålacken» så att han kallas »en förflammat krigzman» och sedan blef så svårt tilltygad af sin gårdsbrukare, lefde ännu 20 år därefter. År 1643 kärade han i en ägotvist och dog 1645. I jordeböckerna 1635—1645 nämnes »Märthen i Ramesmåla; för lemnadt ryttare fritt i lifstid». Han kallas uttryckligen Märten Cassel och Märten Person och var född »ängeländaren». Hans far, som tydligen var släktens från Edinburg inflyttade stamfader, har alltså hetat Peter Cassel, eller troligen Castle. Denne hade alltså med sig till Sverige tvenne söner Märten och Önnart. Den senare, som stupade vid Lützen, synes icke haft några efterkommande, men hans namn går igen hos broderns ättlingar som Lennart. Namnet Erland har däremot, som förut visats, inkommit i släkten genom Erland i Sjöhult, och den förste Erland Cassel var Erland Jonasson, i hvars hus den »Casselske Genealogie» blifvit funnen. Denna får alltså följande lydelse: (Se nästföljande sida.)

Från Jacobs och Jonas Cassels båda hufvudgrenar finnas ännu talrika agnatiska ättlingar genom Märten och Lennart Jacobsson och Börje Jonasson. De synnerligen talrika yngre släkterna Cassel och släkten Caselli härstamma, som förut blifvit nämndt, från Erland Jonassons dotter och dottersons dotter. Dessutom finnes

Peter Cassel, f. omkr. 1540,
inkom från Edinburg 1592; »Stallmästare vid Konungens stall.»
Söner:

1.	2.
Mårten Cassel. Officer, † 1645.	Önnart Cassel. Kornett, † 1632 ^{6/11} .
Söner:	

1.	2.
Jacob Cassel. Korporal, f. 1618, † 1696.	Jonas Cassel. Arrendator, f. 1633, † 1701.
Söner:	

1. Mårten, frälsekamrer, f. 1641, † 1712.
2. Johan.¹
3. Jöns, borgare, † 1711.
4. Erik, borgare, † 1735.
5. Lennart, borgare, f. 1664, † 1734.

1. Börje, hem.-äg., f. 1658, † 1730.
2. Mårten, gästgifvare, f. 1663, † 1704.
3. Erland, handl., f. 1668, † 1711.
4. Peter, borgare, f. 1671, † 1731.

en adopterad släkt, lagman Carl Gustaf (Wiberg) Cassels efterkommande.

¹ Reste bort 1680 och kom aldrig åter, hvarför bröderna delade hans arfvedel, enl. domboken 1700.

Herman Södersteen.

Ätten Hjärne i Fröbol i Älgå

Af G. T. Karlberg

I Älgå socken i Värmland, strax norr om kyrkan ligger hemmanet Fröbol. I slutet af 1400- och början af 1500-talet ägdes och beboddes detta hemman af adliga ätten Hjärne. Här bodde sålunda Måns Jenisson, halshuggen i Stockholms blodbad 1520, hans son Eric Månsson Hjärne och hans sonson Joen Ericsson Hjärne f. 1554, död i Fröbol 1617. Enligt Anrep skulle denne sistnämnde ha haft tre söner; med säkerhet hade han åtminstone två söner, hvilka båda blefvo präster och hvilka båda fortplantade släkten. Den ena af dessa Erland Jonæ Hjärne f. 1596, död 1654 som prost och kyrkoherde i Nyen i Ingermanland, blef fader till den ryktbare Urban Hjärne och stamfader till den nu lefvande adl. ätten Hjärne. Den andre sonen, troligen den äldre, hette Torsten och blef kapellan i Järnskogs socken af Köla pastorat i Värmland. Han bortlade släktnamnet Hjärne och kallade sig Eliander.¹ Eliander afled vid hög ålder i Rudsgården i Köla 1666; han hade två söner, Jon och Bengt, hvilka båda blefvo bönder i Fröbol i Älgå, samt tre döttrar, Anna, Karin och Kerstin, af hvilka den förstnämnda blef gift med faderns efterträdare i Järnskog och den sistnämnda blef gift med fänriken Jean Skragge i Fröbol; Karin blef gift med en bonde i Fröbol i Älgå. På spinnsidan kunna ännu i dag åtskilliga allmogesläkter i Fröbol och i Sulvik (äfven beläget i Älgå socken) bevisa sin härstamning från Joen Ericsson Hjärne, † 1617; men på svärdssidan utdoga Hjarnesläkten i Älgå i slutet af 1700-talet. Vi vilja här bifoga en kort genealogisk öfversikt öfver släkten Hjärne i Älgå.

- 1) *Torstanus Jonæ Eliander*, kapellan i Järnskog, död 1666; gift 1:o med Marit, 2:o med Sigrid Jonsdotter.²

¹ I Hammarin, Karlstads stifts herdaminne (Del II, s. 154) nämnes han endast Torstanus Jonæ men i Älgå kyrkoböcker kallas han ständigt »gudfruktige och vällärde Dominus Torstanus Jonæ Eliander, olim sacellanus in Köla».

² Enligt Hammarin var Torstanus Jonæ gift endast en gång, näml. med Sigrid Jonsdotter, denna uppgift är emellertid ofullständig.

Barn:

i 1:sta giftet 2)1; i 2:dra giftet 2)2—2)5.

- 2) 1 *Jon Torstensson* f. i Rudsgården i Köla 1614, hem. äg. i Koppom i Järnskog, sedan i Fröbol i Älgå, död därst. 95 år gammal 1709^{24/7}, gift med *Agnes Olsson*.

Barn:

- 3 a) 1 *Karin Jonsdotter*, f. i Koppom 1667, död i Fröbol 1740^{3/6}, gift med *Nils Nilsson*, hem. äg. i Fröbol f. , död före 1726.
 3 a) 2 *Jon Jonsson* f. i Koppom 1682; död i Fröbol 1708.
 2) 2 *Bengt Torstensson*, f. i Rudsgården i Köla 1627, hem. äg. i Fröbol, död därst. 1698.

Barn:

- 3 b) 1 *Torsten Bengtsson*, f. 1654 i Fröbol, hem. äg. i Fröbol, död därst. 1701; gift 1688 med *Karin Nilsdotter*.

Barn:

- 4 a) 1 *Elin Torstensdotter*, f. 1689, död s. å.
 4 a) 2 *Karin Torstensdotter*, f. 1690, död s. å.
 4 a) 3 *Nils Torstensson*, f. 1690, död 1702.
 4 a) 4 *Bengt Torstensson*, f. 1692 i Fröbol, bodde i många år i Spässerud i Glafva socken, död därst. såsom fattighjon 1776; gift 1712 med *Karin Andersdotter*.

Son:

- 5 a) *Nils Bengtsson*, f. i Spässerud i Glafva, 1720, soldat för Dottevik i Arvika socken, sedan för Skyberg i Älgå, kallade sig då Dottman, sedan Skyman; död i Älgå 1768; gift med *Börit Jakobsdotter*.

Barn:

- 6 a) 1 *Marit Nilsdotter*, f. 1746, gift med *Henrik Håkansson Byström*, f. 1740, soldat för Skyberg efter svärfadern.
 6 a) 2 *Karin Nilsdotter*, f. 1757, död 1772.
 3 b) 2 *Erik Bengtsson*, f. 1662 i Fröbol, hem. äg. i Fröbol, död därst. 1742; gift med *Ingiäl Andersdotter*.

Barn:

- 4 b) 1 *Kerstin Ersdotter*, gift 1:0 med *Thol Eriksson*, f. 1641, död 1705, hem. äg. i Fröbol i Älgå, kyrko-

vård; 2:o med Olof Larsson,
hem. äg. i Fröbol i Älgå.

- 4 b) 2 *Anna Ernsdotter*, f. 1721, död 1771, gift med *Hans Jansson*.
3 b) 3 *Erland Bengtsson*, f. 1663 i Fröbol, hem. äg. i Fröbol, död 1737^{25/5}; gift med *Lisbet Bengtsdotter* f. 1667, död 1741^{17/12}.

Barn:

- 4 c) 1 *Britta Erlandsdotter*, f. 1716, död ogift i Fröbol 1773^{23/3}.
4 c) 2 *Karin Erlandsdotter*, f. 1701.
4 c) 3 *Elin Erlandsdotter*.
4 c) 4 *Ingeborg Erlandsdotter*.
4 c) 5 *Bengt Erlandsson*, f. i Fröbol 1713, hem. äg. i Fröbol, död därst. 1771^{20/10}; gift med *Britta Jonsdotter* f. 1715.

Barn:

- 5 c) 1 *Erland Bengtsson*, f. 1750, utf. fr. Älgå vid faderns död.
5 c) 2 *Jon Bengtsson*, f. 1753, soldat för Fröbol, utf. sedan fr. Älgå; gift med *Karin Persdotter*, f. 1755.

Son:

- 6 a) *Bengt Jonsson*, död späd.
5 c) 3 *Per Bengtsson*, f. 1755, utf. från Älgå vid faderns död.
2) 3 *Karin Torstensdotter*, f. i Rudsgården i Köla, gift med *Hans*, hem. äg. i Fröbol i Älgå.
2) 4 *Anna Torstensdotter*, gift med *Andreas Andreae Kempe*, † 1671, kapellan i Järnskog.
2) 5 *Kerstin Torstensdotter*, f. i Rudsgården i Köla 1638, död i Fröbol 1705, gift med *Jean Olsson Skragge*, f. 1622 i Holmedal och son af kyrkoh. därst. Olaus Skragge; fänrik, hem. äg. i Fröbol, död därst. 1690.

Torstanus Jona Eliander,
kapellan i Järnskog, död vid hög ålder, gift 1:o m. Marit, 2:o m. Sigrid Jonsdotter.

Jon Torstensson, f. 1614, död 1709^{29/7}, hem.-äg. i Koppom i Järnskog, sedan i Fröbol.

Karin Jonsdotter, f. 1667, d. 1740, g. m. Nils Nilsson i Fröbol, † före 1726.

Jon Jonsson, f. 1682, hem.-äg. i Fröbol, d. 1708.

Bengt Torstensson, f. 1627, död 1698, hem.-äg. i Fröbol.

Torsten Bengtsson, f. 1654, d. 1701, hem.-äg. i Fröbol.

Bengt Torstensson, f. 1692 i Fröbol, död som fattighjon i Glafva 1776.

Nils Bengtsson, f. 1720 i Glafva, d. i Älgå 1768, soldat.

Karin Torstensdotter, gift med *Hans*, bonde i Fröbol.

Erik Bengtsson, f. 1662, d. 1742, hem.-äg. i Fröbol (ättlingar efter honom på kvinnosidan lefva ännu i Fröbol och Sulvik i Älgå.

Anna Torstensdotter, gift med A. Kempe, kapellan i Järnskog, † 1671.

Erland Bengtsson, f. 1663, d. 1737, hem.-äg. i Fröbol.

Bengt Erlandsson, f. 1713, d. 1771, hem.-äg. i Fröbol.

Erland Bengtsson, f. 1750.
Jon Bengtsson, f. 1753.
Per Bengtsson, f. 1755.

Utf. fr. Älgå vid faderns död, utf. ort obekant.

Kjerstin Torstensdotter, f. 1638, död Fröbol 1701, gift med *Jon Olsson Skrage*, f. 1622, d. 1690, fänrik hem.-äg. i Fröbol.

Anteckningar angående släkterna Örnfelt

Af Karl K:son Leijonhufvud.

Ur en i undertecknads ägo befintlig släktbok äro nedanstående uppgifter om släkterna Örnfelt hämtade.

Släkten, hvilken genom en medlems upphöjande i friherrligt stånd delades i en adlig och en friherrlig ätt, härstammar som så många andra af Sveriges adessläkter från Tyskland.

I början af 1630-talet lefde i Hamburg borgaren och handelsmannen därstädes *Johan Schulze (Schultze)*, som var gift i medlet af juli år 1632 med *Margareta Dedeken*. Den 21 april 1633 föddes i Hamburg deras son *Heinrich*, hvilken 1652 skickades från nämnda stad till Livland, där han uppehöll sig några år samt företog resor till Tyskland och Holland. I följd af ryska kriget, som utbrutit, begaf han sig 1656 från Narva till Lübeck, hvarifrån han dock, sedan fred slutits mellan Sverige och Ryssland, återvände till Narva 1661. Den 1 december 1663 ingick han äktenskap i sistnämnda stad med ränt- och proviantmästaren därstädes *Jonas Petersson Appelbergs* och *Brita Appelboms* dotter *Margareta Appelberg*. De synas hafva 1666 öfverflyttat till Sverige, ty sistnämnda år den 27 april inträdde han i Stockholm i tjänst hos grefve *Karl Gustaf Wrangel* såsom kamrerare och kvarstod där ännu 1674. Året därpå den 3 juni förordnades han till krigskommissarie vid svenska armén mot Danmark och den 13 oktober samma år upphöjdes han och hans familj i adligt stånd med namnet *Örnfelt*. I januari 1676 förordnades han till öfverkrigskommissarie vid svenska armén i Skåne.

Hans hustru *Margareta Appelberg* afled i Stockholm den 17 augusti 1679 kl. omkring 5 på morgonen, och bisättningen ägde rum den 19 i samma månad på aftonen i Riddarholmskyrkan. Jordfästningen försiggick i Storkyrkan den 16 maj 1680 och begrafningen några dagar därefter i Toresunds kyrka, där hennes jordiska kvarlevor insattes tillsvidare i framlidne krigskommissarien *Erik Nilsson Lilljeqvists* graf.

Sistnämnda år ingick *Henrik (Heinrich) Örnfelt* den 28 december på Eka i närheten af Uppsala nytt äktenskap med *Magdalenä Katarina Transche von Roseneck*, med hvilken han ej ägde några barn. I sitt första gifte hade han däremot tio barn, af hvilka de två äldsta föddes i Narva och de öfriga i Stockholm.

Det äldsta barnet, dottern *Margareta Katarina*, döptes i svenska kyrkan i Narva. Hon afled den 22 april 1666 i nämnda stad och begrofs i svenska kyrkan därstädes.

Dottern *Brita*, som var det andra barnet i ordningen, döptes i sin morfaders hus i Narva.

De öfriga barnen, med undantag af det yngsta, hvilket var dödfött, döptes i Riddarhomskyrkan i Stockholm.

Dottern *Anna Margareta*, som afled den 4 oktober 1701 i Stockholm, hade där ingått äktenskap med stadskamreraren *Johan Volckhammer*, som efter hennes död gifte sig andra gången den 3 september 1703 i Stockholm med *Anna Elisabet von Öller*.

Af sönerna afled *Johan* den 16 augusti 1673 och begrofs den 20 samma månad i Solna kyrka. Sonen *Henrik Furgen* föddes den 29 oktober 1676.

Det yngsta barnet, som såsom nämnts var dödfött, var ett flickebarn och föddes den 11 augusti 1679 samt afled den 17 samma månad.

Sonen *Jonas Fredrik* blef 1690 volontär under amiralitetet vid kapten de Prous kompani och åtföljde flera konvojer till Portugal, Frankrike och Holland till år 1696, då han blef underofficer och erhöll permission för att taga anställning i utländsk sjöfart och göra sig skicklig »till Kongl. May:ts tjenst». Han tjänade först i engelska örlogsflottan till freden år 1697 slöts i Rijswick och tog därefter anställning i venetianska flottan i Morea. Efter freden i Karlowitz begaf han sig i kejsarlig tjänst på Adriatiska hafvet, seglade uppför floden Poo, kom hösten 1703 till England och var 1704 åter hemma i Sverige. Sistnämnda år blef han öfverlöjtnant vid amiralitetet och gjorde kaptenstjänst vid amiral Anckarstiernas expedition 1705 till de Nijenska farvattnen mot ryssarna och medföljde sedan en transport till Danzig.

År 1706 hade han åter erhållit permisson af Kungl. amiralitetet för att begifva sig till Holland, där han blef befälhafvare på 50-kanoners kofferdiskeppet »Grose Christoffers», med hvilket han seglade till Medelhafvet. Med turkarna och andra kapare utkämpade han där flera strider och tvang vid ett tillfälle »Am-

miralen af Algier» med stora förluster taga sin tillflykt till »Barbariska kusten».

Då kriget med Danmark utbröt 1709, lämnade han i följd af skrifvelse från amiralitetet kofferditjänsten och sitt fartyg, hvilket då befann sig i Marseille, och begaf sig på hemväg till Sverige. Fartyget skulle sedermera af en af honon förordnad kapten föras till Holland. Sistnämnda år blef han kapten vid amiralitetet och var kommenderad med örlogsflottan i Östersjön mot den danska flottan. Den 29 december 1712 utnämndes han till schoutbynacht, kommenderades 1715 vid Stockholmska eskadern, blef 1716 chef för densamma och i juni nämnda år viceamiral. År 1719 befordrades han till amiral och hade dessförinnan varit chef för Göteborgska eskadern. Samma år upphöjdes han i friherrligt stånd.¹

Han afled som landshöfding i Nyköpings län den 30 september 1733 på Nyköpings slott och begrofs i familjegraven i Toresunds kyrka.

Han hade den 24 juni 1712 ingått äktenskap i Karlshamn i köpmannens, sedermera borgmästaren Petter Schaeijs hus med dennes dotter *Eva Katarina Schaeij*, född den 11 september 1684 och förut gift med handelsmannen i Karskrona Teodor Christoffers, med hvilken hon haft en son Petter, som afidit vid $\frac{1}{2}$ års ålder.

Blifven änka efter Örnfelt, gifte hon sig för 3:e gången den 2 maj 1736 med öfversten friherre Benkt Horn till Rantzien, som afled redan den 6 november 1738 på Herrestad och begrofs i Örnfeltska grafven i Toresunds kyrka.

I sitt äkteskap med Örnfelt hade hon sonen *Henrik Teodor*, som föddes den 12 juli 1715 i Karlshamn och döptes i stadskyrkan därstädes den 17 juli.

¹ Friherrebrevet är af mig deponerat i Ridarhusets arkiv.

Till skalden J. M. Lannerstjernas biografi

Af G. T. Karlberg

Hvar skalden Lannerstjerna var född, har hittills icke varit känt. Han var emellertid född på säteriet Berg i Älgå socken i Värmland d. 10 dec. 1758. Den nuvarande manbyggnaden på Berg är byggd af skaldens fader, majoren M. V. Lannerstjerna och här hade skaldens föräldrar sitt hem under ett tjugotal af år. Skalden blef tidigt moderlös. »Den 6 april 1769 kl. 1 på aftonen døde af en långsam och utmärlande bröstsjuka välborna fru majorskan Johanna Gustafva Lannerstjerna, född von Schening. Hon var född i Stockholm 1737 den 16 Mars¹ af förnäma föräldrar; fadern var Embets- och Byggnings-Borgmästaren Johan von Schening, modern var välborna fru Barbro Erika Johanna Brehmsköld.² Salig fru majorskans lik blef med stor högtidlighet bisatt i Älgå kyrka d. 13 april. Jordfästningen ägde rum först d. 6 Junij s. år.» I dödboken är om skaldens moder äfven antecknad följande: »Bland många denna saligen afidna frus goda ägenskaper var äfven en oskrymd gudsfruktan.»³

Fyra år därefter blef skalden äfven faderlös. Äfven fadern dog af en »långsamt tärande sjukdom».⁴ Han afled på Berg i Älgå d. 3 Juni 1773. Om honom finnes i Älgå församlings dödbok följande anteckning: »Salig herr Majoren var i mycken nåd hos sin öfverhet samt af alla så höga som låga känd såsom en mycket ärlig, uppriktig och hederlig man och i synnerhet utmärkt officer. Af gudsfruktan och människokärlek visade han flera öfvertygande prof.»⁴ Hans stoft blef bisatt i Älgå kyrka d. 8 Juni, men begrafningen egde rum först d. 5 augusti.

Anrep uppgifver i svenska adelns ättartaflor II, 612, att skalden Lannerstjernas fader var gift tvänne gånger. Denna uppgift,

¹ Anrep uppgifver d. 5 mars.

² Anrep uppgifver hennes dopnamn Britta Gustafsdotter (Adelns ättartaflor III, 689).

³ Älgå sockens dödbok för år 1769, nr: 5, pag. 332.

⁴ Älgå sockens dödbok för år 1773.

hvilken är felaktig eller kanske rättare sagt ofullständig, går igen hos C. O. Nordensvan, i hans arbete Värmlands regementes historia, Del II, sid. 91. — Major Lannerstjerna var gift tre gånger; skaldens moder var faderns andra hustru och hans styfmoder var faderns tredje hustru. Faderns första hustru, hvilken icke nämnes vare sig hos Anrep eller hos Nordensvan, hette emellertid Eberhardt.* Endast hennes släktnamn finnes antecknad i Älgå sockens dödbok för 1773 och detta första äktenskap räckte endast 10 veckor; huruvida döden eller skiljsmäska upplöste äktenskapet, nämner icke ifrågavarande källa.

Anrep lämnar äfven ofullständiga och felaktiga uppgifter rörande skaldens syskon. Tvänne af syskonen, näml. Adolf Wilhelm f. på Berg i Älgå d. 2 sept. 1760 och död därst. 7 okt. s. å. samt Anna Gustafva f. på Berg d. 25 januari 1763 och död därst. 14 febr. 1764, nämner Anrep icke alls. Däremot nämner Anrep ett annat barn af majoren Lannerstjerna, näml. dottern Christina Fredrika, död 1785 d. 4 sept. samt gift med slotts- och garnisonskirurgen Petter Stender. Han blef sedermera vansinnig och dog på läns hospitalet i Göteborg 1798. Denna Christina Fredrika Stender, född Lannerstjerna (se Sacklén, Sveriges läkarehistoria, III, sid. 196) var emellertid icke major Lannerstjernas dotter; *möjligen* var hon oäkta dotter af major Lannerstjerna. Hon nämnes icke i någon af Älgå församlings ministerialböcker från den tiden familjen Lannerstjerna var bosatt inom nämnda socken. Hon nämnes icke i någon födelse- och dopbok från åren 1752—1773 och icke heller i någon af samma församlings husförhørsböcker (»nomenclatura civium etc.») från de samma åren. Enligt en uppgift i 1769 års dödbok från Älgå församling efterlämnade skaldens moder vid sin död 4 barn; och enligt en uppgift i 1773 års dödbok hade skaldens fader med sin andra hustru haft 6 barn, af hvilka 3 lefde 1773 och med sin tredje hustru tvänne barn, hvilka båda lefde sagda år. Båda dessa uppgifter bekräfta vårt gjorda påstående, att Christina Fredrika Lannerstjerna icke var skaldens (äkta) syster. Med sin första hustru hade major L. inga barn.

Angående skaldens yngste broder Petter Abraham nämner Anrep endast hans födelseår och -datum samt, att han var död, då ättartaflorna utgåfvos. Han blef emellertid fänrik vid Värmlands regemente och var i flera år anställd såsom bokhållare vid Hill-

* Älgå dödbok för 1773.

ringsbergs bruk i Glafva socken, i hvilken sockens kyrkoböcker hans namn äfven återfinnes.*

Vid major Lannerstjernas död 1773 flyttade änkan, skaldens styfmoder — Johanna Lagerlöf — jämte barnen till kyrkoby i Arvika socken, där hon afled af vattusot d. 15 januari 1791.

---

* Till Anreps uppgifter bör äfven läggas ang. system Wilhelmina, f. på Berg 1766 ²⁴/₄, att hon afled därst. af rödsot 1772 ²⁵/₉.

Ett bref från Daniel Tilas till Karl Bernhard Wadström

Norrköpings högre allmänna läroverk äger för närvarande ett rikhaltigt och värdefullt bibliotek, som till största delen kommit till stånd därigenom, att personer på skilda tider skänkt skolan större eller mindre boksamlingar. Den förste bland dem var Karl Bernhard Wadström, om hvilken det med rätta kan sägas, att han är det ifrågavarande bibliotekets grundläggare. Han testamenterade nämligen år 1799 till Norrköpings trivialskola hela sitt bibliotek, som bestod af icke mindre än 2,087 volymer jämte manuskript, ritningar och gravyrer m. m. Mest representerade äro kemin, mineralogin, fysiken och naturalhistorien.

Dessa Wadströms bokskatter ha på sista tiden sammanförts och ordnats till ett »Biblioteca Wadströmiana», inom hvilket hans manuskriptsamling intager främsta platsen. Däribland kunna särskildt framhållas Bergsmanna-Correspondencen, 1770 års journal, Wadströms dagbok för 1771—1778 och hans bref till Sven Rinman. Ett af breffen bifogas i det följande.

Karl Bernhard Wadström var född i Stockholm 1746, men kom vid unga år till Norrköping, dit föräldrarna flyttat. Efter fullbordade studier, sist i Uppsala, där han tog bergsexamen, blef han stipendiat (i mekanik) i bergskollegium 1774 och fick snart för sin ovanliga duglighet stor användning. Så t. ex. sände bergskollegium honom till Ätvidabergs bergslag, där han för statens räkning upptog Malmviks grufva, och länge var han statens stipendiat hos bergsrådet Sven Rinman. Gustaf III sände honom 1774 till Solingen för att därstädes studera vapensmideskonsten och hemföra skickliga vapensmeder. Wadström lyckades också förmå 26 dylika att flytta öfver till Eskilstuna. År 1776 utsändes han af regeringen till Tyskland, Frankrike och England för att studera järnförädling m. m. Från år 1783 finna vi Wadström som öfverdirektör för svenska kontrollverket och 1787—1788 reste han på Gustaf III:s bekostnad i Afrika (i Senegalsländerna)

för att uttröna, om svenska kolonier skulle kunna anläggas därstädes.

Wadström ifrade, som känt är, mycket för negerlafveriets utrotande. — Han dog i Frankrike d. 5 april 1799.

J. H.

Bref från Daniel Tilas till K. B. Wadström.

Högtärade Herre!

Jag önskar lycka til ankomsten i Saturni förmak. Den högste förläne hälsan til de nu förestående försöken uti en metier, som väl rosas och berömmes uti allmänt tal, men slätt belönes, när det ankommer på werkeligheten.

För de mig tillsände Ritningar, som riktigt inlupit, tackar jag rätt mycket. De äro til mitt fullkomliga nöje arbetade, och det är Er lycka at Riksdagen är all i Norrköping; jag därifrån, och Herr Wadström i Fahlun; ty annars hade det kunnat blifwa et ewigt skiutsande emellan östgöta kyrkorne om gamla monumenters besökande. De äro nu incorporerade i en samling, som jag inbillar mig i sitt slag wara den största i Riket: nemligen en calchographia topographica suecana, hwartil gref Dalbergs Suecia antiqua et hodierna är basis, men då den allénast går ongefwer til 350 plancher, så utgör min samling nu öfwer 1,100 Ritningar. De äro i 4 tomer,² af hvilka 3:ne stycken äro i median folio patenti och derpå alle ritningarne updragne eller insänckte, så at de äro i lika storlek öfweralt, men de andre och större äro updragne i formatet grand aigle samt utgiöra fierde Tomen, och dit äro Norrköpings Ritningarne, såsom större, adresserade. Basis til den tomen äro alle de nye slottsritningarne, som äro graverade och tryckte i Franckrike på nyssnämnde Papperssort, som jag menar äfwen nu blifwa til fångs på Tumba pappersbruk, fast jag än icke haft tid at fråga derefter.

Ja nu är Ni min k. Herr Wadström i den största Bergwerksscholan som wi hafwa här i Riket; men den är dock icke så synnerliga applicabel at lära sig bergsmannawetenskapen uti, när jag considererar wetenskapen abstracte. Fahlugrufwa är ej för nybegynnare, at lära sig känna malmfeldt och gångar. Magistrar och Doctorer kunna der få tilräckeligt hufvudbry.

Det är ännu för bittida för mig at fråga hvad Er tyckes om alt detta; och hurulunda Er hug tyckes hwälfwa wid altsammans. Dertil lemnar jag Er råderum til michelsmässan: men då önskar jag weta Edra tanckar, antingen hugen mäst faller på Mechaniquen eller på Bergswäsendet i gemen, eller någon serskilt gren, eller ock på Bergsoeconomien. Anledningen härtill at jag frågar derom är en kort Brefwaxling jag haft med Herr assessoren, som frågat hvad min tanka wore

² Inköpta af Gustaf III, tillfölla de 1792 Kungl. Biblioteket. Förvarades från 1795 i Kungl. Museet, men återkommo till Kungl. Biblioteket i sept. 1859. *Red.*

vid et förslag at få Er engagerad wid styrelsen af et kopparwerk i Småland, kallat Fredrichsberg, men jag platt afslagit för många ord-saker skuld, men förnämligast det, at Herr Wadström icke måtte i otid rubbas utur den påbegynta ställningen, at få lära det som nödigt är, til at kunna med heder, Ert och andras gagn, förestå et werk af större detail.

Marckscheideriet och mekaniquen äro wäl nu så länge egenteliga föremålen af Er Fahluisit: men så bör ock Herr Wadström wara angelägen at någorlunda känna systemen af hela detta widlyftiga werkets beskaffenhet och widsträckta hushåldning. Compendieuseste anledningen dertil finner Herr Wadström uti det Inventario, som jag år 1759 öfwer hela werket uprättade, och hvilket Ni igenom Herr notarien Brandbergs biträde kan få tilfälle at igenomse. Grufwans der uptagna beskaffenhet är dock mindre at haka sig fast wid, serdeles specialiteterne, men indelningen så mycket mera, och isynnerhet de serskilte werkens beskaffenhet.

Oeconomien plägar gierna ligga tungt på unge axlar, men då man om den kan formera sig systematiske begrep, så faller den lättare. Det är en stor artickel at om hvar och et werks beskaffenhet kunna formera sig et hushålds begrep.

Jag twiflar ej om Herr Wadströms upmärksamhet wid alla tilfällen, men bör likwäl recommendera, at ingenting lemnas oanmärckt, och at grunden och sammanhanget approfonderas; men utan at förut formera Er et compendium af ofvannämnde Inventario, så blifwer approfonderingen tung och willsam.

Observera änteligen en slags politesse och modestie emot Embetz-männen deruppe, ty det förwärfwar Er deras attention. Tyck ej illa, at jag gier Er denna moralen, ty jag kiänner icke Ert handalag på den sidan: af hvad jag hos Er sedt, bör jag bekänna, at min moral är mindre nödig: men det är ändå alltid godt at få confirmation i det goda. Eljest händer ofta, at när gossarne blifwa lustige deruppe, så retar den ena den andre til hieltedater i dryckiom: men det ber jag Er at se Er före uti: icke at synas wresug, när de andre äro glät-tige, men at på godt maner evitera. Siung, skråla med, men likwäl icke at wilja excellera derutinnan. Men detta oss emellan. Der äro en hoper ynglingar deruppe, som förtiena attention, serdeles en Gahn, och hans bror kommer snart up, en ung Polheimer m. m. Men en Rysk Eleve vet jag ej om han är der Quar, och som Ni med all politesse (aber dreij schritte vom leibe) bör bemöta, om han ännu är der. Håll Er alltid på fremmande fot med honom.

Jag önskar Er härmed en beständig hälsa och med nöje fram-lefwer

min Herr Wadströms

tienskyldigste tienare

Stockholm d. 21 Julii 1769.

Daniel Tilas.

Ur en privat autografsamling

Värdet af en autografsamling ligger i främsta rummet i de mången gång karakteristiska och intressanta uttalanden, som förekomma i de bref samlingen innehåller. Då jag vågar tro, att det kan intressera tidskriftens läsare att få del af ett och annat ur min samling, tillåter jag mig här att lämnas några utdrag ur densamma. Stockholm i december 1913.

Eva Flach.

I

Bland brefven i samlingen förekommer ett från skalden C. F. Dahlgren. Såsom af öfverskriften på brevet framgår, är det skrivet en tidig höstmorgon uppe i dåvarande Ladugårdslands kyrkas torn, i hvilken församling han 1824—29 var komminister. Till hvem det är skrivet, har jag ej lyckats få reda på. Brevet fanns bland professor C. V. Böttigers efterlämnade papper. Det lyder som följer:

Ladugårdslands kyrkotorn den 19 okt. kl. 6 på moron.

Bästa Emma!!

Sedan *Duskålen* sist har jag stundom tagit mig den friheten att stiga opp i min församlings kyrkotorn, utan att därför omväxla med Tornvägtarne, för att se utåt Jerfva. Hade du en *älskare*, så önskade jag han blefve jaloux, så att vi kunde komma att duellera, emedan Doktor Elmstedt sagt mig, att några blodiglar skulle icke skada bakom örat till fru Catalanis nästa concert, för att desto bättre uppfatta tonerne — ty värjans blodigel är dock bättre än träskets. Jag säger jaloux, deraf, att jag tillskrifver dig, och hvad som värre är utan tillåtelse. Men som ditt hjerta ännu lærer vara kvar på Jerfva, eller åtminstone ej hafva rymt utom Stockholms stad och län, i hvilket fall allmän efterlysning måste ske — så lærer min förhoppning om en lindrig duell slå felt, och jag istället tvingas undergå Doktor Elmstedts antingen örfillar eller iglar till bättre hörande.

Som ingenting här i verlden utan, hvad filosofherne kalla, *causa sufficiens*, det vill säga sina vanliga skäl, kan gå för sig, är det min första pligt att omförmåla orsaken till min skrivelse.

Jag var i går i fru Christiernsons kryddbod, der jag af Fristedt, under det jag handlade 2 lod kaffe och 1 lod pannsocker, fick höra, att Mamsell Sophie skulle i dag på moron utresa till Vinterviken, för att åt sin anförvandt och slägtinge, hvilken skall förmåla sig med Handelsman Lagerwall, sy, icke ett sparlakanstäck, utan en sparlakansläna, en cirka två månader efter brölloppet att begagna. Jag begaf mig derföre nu tidigt på moron opp i tornet för att se affärden. Just nu bär det af. Zackris sjelf bär ned knytet, hvori alla stickeln och stackeln, det vill säga grofva och fina synålar äro förvarade. Nu sätter han sig sjelf uti. Det ljusnar märkligen i öster. Dagen blir klar. Nu rullar hon öfver Nybron. Jag vänder under tiden mina blickar mot Jerfva. Genom fenstret och med dagandets tillhjälp ser jag några noter ligga på ditt fortepiano. Jag är dock ej capable att se, om de äro af M. Veber eller Kuhlau, eller Cherubini eller Braun et. Detta har gett mig anledning att tro, det du spelar klaver. Just som jag det tänkte, ser jag Stentryckar Ebeling stå vid foten av min thron, kyrktornet, och sträcka sina händer uppåt. Jag trodde i början, han gjorde sin moronbön utanför kyrkan, då han bad mig stiga ner. Jag frågade hvad han ville. Han svarade sig hafva några nyss från hans stentryckeri utkomna noter att presentera. Jag röck genast alla trådarna ur min moronrock, tillade några hårstrån, hopknöt alltsammans, och nedsände tråden. Vid densamma fästade han noterna och jag upphissade dem. När jag nu ser på dem, så är den ena neml. Strenna, en composition, hvilken exequerades vid en af fru Catalanis concerter. Det andra är af Boman. Genast föll det mig in, att skicka dem till dig, då jag ej sjelf kan begagna dem, och bedja hålla dem till godo, ifall du ej redan har dem. Der har du hela historien. Och nu hoppas jag hafva anförnt tillräckliga skäl för min skrifvelse. Ett skäl kunde jag dock tillägga. Dagen blir i dag alltför herrlig. Jag känner det på mig, emedan jag tycker mig liksom fått vingar vid fötterne, och kroppen vill uppåt. Vid sådana tillfällen, då jag ej som du kan utgjuta mig på klaver, sätter jag pennan på papperet och skrifver ett bref till en bekant, eller en versstump eller något annat. Menniskan är som vissa blommor, hvilka när solen går upp, utsila en slags dagg. Då unga flickor kyssa hvarann icke blott på läpparne utan på de blåa ögonen, för att på samma gång få tillfälle spegla sig i det blå glaset, måste jag åtnöja mig med ått spegla mig i mitt bläckhorn. Emellertid hoppas jag få tillgift för mitt bref. Det ges två slags vänner. Det ena slaget liknar de af vilda trän bevuxna hålör, dit man flygtar undan regn, det andra liknar ett behagligt lusthus, omgifvet med blommor och en skön utsigt. De förhålla sig till hvarann såsom en paraply och en parasolle. Till hvilkendera classen af mina vänner jag räknar Emma — behöfver jag ej säga. Se så. nu ser jag Mams. Sophies voiture svänga af i Hornskrogen. Min gud och skapare — det bär då verkligen af till Vinterviken. Nej! nu skenar min phantasi öfver skaklarne. Den vill riktigt kasta utför tornet och tro sig vara en lätt fogel. Lyckligtvis ser jag Dödgräfvar Lindholm komma med mitt moroncaffe. Jag hör hans pustande i torntrapporne. Under tiden sätter jag min tub på Jerfva. Emma går i salen ser jag

— springer öfver gården — till mjölkammarn. Professor Ling ligger på taket vid Annelund och bultar på jernplåtar. Bryggar Arenander justerar sin morontouppé vid Frösunda. Böljorne börja röra sig i Brunnsviken och kyssas godmoron på stränderne. Invaliderne börja uträtta sina krokiga ben på Ulriksdal och daggen falla på väfvarne vid bleket. Papperet är slut, kl. är 7, — nära $\frac{1}{2}$ 8. Sjöstedt står på predikstolen och läser moroncapitlet, med blixtrande ring på handen, Bergwall har redan 7 gånger gnott sin näsa och spottat 15 gånger i spottlådan, der 365 länsmän ligga begrafna, jag slutar med att innesluta mig i Emmas vänskap, äfven som jag alltid förblifver dess

Ödj. Tjenare
Dahlgren.

Personhistorisk litteratur.

Bref från Olof Hermelin till Samuel Barck 1702—1709.

Utgifna af Carl von Rosen. Stockholm, P. A. Norstedt & Söner 1913. 8:o.

De tryckta källorna till Karl XII:s historia ha fått en värdefull tillökning genom publicerandet af den brefsamling, hvars titel läses här ofvan. Olof Hermelins bref till Samuel Barck, hvilka förvaras i Ericssbergs arkiv, ha dock förut varit använda af forskare. Både F. F. Carlson och hans son ha i dem sökt och på sitt sätt funnit stöd för sin uppfattning om Karl XII, hans politik och krigföring. Man kan därför icke vara nog tacksam mot förlaget och utgifvaren, att dessa bref blifvit framlagda i ostympadt och fullständigt sammanhang.

Den »elegante latinaren och lärde juristen» Olof Hermelin kallades 1701 från professorsstolen i Dorpat till sekreterare i fältkansliet, avancerade 1705 till statssekreterare och kansliråd och åtföljde fältarmén från mars 1702, tills han den olyckliga Poltava-dagen försvann, med all sannolikhet nedhuggen af tsaren. Genom sina språkkunskaper, sin stora arbetsamhet och öfriga framstående egenskaper kom han snart nog att i högkvarteret intaga en bemärkt plats, framför allt vid diplomatiska underhandlingar, vare sig dessa fördes med polackerna eller utländska sändebud, som samlades kring den svenske konungen. Hermelin förvärfvade sig därunder Karl XII:s och Pipers fulla förtroende. På grund af denna ställning måste hans uttalanden i brefven till vännen och studiekamraten Samuel Barck tillmätas stor betydelse. På sina ställen ganska skarpa anmärkningar om konungens åtgöranden förekomma i synnerhet i de tidigare brefven. Men denna kritik mister delvis sin udd genom den förändrade hållning, som Hermelin intager, om ett visst åsyftadt mål vinnes. Då tystnar klandret och brefskrifvaren yttrar sig i stället berömande om konungen och hans handlingar. Ett typiskt exempel härpå erbjuda brefven från 1703 under Thorns belägring. Under de följande åren försvinna anmärkningarna mer och mer, och Hermelin tyckes af brefven att döma fått mer förtroende och hvarför icke respekt för konungens beräkningar. Uti brefven från krigsåren 1708—09 går åter en underström af bekymmer och raddhåga men, egendomligt nog, är tonen i det sista brefvet — från Budizin i Ukraina den 31 mars 1709 — mycket förhoppningsfull.

Förutom i nu nämnda afseende äro Hermelins bref af historiskt intresse på grund af de uppgifter de lämna om de underhandlingar, som han deltog uti, och om alla de petitesser, som därvid måste iakttagas. De gifva vidare upplysningar om hans numera försvunna s. k. diarium och hans materialsamling från de första krigsåren i och för »en

fullkomlig historia». Genom sin ställning i kansliet blef Hermelin också en ofta anlitad mellanhand vid civila befordringsfrågor, och hans bref äro därför af vikt för den tidens personhistoria. Men detta inflytande var icke i allo afundsvärdt utan förde med sig skvaller och intriger. Särskildt beklagar han sig ofta öfver ett visst fruntimmer, »den förbannade skvaller-rackan» Maria Olivecrantz, som i sina skrifverier utmålade Hermelin och hans hustru »på det slemmaste».

För så vidt undertecknad har sig bekant, är det första gången, som grefve Carl von Rosen försökt sig på historiskt utgifvareskap. Resultatet har dock blifvit utomordentligt godt. Anmälaren skulle för sin del bestämdt föredragit, att Hermelins bref framlagts jämsides med Barcks, hvilka äfven finnas i behåll, d. v. s. som en brevväxling dem emellan. Ty de förra utgöra i de flesta fall svar på denne senares. Då hade också på flera punkter en hel del förhållanden och personer framträdt för läsaren i klarare dager. Visserligen har utg. försett den gedigna publikationen med en del upplysande noter. Men då den vänder sig till en större, intresserad allmänhet, hade det, enligt anmälares uppfattning, varit önskvärdt, att åtskilligt flera ställen i texten blifvit förklarade för att kunna bättre förstås af dem, som icke äro speciellt inne i den tids historia, som dessa bref omspanna. Likaså hade upplysning om vissa mindre kända orters belägenhet varit af vikt för en bättre förståelse af vissa bref.

På personregistret har utg. nedlagt ett oerhördt och samvetsgrant arbete. Genom grundliga forskningar i flera arkiv ha de oftast knapphändiga upplysningarna kunnat kompletteras. Ett mindre indentifieringsfel torde böra rättas. Ut i brevet från Warschau den 2 juni 1702 (s. 2) omtalar Hermelin bl. a., att rekreditivet för den polska ambassaden var färdigt. Som ett P. S. tillägger han emellertid, att det »påmintes genom Sacken, at man skulle innehålla med recredetivet». Här är det icke, såsom i personregistret uppgifves, fråga om ryttmästaren vid Lifregementet till häst Carl Philip Sack. Den åsyftade är med all säkerhet den polske kammarherren E. von Sacken, som kom till det svenska lägret i Bielowice för att anhålla om högtidlig audiens för ambassaden och sedan åtföljde den till Warschau. Han var förut känd vid svenska hovvet, då han till Stockholm fört notifikationen om Johan Sobieskis död.

Personregistret är uppgjort med stor noggrannhet, som dock kanske drifvits för långt i ett visst fall. I en publikation som denna är det icke af någon praktisk betydelse att införa sådana uppgifter som f. 16. ., d. 17. ., då närmare uppgifter om födelse- och dödsår icke kunnat vinnas. Registret är i det närmaste fullständigt; dock återfinnes där icke Menschikoff (s. 103), Rode (s. 65) och Norškiöld (s. 136). Det är väl också endast ett förbiseende, att den sachsiske geheimereferendarien G. E. Pfingsten fått sitt namn stafvat »Phingsten», kanske i analogi med det närmast föregående »Phaltzgreffwinan». Fullt lyckligt är det väl icke heller att uppföra i brefven nämnda furstar, prinsar och prinsessor (dock icke Ulrica Eleonora) under landets namn, i synnerhet då inga hänvisningar gjorts. Det är icke allom gifvet att med lätthet finna t. ex. den på s. 134 nämnde »Prince Gustaf» under Zweibrücken eller »Printz Carl Leopold» (s. 117) under Mecklenburg-Schwerin.

Dessa små anmärkningar, som anmälaren nödgats framställa, äro dock icke af den betydhet, att de förringa värdet af det gedigna och samvetsgranna arbete, som utg. nedlagt på sin edition af Hermedlins bref, inledning och personregister. Detta senare kommer att för andra utgifvare bli af ovärderlig nytta.

Samuel E. Bring.

Oskar Patrik Sturzen-Becker (Orvar Odd) av *Ragnar Sturzen-Becker*. Del I. 1811—1857. Pris 4,75 kr. Del II. 1857—1869. Pris 4,75 kr. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Den högst intressante skald och tidningsman, som plägade begagna signaturen Orvar Odd, och som äfven var en politiskt mycket intresserad man, har ännu inte varit föremål för någon egentlig forskning. Så mycket mera välkommet är därför hvarje bidrag till hans lefnadshistoria och hvarje undersökning af hans författarskap. Den alltför spatiöst tryckta och kostsamma bok om Orvar Odd, som gifvits ut af hans sonson, har ur denna synpunkt berättigade kraf på uppmärksamhet. Tyvärr har utgifvaren inte gått i land med sin uppgift. Bokens undertitel utlofvar nämligen ett arbete om Sturzen-Beckers »liv och gärningar framställda på grundval av bl. a. dagboksanteckningar och korrespondens till och från hans samtida». Emellertid äro själfva dokumenten kärnan i arbetet, det värdefulla i boken, medan däremot utgifvarens egna mellanstick äro tämligen ytliga och tomma och, såvidt jag kunnat se, osjälftändiga. Någon lefnadsteckning är boken inte; »en kort, orienterande och saklig redogörelse» tillhör alltjämt önskemålen, och det hade utan ringaste tvivel varit både bättre och klokare af utgifvaren, om han sökt åstadkomma en noggrann urkundspublikation af de papper, som stå till hans förfogande, än att göra denna imitation af Arvid Ahnfelts böcker om berömda män.

Denna generella anmärkning rörande bokens betydelse som biografi hindrar gifvetvis ingalunda erkännandet, att en stor del af de nu för första gången meddelade breven och anteckningarna har ett icke ringa intresse. Det gäller särskildt allt, som hänför sig till det politiska lifvet, d. v. s. egentligen skandinavismen, hvars historia här erhållit en mängd nya dokument, oftast pikanta, om också inte alltid tungt vägande. Bref af litteraturhistoriskt innehåll saknas däremot egendomligt nog så godt som fullständigt; i all synnerhet är det lika slående som nedslående, att det här inte finns några brefliga bidrag af värde till belysning af Orvar Odds eget författarskap. Detta är också af utgifvaren till den grad skjutet i bakgrunden, att man i hela hans arbete förgäfvets letar efter någon redogörelse för dess utveckling, dess hufvudsakliga innehåll eller åtminstone karakteristik af hans förnämsta dikter.

Personhistorikern — jag har här naturligtvis först och främst att se arbetet ur en sådan synpunkt — måste beklaga, att det vid urvalet af bref och prof på Orvar Odds författarskap icke förfarit med bättre urskiljning. Omkring 50 sidor ha blifvit upptagna af fullkomligt onödiga omtryck af allmänt och lätt tillgängliga dikter, oaktadt

det förmodligen finns flera icke kända af intresse att dra fram i ljuset. Ehuru utgifvaren säger sig ha »genomgått hundratals och åter hundratals brev och manuskript» vid sofringen, väljer han så illa som t. ex. att ta med utdrag af ett bref från Almquist till Orvar Odd om »Amalia Hillner», hvilket sannerligen inte hör till Sturzen-Beckers lefnadsskildring och som till på köpet är klippt ur Ahnfelts bok om Almquist; det hade naturligtvis varit förmånligare att meddela den kritik af Orvar Odds spetsiga penna, som framkallade brefvet.

En annan källa till missräkning är den osäkerhet om textens rätta förstånd, som inställer sig här och där. Tidningskritiken har redan påpekat flera svåra »tryckfel», tydligen beroende på bristande utgifvarsamvetsgrannhet, och jag kan därför nöja mig med ett typiskt exempel. Bland medlemmar i en norsk kommitté nämnes II: 115 äfven en Are-schoug, om hvilken bokens personregister begripligtvis inget har att förmåla. Namnet måste vara felläst; jag förmodar, att det i stället skall läsas *Aschehoug*, den berömde nationalekonomen. — Det skulle för öfrigt roa mig att veta hvad som döljer sig under det kuriösa »sin lärdom och sin *mycterimus*» (II: 244) i ett bref från S. A. Hedlund.

Personhistorikern måste vidare ofta nog konstatera, att de notiser, som lämnas, äro tämligen lättvindigt ihopkomna. Hur kan Oskar Patrick anlända till Uppsala en vacker höstdag år 1827 »som välbeställd student» — han tog väl studentexamen i Uppsala efter ankomsten dit? Det är framför allt personregistret, som sviker förväntningarna, och både de uppgifter, som saknas, och de, som ges, föranleda anmärkningar. Det är sålunda påfallande, att man saknar sådana namn, om hvilkas bärare genomsnittsläsaren svärfvar i okunnighet. Ett exempel! Orvar Odd nämner i ett bref från Paris, ^{27/2} 1858 en *Bernard*, som han tycks tro inte skall bli utlämnad af England. Denne är icke upptagen i registret, men hur många af bokens läsare veta, att det är fråga om Simon François Bernard, som efter Orsinis attentat flydde till England och kom att medverka till lord Palmerstons fall? En annan gång heter det (II: 67) i ett bref: »Tala för ro skull med *Chyd.* derom.» *Chyd.* är en ganska lättlost förkortning för Chydenius, och man behöfver endast kunna läsa en uppslagsbok sådan som *Nordisk familjebok* för att kunna lista ut, att den omtalade var den finske publicisten A. H. Chydenius (1833—96), som då vistades i Sverige. *Karl Mikael Bellman* får i registret det onödiga biografiska tillägget »skald, f. 1740» och om *George Gordon Byron* erhålla vi upplysningen: »lord, engelsk skald». Men om Orvar Odds skånebekanta *Karl Bellander* och *Callerholm* få vi veta absolut ingenting. Men just där hade upplysningar varit af nöden, ty de stå inte i hvertenda konversationslexikon. — Understundom äro notiserna rätt underliga. Orvar Odd skrifer (I: 62) på tal om 1844 års riksdag, att ärkebiskopens hälsning till prästeståndet var det mest papistiska uttryck för det prästerliga högmodet, som förnummits i vårt land »sedan Trolles och Brasks tid». Vips, skulle de båda herrarna in i personregistret! För Brask aflopp detta onödiga företag utan större våda, ty han fick riktigt födelseår, riktig titel och riktigt förnamn. Men så fanns det inte heller många Braskar att välja på. Men för Trolle gick det illa. I stället

för ärkebiskop Gustaf Trolle lyckades utgifvaren få tag på en i det sammanhanget otänkbar: *Ture Arvidsson, riksråd*. »Hvarför just en bagare?» heter det i den bekanta Strixhistorien. Af sexton namn på denna registerspalt lämnas vi för resten i fullkomlig okunnighet om biographica för de sex! Stundom är detta synnerligen illa, såsom i fråga om den *Stenkula*, hvars begrafning Orvar Odd var närvarande vid 1867. Där hade man absolut bort upplysas om att Stenkula deltog som frivillig läkare i polska upproret 1831 och vårdade danska sårade i kriget 1864. Notisen hade varit så mycket mer på sin plats, som just Orvar Odd vid Stenkulas fränfälle skref en särdeles vacker dödsruna öfver den bortgångne vännen. Ännu mer vilseledande är det naturligtvis, när utg. af en person, den danske godsägaren *Hans Rasmussen Carlsen*, gjort två, en med detta namn och yrke och en: »Carlsen, von, dansk jägmästare.» Af utrymmesskäl får jag inskränka mig till dessa små exempel på det personhistoriska resultatet af arbetet. Framställnings-sättet är ordrikt men blackt. Ett dylikt omdöme kräfver bevis, se här några stilprof: »Fredric Sturtzenbecker var en för sin tid synnerligen begåfvad man»; »redan nu som yngling visade han tydliga spår, vart han sedan som man skulle gå»; »Dessa 'Stormfoglarne' väckte ett långt ifrån obetydligt uppseende, som dock ej berodde på skrifternas litterära värde utan helt och hållet på innehållet och ämnesbehandlingen»; »Halls uthalningspolitik»; »Nu som förut kunna vi tydligast följa hans gärningar, hans tankar och meningar uti hans ord, och då icke minst uti hans brev till vännerna»; slutligen syntesen af Orvar Odds skaldskap i sonsonens framställning: »Detta egendomliga nittonde århundrade, då hela den nya germanska kulturströmmen (!) bröt fram, då kravet på frihet gjorde sig gällande starkare än någonsin i icke endast politiken utan även i litteraturen, konsten och religionen. Det är denna kulturström Orvar Odd kastats in uti (!) och ryckts med av, och det är därför han i sin stil fått in så mycket franskt (!), samtidigt som han — kanske mot sin vilja (?) — lärt så mycket av Heine, det är därför att han är en sann, genomärlig svensk (!), samtidigt som han är en utpräglad kosmopolit (!).»

Det vore kanhända inte ur vägen, om förlagen mer än hittills skett började kräfva kompetens och samvetsgrant arbete af de många, som nu i oträngdt mål anse sig kallade till utgifvare.

R. G. B.

Grefve Edvard Fredrik von Saltsa: *Familjeanedotter och minnen från barndomen.* Utg. af *Nils Sjöberg*. Stockholm, Bröderna Lagerström. 1912.

Detta är en stillsam bok, som inte ger sig ut för att vara annat än den är: litet högläsning för de gamla inom en familjekrets, helst på någon herrgård på landet, där man har någon stamfader att intressera sig för bland den brokiga mängden af förbipasserande. Det rent historiska värdet är, som utgifvaren också i anmärkningarna tydligt ådagalägger, rätt minimalt, och de mest sensationella skildringarna söndersmulas obarmhärtigt vid en närmare granskning. Men sitt kulturvärde

kommer boken i alla fall alltid att äga, hopsatt som den är af fars och farfars småprat vid toddybrickan om kvällarna, när det kommit främmande. Det är sådant, som familjs medlemmar så ofta fått höra, att de så småningom upphöra att lyssna, tills de efter den gamla berättarens bortgång stå där med kärnan af anekdoten fastslagen i minnet, men utan resurser att lokalisera den — ytterkonturerna ohjälpligt bortfallna. I dessa »familjeanekdoter» däremot har den gamle berättaren själf roat sig med att i skrift fastläsa den eljest så flyktiga tradition han serverat sina gäster på stamgodset Mem i Östergötland eller i hofkretsarna hos Karl Johan och Oskar I, där han i egenskap af öfverstekammarjunkare varit som barn i huset. Det är egentligen sin fars muntligen meddelade minnen, alltså från Frihetstiden och Gustaf III:s tid, han upptecknat, mestadels med ett lif och en detaljriikedom, som skulle kunna göra det hela till ett gefundenes Fressen för en berättare i Selma Lagerlöfs stil. Forna tiders mera bastanta än förfinade gästfrihet och forna tiders mera välmenta än lyckade andliga välfägnad få här passera revy i en serie liffulla *films*, skulle man känna sig frestad att säga, om inte uttrycket verkade en smula för modernt i all denna gammaldags herrgårdsprakt och herrgårdsenkelhet. Vi rekommendera den prydligt utstyrda och mycket lätlästa lilla boken till alla miljöskildrares uppmärksamhet — de kunna här gratis få allt hvad de eljest mödosamt få leta sig till ur auktionsprotokoll och bouppteckningar.

L. W—m.

I. A. Taylor: *Drottning Kristina*. Bemyndigad öfversättning af *H. Flygare*. Geber. 1912.

Detta arbete föreföll i början hart när som en mystifikation, då man i Sverige i allmänhet inte kände författarens namn och förläggaren inte gjort någonting för att presentera honom. Att dr Verner Söderberg, som en gång skrifvit sin doktorsafhandling från Kristinas tid, genomgått öfversättningen i korrektur, verkade dock lugnande, och ju mer man läste, desto mer fann man, att boken inte var någon af de vanliga bokhandelsspekulationerna i historisk sensation. Den kan snarare få betyg på att vara den på samma gång vidlyftigaste och vederhäftigaste biografi öfver Kristina vi hittills äga, äfven om den saknar alla vetenskapliga anspråk och författaren troligen icke kunnat begagna sig af några svenskspråkiga källor. Åtminstone åberopar han sig i förordet endast på utländska arbeten och visar ingen kännedom om vare sig Johan Ekeblads bref, Verner Söderbergs afhandling om Messeniernas sammansvärjning, Weibulls, Sondéns, Berghs och Bååths specialstudier i Historisk tidskrift eller Ellen Fries' delvis på otryckta källor grundade uppsatser om Kristina och Katarina af Pfaltz i »Märkvärdiga kvinnor». Det är också naturligt för en utländsk författare, att framställningen af Kristinas uppfost-
ran och regeringstid kommit att upptaga relativt mindre utrymme i boken (120 sidor af 340) än som riktigt rimmar sig med betydelsen och längden däraf (28 år på 65).

Misstagen äro emellertid icke af den allvarliga art, att man någon-
sin skulle vilja ifrågasätta bokens användbarhet för t. ex. svenska lärare.
Den gravaste anmärkningen blir egentligen, att Maria Eleonoras aflägs-
nande från sin dotter och pfaltzgrefvinnans betydelse för Kristinas upp-
fostran icke tydligt framtråda i boken, liksom författaren lämnar föga
detaljer om Kristinas studier och icke heller meddelar henne första-
inträde i rådet. Mindre viktigt är däremot, att framställningensörande
Maria Eleonora, förmodligen på grund af förf:s okunnighe om Seve-
rin Berghs artikel (Hist. tidskr. 1902), hvarken är korrtkt eller ut-
tömmande. Taylor har ej märkt, att fruktan för brytninge med kejsa-
ren låg bakom kurfurstens motstånd mot sin systems giftermål. Likaså
har han ej uppmärksammat, att det äfven för dåtidens förhållanden
otympliga försenandet af Gustaf Adolfs begrafning hufvudsakligen be-
roddes på änkedrottningen, liksom han inte har förstått rådets miss-
nöje öfver hennes rymning. Märkligare är då, att han inte alltid
tycks ha riktigt kunnat genomskåda den viktiga engelska publika-
tion, som Whitelockes dagbok utgör. Åtminstone synes han mig
inte riktigt tydligt ha observerat, att de strunfrågor, hvarmed drott-
ningen ofta skenbart omotiveradt afbröt den något gravitetiske ambassa-
dörens allvarliga framställningar, i själfva verket voro beräknade att
draga ut underhandlingen på tiden.

Slutligen har Taylor nog låtit dupera sig af en utländsk källa,
när han visar sig tro på Magnus de la Gardies duglighet.

När allt kommer omkring, är det dock märkligare, att förf:s skild-
ring är så korrekt som den är, än att han gjort några jämförelsevis obe-
tydliga fel. För skildringen af Kristinas lif efter den svenska perioden
finnas inga egentliga svenskspråkiga källor, och där torde också
framställningen vara alltigenom korrekt, stödd som den är hufvudsak-
ligen på Archenholtz' samling och Bildts vetenskapliga aktpublikationer,
hvilka båda han dock icke använder utan kritik. Huruvida egna forsk-
ningar någon gång ligga till grund för framställningen har icke varit
mig möjligt att afgöra. Det skulle i så fall gälla ett bref från Algernon
Sidney till earlen af Leicester, där förf. icke citerat någon tryckt källa,
men troligen återfinnes detta i något af de många samtida memoar-
verk han eljest använder.

I fråga om totaluppfattningen af Kristinas personlighet är Taylor
i själfva framställningen nästan lika orakelmässig som i företalet. Efter
att ha citerat de skarpaste förkastelsedomarna, tillägger han, att andra,
»som lägga tillbörlig vikt på förmildrande omständigheter, afhålla sig
från att falla en afgjord förkastelsedom». Men »huruvida hennes historia
var så mörk som den på somliga håll ansetts vara, tillkommer det
läsaren att afgöra». Bildts och Rankes karakteristikker ha varit afgörande
äfven för Taylor, och det är egentligen stor skada, att han icke varit i till-
fälle att begagna Bååths psykologiskt inträngande och objektiva artikel
i Hist. tidskr. 1900 — säkerligen det mest förstående, som hittills
skrifvits om Kristina. I fråga om hennes religiositet kommer han i
alla fall, om också inte med samma bestämdhet, dock ungefär till samma
slutsats som Bååth — och Ellen Fries — att verkligt religiösa skäl
lågo till grund för hennes öfvergång till katolicismen. »Trots allt som

varit verksamt för att neddraga handlingen och göra den misstänkt, hade den dock kanske delvis utförts till åtlydnad för en sann andlig impuls.» Han menar visserligen, att det är tvifvel underkastad om hon hunnit till »ett personligt förhållande mellan själen och Gud». Men hennes hängifvenhet för katolska kyrkan är icke tvifvel underkastad, på samma gång som hon dock hvarken blifvit bigott eller intolerant.

Gentemot Bildts fysiologiska metod, som väl starkt färgas af medicinsk materialism, när det gäller att förklara Kristinas ställning till kärleken, förhåller sig Taylor däremot mera underdånigt, men tycks inte inveckla sig i Bildts motsägelse att på samma gång anse drottningen erotiskt kall och ändå misstänka förhållandet till Azzolino såsom fullt erotiskt. Taylor tror knappast på det platoniska i detta förhållande, men ser på samma gång allt det vackra och ideella däri.

Framställningen är lättflytande och enkel, stilen pockar aldrig på uppmärksamhet, men någon gång kan förf. säga något, som vittnar om ett ovanligare psykologiskt djup, såsom då han, på tal om att Kristina möjligen poserat för den karaktéristik Chanut gett af henne, säger, att man måste komma ihåg, »att posen har en växande tendens att öfvergå till en andra natur, så att en återgång till enkelhet kan i sin ordning, hur paradox det låter, nästan få karaktären af pose. Hvad Kristina beträffar, är det antagligt, att hon efter att ha bildat sig ett ideal af hvad drottningen af Sverige borde vara, ärligt trott sig ha uppnått det, och om ett bedrägeri här förelåg, bedrog hon sig alltså själf.» Förf. har sökt göra Kristina rättvisa, och om boken, åtminstone vid ett flyktigare påseende, förefaller mindre sympatiskt stämd än Bååths och Ellen Fries' uppsatser om henne, så beror det nog på det skarpa betonandet dels af hennes egenkärlek som det genomgående draget i hennes karaktär, dels af hennes bristande fosterlandskärlek. Med egenkärleken har det nog sin riktighet, fast naturligtvis de urskuldande omständigheterna, som förf. också påpekar, äro mångahanda. Den senare beskyllningen har af Weibull vederlagts, och frånsedt alla andra kvalifikationer äro väl *svenskar* mera omdömesgilla om den saken än en utlänning.

Jag skulle till sist vilja tillägga, att kvinnor på det hela taget bättre än män borde kunna förstå denna komplicerade, midt i 1600-talets tungrodda Sverige fullt moderna, och trots sin oblandadt germanska härkomst nästan romanskt spirituella natur. Kristinas gåta är inte löst med en hänvisning till att hon var en kall okvinnlig undantagsvarelse, en hysterisk egoist. Att kärleken kunde taga henne helt fatt och förmå henne att tjäna och böja sig, det vet eftervärlden nu till fullo. Men ännu är inte det slutgiltiga totalomdömet afgifvet, och det kommer nog inte heller, annat än från en med henne själf besläktad natur. Och sådana äro nog i våra dagar bland kvinnorna inte så sällsynta som man tror. Rosa Mayreder har i sin både spirituella och gedigna essaysamling, »Manlighet, kvinnlighet och mänsklighet», utan att veta det i själfva verket gjort utkastet till en karaktärsteckning af Kristina i skildringen af en viss slags modern kvinnotyp.

Matrikel öfver Gästrik-Hälsinge nation i Uppsala 1811—1912. Enligt nationens uppdrag utgifven under redaktion af *Herman Palmgren*. Stockholm 1913. 343 sid. 8:o. Pris 7 kr. 50 öre.

För hvarje gång ett nytt nationsarbete utkommit i Lund har man frågat sig: »när kommer turen till Uppsala?» och man har haft fullt skäl därtill, ty sedan 1902, då Odéns Östgötars minne utgafs, har intet sett dagen. När därför turen kommit till Uppsala, måste man fastslå, att det varit med god tur, som detta skett.

Redan 1892 utgaf nuvarande regeringsrådet *Herman Palmgren* »Medlemmar af Gästrik-Helsing nation i Upsala 1811—91», ett för sin tid förtjänstfullt arbete, ehuru ej i planen så vidlyftigt som man numera önskar se ett sådant verk.

I den nya upplagan, ty såsom en sådan kan man betrakta föreliggande arbete, äro för tiden 1811—1845 endast mindre förändringar vidtagna. Så har dödsår med dato införts för efter 1891 aflidna medlemmar. Och att dessa tillägg gjorts med stor noggrannhet visar en jämförelse, som företagits med ett i anmälares ägo befintligt exemplar, som tillhört och kompletterats af den framstående släktforskaren revisor *Karl Jungbeck*, † 1906 ^{5/9}.

För tiden 1846—1912 är planen betydligt utvidgad. Här meddelas äfven föräldrarnas fullständiga namn, hustruns namn med födelse- och dödsår samt hennes föräldrar, äfvensom uppgifter om barn, allt med dato. Således en särdeles fyllig plan. Det är endast släkthistoriken, som i *Sjöströms* Lundaarbeten särskildt beaktas, man saknar däri. Ett register öfver fäder och söner vill kanske vara en ersättning härför.

Liksom i föregående upplaga synes särskild uppmärksamhet ägnats de bibliografiska uppgifterna.

I matrikeln äro 1,308 personer upptagna, hvilka i förordet statistiskt behandlas såväl beträffande födelseort som åldersklasser och lefnadsverksamhet m. m.

Det sätt, hvarpå utgifvaren i förening med redaktionskommittén skilt sig från sitt ingalunda lätta arbete, är värdt allt beröm och ett värdigt exempel för flertalet nationer i Uppsala att efterfölja.

G. I.

Minnesskrift med anledning av stadsfullmäktigeinstitutionens i Lund femtiåriga tillvaro, utgifven på föranstaltande af stadsfullmäktige i Lund. Lund 1913. XXXII + 79 sid. Stor 8:o.

Den 21 mars 1912 hade 50 år förflutit, sedan Kungl. förordningen om kommunalstyrelse i stad utkom. Helt naturligt gaf detta anledning för de svenska städerna att på olika sätt högtidlighålla minnet af denna för städerna på utveckling och framåtskridande så rika femtiårsperiod. Så hafva flera städer låtit utarbete festskrifter med bl. a. porträtt af stadsfullmäktigeinstitutionens medlemmar. Ibland dessa torde den som utgifvits af staden Lund förtjäna att här påpekas. I förevarande arbete lämnar först professor *C. G. Björling* en öfversikt af stadsfullmäktigeinstitutionens och öfriga af 1862 års kommunalförordning reglerade

förvaltningsmyndigheters historia. Följer så en af auditör Torsten Ugglas utarbetad förteckning med porträtt och biografiska uppgifter öfver magistratens och stadsfullmäktiges ledamöter och sekreterare äfvensom drätselkammarens ordförande och tjänstemän.

I Personhistorisk tidskrift 1909, sid. 50, hafva vi haft tillfälle att omnämna auditör Ugglas förtjänster om Lunds stads personalhistoria under de sista 75 åren i samband med hans arbete öfver »Sparbanken i Lund 1833—1908». Då däri behandlas 126 personer, mot nu 220, är det tydligt, att galleriet öfver Lunds stads förtjänste män högst afsevärdt tillökats. Tack vare fotografiens allmänna spridning under de sista 50 åren är det nu endast af 5 personer man saknar porträtt. Det är också hög tid att göra sådana samlingar, ty snart är den generation borta, som minnes fotografiens första framträdande i vårt land och kan namngifva den mängd porträtt från denna tid, hvilka utan påskrift finnas i snart sagt hvarje hem. Därför medan tid ännu är, skrif namn på alla fotografier! Framtiden kommer att tacka Eder därför.

Minnesskriftens vårdade utstyrsel och vackra illustrationer göra kommittén för dess utarbetande all heder.

G. I.

Släkten Lundberg från Askersund och med densamma befryndade släkter, 1643—1913. Anteckningar af Oskar Lundberg. Stockholm 1913. 100 sid. 365 numrerade ex. Pris 10 kr.

Författaren nämner sitt arbete »anteckningar», viljande tydligen därmed från början angifva, att han icke gör anspråk på att komma med en uttömmande släktmonografi. Han är själf en åldrig och släktkär man, och hans största intresse gäller medlemmarna af hans egen och närmaste föregående generation. Dem har han själf lärt känna och kärleksfullt samlat uppgifter om deras öden och om de yttre och inre karaktärsdrag och anlag, som han ofta funnit vara typiska och ärfvliga inom släkten.

Hans egentliga källa, när det gäller de äldre släktleden, är familjetraditionen och G. O. Sundblads i genealogiskt afseende konstiga: »Om Askersunds stad och de tolf äldsta och största släkterna därstädes.» Författaren upprepar efter Sundblad, att en del af Askersunds kyrkoböcker förstördes vid den stora branden 1776. Men detta påstående, som äfven vunnit allmän tilltro i Askersund, är alldeles oriktigt. Vid den stora branden, som ödelade staden brann äfven kyrkan ned, och åtskilliga dess dokument gingo förlorade, *men inga kyrkoböcker*. Dessa, som börja med sporadiska anteckningar sedan 1649 och med fullständiga längder öfver födda, döda och vigda från 1684, äro i allmänhet rätt såväl förda och endast tidvis svärlästa och defekta.

På titelbladen anger författaren tiden, som anteckningarna omfatta, till 1643—1913, hvilket dock i öfverskriften till släkthistoriken är ändradt till 1643—1912. Riktigare hade varit om han skrivit 1673—1913. Nu vill han tydligen som terminus a quo för släktens kända historia sätta 1643, det är, då Askersund fick stadsprivilegier. Men härtill finnas

inga skäl. Ty den Gustaf Persson, som enligt författarens påstående vid denna tid inflyttat från Långstorp i Snaflunda till Askersund och där idkat köpenskap, har tydligen aldrig existerat därstädes. Åtminstone förekommer han icke bland det i 1649 och 1664 års kyrkobok uppräknade borgerskapet och ej heller i domböckerna. »Gustaf Perssons son», säger författaren, »hette sannolikt Per Gustafsson att döma efter fadrens och sonens namn. Om denne Per är dock intet känt.» Nej, icke heller han har funnits i Askersund. *Dessa båda kunna alltså saklöst strykas ur släktregistret.* Släktens äldste kände stamfader är Gustaf Persson, tab. 1. Möjligen skulle hans föräldrar kunna återfinnas i Snaflunda församlings kyrkoböcker. Om denne stamfader anför förf. enligt släkttraditionen några episoder som bevis på hans styrka, men känner i öfrigt om honom icke mera än namnet på hans 1:a hustru och 4 barn. Gustaf Persson var troligen född i Snaflunda omkr. 1673, blef borgare i Askersund omkr. 1698, slutligen rådmann och dog 1738 ²³/₃. I bouppteckningen efter honom nämndes bland annat: »en gård belägen intill rådmann Carl Christiernssons, *sterbhusets andel i Skattehemmanet Långstorp i Snaflunda* och 42 rockknappar af silfver», *Det var tydligen han, som inflyttade från Långstorp och ej hans farfar.* Han var gift 1:a g. 1698 i Askersund (Dos 100 Dl. Silf. m.) med Brita Abrahamsdotter, död 1738 ³⁰/₁. Hon var trol. från Degenäs i Snaflunda och syster till rådmann Anders Abrahamsson; stamfader för släkten Sundblad. Gustaf Persson gifte sig 2:a g. trol. 1740 (ej i Askersund) med Sara Lisa Eklund, f. 1715 ²⁴/₈, död 1771 ³²/₁; (enl. dödboken 60 år. *Jungfru Sara Lisa Eklund och Tullskrifvaren Bengt Eklund faddrar 1739; hustru Sara Lisa Eklund fadder 1740.*) Hon gifte sig 2:a g. 1749 med handelsmannen i Askersund Arvid Wettergren, f. 1722 ²⁹/₄, † (drunkn.) 1756 ²⁵/₅. Gustaf Persson hade 9 barn, 7 i 1:a giftet och 2 i 2:a. 1) Per, f. 1700 ²³/₁ se nedan; 2) Karin, f. 1702 ²⁵/₈, † 1764 ³⁰/₁₂, gift trol. 1728 (vigselboken defekt) med borgaren i Askersund Nils Tyberg, † före 1748; 3) Gustaf, f. 1706 ³²/₁, se nedan; 4) Abraham, f. 1707 ²⁹/₁₀, † 1722 ²⁶/₁₂; 5) Klara, f. 1710 ⁹/₅, † 1776 ⁶/₆ »periit in incendio»; g. 1:a g. 1729 med borgaren i Askersund Anders Berg Nilsson, f. 1709 ⁷/₉, † 1743 ²⁵/₇; 2:a g. 1745 med rådmannen i Askersund (tit. häradshöfd.) Fredrik Wilhelm Schiultz, f. 1708 ⁸/₉, † 1770 ²/₅; 6) Anders, f. 1713 ²⁷/₄, † ung. (lefde icke 1748); 7) Isak, f. 1715, † 1741 ²⁰/₁₀; 2:a giftet: 8) Sara, f. 1741 ²⁷/₃, † 1791 ²²/₃, g. 1:a g. 1761 med borgaren i Askersund Jöns Åberg, f. 1740 ²⁵/₆, † 1766 ³/₃, 2:a g. 1768 med borgaren och handelsmannen Johan Berg Johansson, f. 1741 ²⁷/₁₂, † 1792 i nov. i Hardemo (farfars far till byråchefen Georg Wilhelm Berg i Göteborg); 9) Brita Lisa, f. 1746 ²⁹/₁, bodde hos brodern Gustaf 1770. Om Per (Petrus) Lundberg kan tilläggas, att han blef student i Uppsala 1718, prästvigd i Strängnäs 1723 ²⁸/₁₀, pastorsadjunkt i Botkyrka s. å. komminister i Toresund 1725, pedagog i Askersund 1729, † 1735 ⁵/₁; gift 1725 med Brita Nubb, f. 1706 ²²/₃, † 1734 ⁷/₄, dotter af borgaren (guldsmeden) Jöns Nubb och Karin Christiernsdotter. Barn: Brita Greta, f. 1726 ³/₅ (ej 1725), Eva Cajsa, † 1732 ²⁶/₇ (födelseboken defekt).

Andre sonen 3) Gustaf Lundberg, kallar förf. borgmästare i Askersund och anför om honom en anekdot om hans sätt att medelst kraft-åtgärder tvinga tvistande parter till förlikning, så att »under hans borgmästerskap aldrig någon dom eller utslag fälldes». Han var emellertid aldrig utnämnd borgmästare utan uppehöll tjänsten endast en kortare tid under borgmästare Lönroths sjukdom och efter hans död 1771 till dess borgmästare Stockenberg blef vald 1773. (På ett annat ställe, sid 11, talas om en borgmästare i Askersund, Erasmus Lindström. Någon borgmästare med detta namn har icke funnits där. Gustaf Lundbergs 1:a hustru Margareta Berg var född 1711 ^{25/4}, † 1733 ^{25/11}, gift trol. 1728 (vigselsboken defekt), dotter af rådmannen Jonas Berg Bengtsson och Catharina Stark, om hvilken finnes anmärkt: »erfaren hustru, hennes afkomlingar i 4:e led voro 62». Om hans 2:a hustru, Dorothea Grahl, finnes i dödboken följande omdöme: »pia probataque mulier». Och om hennes dotter Stina Lundberg, g. m. Anders Christiernsson, betygas att hon »hade mycket godt namn om sig». Gustaf Lundberg var gift 3:e gången med Lisa (ej Zisa) Brita Poignant. Hennes far kapten Daniel Poignant dog i Askersund 1770 ^{25/5} 82 år och 8 mån.

Bokens utstyrsel är prydlig. Som tryckfel må nämnas A. S. Barhei resa 1875 skall vara 1775.

Förf. har utsändt ett supplement till släktboken, nämligen ett sannolikt för ärfvlighetsforskningen värdefullt stamträd öfver *färgblindhetens* gång inom »släkten Lundberg från Askersund (Björkviksgrenen)».

Herman Södersteen.

Carl Gustaf Björkenheim: *Släkten Björkman från Vermland* och de som härstamma från denna. Helsingfors 1913. 184 sid. Tryckt i 300 numererade exemplar.

Det är ett högst betydande arbete, som under senare åren utförts i Finland för utredande af de svensk-finska släkternas genealogier. Namnen *Carpelan*, *Ramsay* och *Wilskman* äro alla väl kända för svenska läsare, och deras arbeten höra till det bästa, som den person-historiska litteraturen kan framvisa från senaste årtionden. Deras exempel har synbarligen verkat välgörande att döma af nu föreliggande arbete, som ej gör anspråk på att utgöra en fullständig monografi öfver släkten, utan blott vill sätta svenska och finska medlemmar i tillfälle att lära känna hvarandra åtminstone till namnet.

Släkten Björkman härstammar från *Lars Björckman*, som var lagförare och 1697 ^{26/8} utnämndes till postmästare i Karlstad. Han blef sedan brukspatron på Nedre-Fösched och afled 1729 ^{32/1} »62 år gammal på 3 veckor när. P. G. Wistrand lämnade i Svenska Åttartal för 1893 (del. 9) stommen till släkten. På denna stomme har utgifvaren byggt vidare, rättande och kompletterande, med det resultat, att 650 ättlingar nu behandlas och lämnas om flertalet mer eller mindre fullständiga biografier.

Först behandlas släkterna Björkman och den i Finland år 1834 adlade grenen Björkenheim. Därefter i alfabetisk ordning de ingifta släkterna och deras ättlingar. Denna uppställning medför utan tvifvel praktiska fördelar för den i genealogiens irrgångar mindre bevandrade läsaren, men klargör ej tiden för de olika ingiftena i stamträdet, synnerligast som generationsbeteckning saknas. Som ersättning lämnar utgifvaren ett »orienteringsstamträd för de olika grenarna af släkten» och stamtaflor för hvarje gren.

Till biografierna kunna naturligtvis många tillägg göras. Så rörande *Bengt Magnus Björkman*, tab. 16. Han blef student af Stockholms nation i Uppsala 1851 och genomgick Falu bergsskola 1851—1852. Dennes broder *Axel Fredrik*, tab. 18, var äfven student och genomgick Falu bergsskola 1853—1854. Henrik Löwenadlers bok om »Släkterna Kjellman och von Löwenadler samt deras afkomlingar» synes ej varit utgifvaren bekant, likaså August Kinbergs »Godländska släcter». I den förra finnes släkten Wistrand och dennas ättlingar, i den senare släkten Gerle utförligare behandlad än här. På ätten Gyllenhaal har af misstag upptagits 2 personer, hvilka äro syskon till den i stamträdet ingifte Gyllenhaal och ej dennes barn.

Att däremot afgöra, huruvida flertalet ättlingar medtagits eller något större antal efterkommande saknas i stamträdet, torde vara omöjligt, då man ej känner något medeltal för en ättefaders efterkommande efter 100 eller 200 år. Det kan därför hafva ett visst intresse att se, huru dessa siffror ställa sig i några på senare tid utgifna stamträd.

Generation.	Prosten Petrus Arosenius f. 1718, † 1783 (1718—/6 1911).	Listerlandsbonden Pehr Pehrsson f. 1721, † 1804 (1721— ^{31/12} 1907).	Kyrkoherden Olof Meurling f. 16(60), † 1738 (1660—1902).	Brukspatron Bengt Gustaf Geijer f. 1682, † 1746 (1682—/8 1899).	Brukspatron Lars Björkman f. 1667, † 1729 (1667—/9 1913).
I . . .	11	6	9	12	7
II . . .	66	54	34	} 2,812 (?)	} 643.
III . . .	149	140	103		
IV . . .	280	462	230		
V . . .	216	888	531		
VI . . .	11	354	878		
VII . . .	—	5	679	—	—
VIII . . .	—	—	41	—	—
Summa	733	1,909	2,505	2,824	650

Siffrorna äro ej fullt jämförbara, då olika författare räknat något olika. Så har exempelvis i Meurlingska stamträdet en del i unga år afsidna barn ej upptagits, men däremot förekommer dubbelräkning vid ingiften. I Aroseniuska stamträdet har ett motsatt förhållande ägt rum, likaså i Geijerska.

Det låga talet 650 för Björkmanska stamträdet gifver dock stöd åt det antagandet, att en fortsatt forskning bör kunna bringa i dagen många hittills okända grenar.

Författarens arbete är i alla fall förtjänstfullt och är en vacker hyllning »till fädrens minne». Intet är sparat i bokens utstyrel. Förträffliga porträtt af de manliga medlemmarne af hufvudstammen Björkman — Björkenheim, Björkenheimska vapnet i färger och afbildningar af i släktens ägo vid olika tider varande egendomar bidraga äfven till det gynnsamma intrycket af arbetet.

G. I.

Lyran. Interiörer från 1870- och 80-talens konstnärliga och litterära Stockholm, utg. af *Lotten Dahlgren*, Sthlm 1913.

Det rikhaltiga familjearkiv, som gifvit Lotten Dahlgren stoffet till hennes »Norrländska släktprofiler», omfattar äfven en stor samling bref och dokument från senare delen af 1800-talet. Det är på dem, som föreliggande arbete är byggt. Släktkrönikan, som börjar med interiörer från 1790-talets Stockholm — en resande ungmös flyktiga iakttagelser — slutar hundra år senare med den berömda Stockholms-salong, där den ena af krönikans hufvudfigurer utgjorde medelpunkten.

Fru Fredrika Svedbom-Limnell hörde till de människor, som magnetiskt draga till sig det bästa inom sin krets. Hennes intuition och rika hjärtelag gjorde henne till geniernas förtrogna och till begåfvad och kämpande ungdoms moderliga vän. I galleriet af hennes korrespondenter möter man namn sådana som Ibsen och Björnson, Fredrika Bremer, Pontus Wikner, Ernst Ahlgren och S. L.—d Adlersparre (som väl skulle förtjänat sitt eget kapitel). Ett aflägsset eko af all den musik, som brusat genom den Limnellska salongen, af alla de dikter, som värdinnan med sin sjäfulla röst föredragit, af alla ifriga diskussioner i frågor för dagen, genljuder ännu i brefven.

Det är dock ej af Stockholmssalongen vid Malmorgsgatan som boken fått sitt namn, utan af fru Limnells sommarhem uppe på skogshöjden vid Mälaren. Och det med rätta. Det förefaller som om det slags sällskapslif, som var fru Fredrikas lifsluft, där slagit ut sina vackraste blommor och som om hennes vänner där lefvt i en förtrollad värld. Det är godt om bref fulla af entusiasm öfver Lyran; men ingen har fångat intrycket däraf såsom Helena Nyblom i sin här meddelade förtjusande beskrifning och sina än mer förtjusande dikter.

Som man hade rätt att vänta, har Lotten Dahlgren med lika mycken takt som fin förståelse sofrat och ordnat stoffet och gjort rättvisa så väl åt dess allvarliga som åt dess humoristiska sidor. Tack vare henne gör nu en ny generation bekantskap med fru Fredrika, med den lilla lifliga gestalt och de sjäfulla drag, som för många af oss äldre äro oupplösligt förknippade med minnet af högtidsstunder.

S. L.

Ludvig Looström, Johan Tobias Sergel. En gustaviansk tidsbild. Cederquists grafiska aktiebolag, Stockholm 1914. Pris kr. 12.

I Looströms vid Konstakademiens minnesfest öfver Johan Tobias Sergel utgifna vackra bok är det författarens hufvudsakliga afsikt att teckna *människan*, det är m. a. o. ett stycke personhistoria snarare än konsthistoria. Vi bjudas här på en i raska drag gifven öfverblick af den store gustavianens curriculum vitæ, stödd på fakta ur Georg Göthes och Looströms egna källstudier. Något af det *rubenska* lefnadsloppets snabba tempo återfinner man. Liksom öfver guldgossen Rubens öste lyckogenierna goda tillfällen öfver den blåögde och gyllenlockige Sergel. Cajolerad redan från lärlingsåren af sin förste lärare, hofbildhuggaren Larchevêque, fick Sergel det åtrådda, för de flesta andra svenskar så svårbekomliga tillfället till parisresa som ett bref på posten; Larchevêque tog honom med helt enkelt på en resa till sitt hemland. Vid aderton års ålder satt han i en parisisk akademisk klass och cajolerades äfven där (med en silfvermedalj). Senare skickas han genom öfverintendentens protektion med kungl. resestipendium ut på en allvarligare studiefärd. Hans elfvaåriga Roma-tid börjar. Äfven här erinras man om Rubens. Med en receptivitet, som liknar dennes, inregistrerade han allt, hvad hans ögon förmådde fatta af stor och levande konst från antiken till hans samtid. — Med hemkomsten till Stockholm slutar den rubensiska parallellen; trots all god vilja hade Stockholm eller Gustav III:s hof icke det rika, af ålder högt konstkultiverade Belgiens möjligheter eller ens deras storslagenhet i projekt. Den stockholmska publikens konstnärliga fantasi höjde sig sällan öfver det egna porträttets område. För Sergels konst betyder hemkomsten i stort sedt ett nedsänkande till »dagsverk i verklighetsexakt» porträttmedaljongkonst.

Å andra sidan blir Sergel nu desto intressantare som person. För Stockholmstiden flyta de biografiska källorna särskildt ymnigt. Den populäre herr Sergel är en i bref och memoarer ofta nämnd figur. Med afseende på goda inkomster, ett ståtligt hem och angenäma värdskapsgåfvor är han verkligen, äfven i Stockholm, rubensk. Dock ej i ett kapitalt hänseende! Den nederländske konstnären visade i sitt lefnadssätt en måttlighet och hygien som nästan erinrar om en modern människa med böjelse för »naturenligt lefnadssätt» och svensk gymnastik. Rubens åt litet, drack mycket sparsamt, började sin dag med fasta, försummade icke sin ridtur. Sergel däremot var en obotlig gourmand. Redan i Rom på 70-talet, alltså som en ung man har han en så svår podager, att han tidvis använder kryckor. Den berömda teckningen »Sergel saltar oxtungor» skvallrar om den sannolika orsaken: den alltför mäktiga, salta kött-dieten.

Icke heller kan Sergels förhållande till könet karakteriseras som ett exempel på måttfullhetens dygd. Looström framställer med sympati och vekhet hans samvetsäktenskap med Anna Rella. Det var också en idyll. Men af hur djup art? Ett sommarnöje, som räckte några somrar igenom. På vintrarna i staden fick den vackra servitösen Anna Rella icke uppträda som värdinna i det fina hofstatybildhuggarhemmet. Det tillhörde blott sommarens medgifna konventionsfrihet.

Jag fruktar att S:s förhållande till kvinnorna riktigare karakteriseras genom dessa rader ur hans bref till Abilgaard: »J'irai prendre le café chez ma maîtresse première actrice du théâtre dramatique — — — sans femme je ne suis pas heureux.» (Anf. ur Göthe, Sergels bref s. 67.).

Starkast se vi Sergels känslor brinna gentemot manliga vänner. Dioskurparet Sergel och Ehrensvärd äfvenså denna vänskaps bleka efterliknelse, förhållandet mellan Per Tham till Dagsnäs och konstnären, belyses på det förträffligaste af författaren. En fullständig upplaga af brevväxlingen Sergel—Ehrensvärd i originalspråket med originalstafning, utan strykningar och med alla af de båda geniala vännerna ritade gubbarne är ett önskemål, för hvars fyllande ju många hinder af konventionell och ekonomisk art stå i vägen. Men nog är det personhistoriska intresset för de båda gustavianerna tillräckligt stort för att en dylik om än endast för bibliofiler tänkt upplaga skulle komma till stånd. Och kunde man få ett mera oförfalskadt stycke *sanning* ur ett intressant historiskt skede?

På detta och många andra områden får läsaren mersmak. Boken är nämligen icke endast tillförlitlig, roande och smakfullt gjord utan äfven eggande till vidare intresserad sysslande med Sergel. Förf. har vunnit hvad han åsyftat — att vinna ökad personligt deltagande för Sergels mänsklighet. Som det höfves konstnären, har boken framställts i en gedigen och konstnärlig form, prydd framför allt genom Sergels egna skulpturer och teckningar i reproduktioner af den kvalitet, som jag ofta med tillfredsställelse iakttagit i arbeten från Cederquist officin. Men det är farligt med svart fond, då bladet är tryckt med text på andra sidan, typerna skina igenom. Och: de till öfverstycken använda bårderna äro alldeles förkastliga. Hellre ingenting alls.

Johnny Roosval.

Generalregister till Svenskt porträttgalleri. Biografisk handbok omfattande 20,602 personer. Af *Albin Hildebrand*. Stockholm. Hasse W. Tullbergs förlag. 1913.

Det finns väl ingen i Sverige med något intresse för personhistoria, som icke känner till Hasse W. Tullbergs porträttgalleri. Detta rikhaltiga uppslagsverk, hvars motstycke intet land äger, har nämligen visat sig fullkomligt outhärligt för enhver som vill följa det offentliga lifvet inom våra landamären. Därom har gång på gång uttalats så otvetydiga ord, att här i vår tidskrift helt säkert ett ytterligare påpekande däraf vore en öfverflödsgärning. Hvilken betydelse detta arbete en gång i en framtid måste anses komma att få ligger i öppen dag och är likaledes ofta påpekadt af framstående män.

Vi erinra blott därom, att arbetet började utkomma 1895 och består i sin helhet af icke mindre än 25,488 *porträtt och biografier*. Dessa fördela sig bland följande afdelningar: I. Kungl. familjen samt Konungens stamfader och öfriga medlemmar af konungahuset; 1895. II. Kungl. svenska hofstaterna; 1899. III. Konungens stadsråd, Konun-

gens högsta domstol, Kungl. Maj:ts kansli, Kungl. Maj:ts beskickningar samt svenska och norska aflönade generalkonsuler, konsuler och vice konsuler; 1899. IV. Öfverrätter och kollegier samt öfriga centrala ämbetsverk; 1900. V. Riksdagen 1896; 1896. VI. Häradshöfdingar, städernas styrelser m. m. samt Sveriges advokatsamfund; 1903. VII. Arméns officerare och civilstat, 7 delar; 1896—1908. VIII. Flottans officerare och civilstat, lotsstaten, sjökrigsskolans lärare och navigationsskoleföreståndare; 1902. IX. Öfverståthållareämbetet samt länsstyrelsernas ämbets- och tjänstemän, äfvensom kronofogdar och häradsskrifvare; 1908. X. Prästerskapet, 13 delar; 1897—1909. XI. Universiteten, Karolinska institutet samt Stockholms och Göteborgs högskolor; 1896. XII. Lärarekåren vid de allmänna läroverken, seminarierna och enskilda läroverk med dimissionsrätt, 4 delar; 1898—1909. XIII. Läkarekåren. XIV. Ledamöter af akademier samt vittra och lärda samfund; 1904. XV. Författare; 1900 XVI. Tidningsmän, ny uppl.; 1910. XVII. Ingeniörer; 1905. XVIII. Apotekare; 1907. XIX. Bankmän; 1903. XX. Arkitekter, bildhuggare, målare, tecknare, grafiker, mönsterritare och konstindustrialister; 1901. XXI. Tonkonstnärer och sceniska artister; 1897. XXII. Idkare af handel, industri och sjöfart i Stockholm; 1906. XXIII. Sällskapet Idun; 1903. XXIV. Veterinärer och tandläkare; 1907. XXV. Riksdagens första och andra kammare 1867—1904 2 delar; 1905. XXVI. Kungl. familjen 1912, generalregister till hela verket samt förteckning öfver subskribenterna å verket i dess helhet.

Den omsorg som vid detaljarbetet nedlagts är värd allt erkännande, det sätt på hvilket det hela skötts, har öfverallt vitsordats som synnerligen framstående. Det kan knappt upprepas för ofta att man måste vara djupt tacksam mot förläggaren och hufvudredaktören för detta förträffliga uppslagsverk. Pastor Albin Hildebrand, som bekant hufvudredaktör för arbetet, har nu utgifvit så att säga ett komplement till Svenskt porträttgalleri, ett generalregister, som upptar alla i Porträttgalleriet intagna personer eller 20,602. I sitt förord uttrycker pastor Hildebrand den förhoppningen att detta register i »flera afseenden torde kunna vara till gagn och nytta för de många, som i våra dagar intressera sig för personhistorisk forskning». Hvem tviflar på att denna bok i våra dagar är till nytta, och vi få tillägga som vår öfvertygelse, den blir till nytta hvar gång vår tids Sverige i en framtid blir föremål för uppmärksamhet. Ty här äro ju öfver tjugutusen svenska män och kvinnor från våra dagar biografiskt skisserade. Detta enormt kräfvande arbete har utförts med en säkerhet och noggrannhet som står utanför allt beröm.

Kexunds-släkten, en gammal bergsmanssläkt från Karlskoga bergslag af *A. G. Petersson*. Kristinehamn 1913. Pris 6 kr.

Såvidt anmälaren känner äro dessa båda släktböcker enastående i vår personhistoriska litteratur. Visserligen finnas numera många ar-

beten öfver svenska adels- och ämbetsmannasläkter, men några så utförliga arbeten öfver svenska allmogesläkter torde knappast existera, då man nämligen bortser från docent Lundborgs kända verk, som ju har ett speciellt naturvetenskapligt syfte. Det är nämligen sällan någon medlem af dylika obemärkta släkter har sådan ekonomi, att han kan offra arbete eller medel för utredning af sin ätts släkthistoria.

Det är sin fäderne- och mödernesläkt, båda härstammande från Karlskoga härad, redaktör Petersson utredt i dessa arbeten, hvilka äro uppställda efter manliga linjen enligt Anreps kända system. Öfverallt, där det varit möjligt, har förf. lämnat uppgift om ort för födelse, vigsel, död och begrafning äfvensom om dödsorsak samt om vård finnes å grafven. Mången kan finna åtskilligt af detta öfverflödigt; men man besinne, att äfven sådant äger sitt intresse för släkternas egna medlemmar, för hvilka dessa arbeten i första hand äro skrifna.

Böckerna innehålla ett betydande illustrationsmaterial: porträtter, namnteckningar och vyer öfver släktmedlemmars egendomar — af alla tre kategorierna så många som förf. kunnat skaffa. Af värde äro statistiska tabeller — i båda arbetena — öfver yrken, ålder, dödsorsaker, ålder vid inträdet i äktenskapet, äktenskapens tidslängd m. m. Särskildt bemärkt gör sig det Kexundsläkten bifogade anträdet för förf:s barn. Visserligen är härledningen icke ännu fullt bestyrkt på några få ställen i äldsta leden, men detta har ock tydligen angifvits genom parenteser omkring tillnamnen. — I slutet af Kexundssläkten finnes ett tillägg öfver släktingar på kvinnolinjen, hvilka enligt arbetets *plan* egentligen icke höra hit, men på grund af *frändskap* äro fullt berättigade att vara med. Allraminst böra subskribenter vara missbelåtna med att på detta sätt utan prisförhöjning erhålla mer än de fått löfte om.

Genom sina talrika citat ur gamla handlingar rörande en mängd ställen i Karlskoga härad innehålla dessa arbeten förträffliga bidrag till traktens bebyggelse- och odlingshistoria och kunna af denna anledning äfven intressera andra än släkternas medlemmar.

Med oerhörd energi och dryga kostnader har förf. under många år samlat material från de många håll, som nämnas i företalen. Hans arbeten, som vittna om att ingen möda blifvit sparad, gifva ock intryck af gedigenhet. — Vål kan man tycka, att framställning och proportioner på sina ställen äro litet ojämna, men detta beror vid sådana arbeten, mindre på författarna än på källorna, hvilka isynnerhet flöda ojämnt om släkter, som i allmänhet haft obemärkta medlemmar. Det är därför en större förtjänst hos författaren att han, där materialet varit rikare, tagit detta med, än om han utslutit en del däraf för att proportionerna skulle bli mera harmoniska emellan dem, om hvilka han vetat mer, och dem om hvilka han vetat mindre.

För att gälla obemärkta släkter äro dessa arbeten ovanligt fullständiga. Att få en släktbok fullt komplett vill med svårighet lyckas äfven i fråga om mera kända släkter. Att förf. gått omsorgsfullt tillväga framgår ej blott af arbetena själfva, utan ock af följande ord i slutet af Kexundssläkten: »Ehuru den största samvetsgrannhet iakttagits vid utarbetandet af detta stamträd, liksom under utförandet af

arbetet i sin helhet, kan dock lätt till följd af en del källors otydlighet och ofullständighet hända, att enstaka feltag om en eller annan af de äldre generationerna blifvit gjorda och förf. därigenom kommit till oriktig slutledning. Om något misstag härvidlag i framtiden upptäckes, skulle detta nästan glädja förf., emedan han då har förhoppning om att det felaktiga blir rättadt och hans mycket eftersträfvade mål må ifråga om den största möjliga fullständighet och tillförlitlighet vinnas af andra.» — Så talar ej den, som fruktar kritik. Om en eller annan uppgift om datum eller år skulle befinnas felaktig, så minskar detta ej arbetets värde.

Ingen må anse, att dylika arbeten öfver allmogesläkter äro öfverflödiga eller onyttiga. Nej, dessa äga tvärtom alldeles *samma existensberättigande* som arbeten öfver hvilka andra släkter som helst. Dessa arbeten tilldraga sig därför icke blott släktmedlemmarnas uppmärksamhet utan lika mycket och kanske mer alla genealogiskt intresserades. De förra böra endast icke *fordra*, att alla andra skola vara skyldiga att för deras släkt hysa samma intresse som de själfva. Detta är helt enkelt för mycket begärt, hvilken släkt det än gäller.

C. V. B.

Ada Rydström. Det gamla Adelsnäs, Västervik 1913. Med 14 illustrationer.

Vid genomläsandet af Ada Rydströms bok om det gamla Adelsnäs, får man den bestämda uppfattningen, att här föreligger ett arbete, hvilket för förf. har varit en glädje att utföra. Hur liffullt äro ej alla gamla traditioner berättade och med hvilken känsla af något verkligt upplefvadt tar man ej del af den Adelswärdiska familjens öden under föregående århundraden.

Rolig och i all sin knapphändighet ej utan värde som kulturbild är läkarejournalen från friherre Jan Carl Adelswärd och hans frus utländska resa 1821. Man får där veta, att det höga herrskapet för att komma till Paris for rundt Bottniska viken öfver Petersburg och Berlin, allt för den förfärliga sjöns skull. Detta tog naturligtvis sin rundliga tid, men resan blef inte lång för det, den utfylldes af all sköns omsorg om resenärernas hälsa.

Lifvet på det gamla Adelsnäs satte en sådan prägel på hela trakten, att minnet däraf ännu lefver kvar bland folket.

L. S.

Danckwardsättlingar. Borgmästaren Joachim Danckwardts afkomlingar. Ett försök till utredning af Gustaf Tengwall. 2 delar. 502 + 460 sid. Härnösand 1912—1913.

En uppmärksam läsare af Örnbergs Svenska ättartal har svårigen kunnat undgå att lägga märke till släkten Dankwardt på grund af dess stora barnrikedom. Dess till Sverige öfverflyttade stamfader borgmästaren i Nyköping Joachim Danckwardt, f. 1565, † 1648 hade nämligen

i sina 3 giften ej mindre än 29 barn och vid dennes bortgång uppgingo ättlingarna till 133.

Att till närvarande tid göra en sammanställning af dessa borde därför hafva sitt stora intresse och detta intresse har synbarligen i hög grad besjälats utgifvaren af detta »försök till utredning». Men något annat än ett försök kan det icke kallas.

Hvarje nu lefvande familjs härledning från stamfadern är tryckt för sig. Genom denna uppställning blir boken till en betydande del ett ofta återkommande omtryck af härledningar, som genom lämpliga siffer- eller bokstafs-beteckningar kunnat undvikas. Hvad detta betyder framgår klart däraf, att ättlingar nu finnas i 12:e ledet från stamfadern. Att dessutom vid utgifvande af ett stamträd skilja mellan adliga och icke adliga ättlingar på sätt här skett, torde i våra dagar knappast kunna påräkna några försvarare, ty genom ett sådant tillvägagångssätt undvikes just ett af stamträdets intressantaste uppgifter: att vara det mest klara bevis på ståndscirkulationen. Ej heller framgår här, hvilka grenar, som varit de kraftigaste, eller när eventuellt någon gren utlocknat. Om man således ej kan undgå att göra en del principiella anmärkningar mot uppställningen, måste man dock medgifva att uti andra delen uppgifter om flera släkter finnas, hvilka förut ej kunnat sökas i någon släktbok. Härigenom får arbetet ett visst intresse såsom ett komplement till släktkalendrarna.

Utgifvaren ställer i utsikt ännu en del. Materialet torde dock räcka till många delar, om det kan hopsamlas och utarbetas.

G. I.

Magnus Stenbock och Eva Oxenstierna. En brevväxling utgifven af Carl Magnus Stenbock. Förra delen. P. A. Norstedts & Söners förlag 1913. Pris 6 kr.

Den karolinska epoken har icke — nedanför tronen — en berömdare personlighet än den man, som Svenska Akademien å sin minnespenning 1905 kallar »den genom sin tapperhet, sitt snille, sin ståndaktighet, sitt fängelse ryktbare hjälten», *Magnus Stenbock*.

Stort är antalet skrifter, som beröra hans person. Skalden, konstnären och nu senast dramaturgen hafva bemäktigat sig hans personlighet, hvilken i två hundra år icke upphört att tilltala folkfantasierna. Helt naturligt är då, att en sådan mans brevväxling måste vara af stort intresse och däraf icke minst den del däraf, som är ägnad åt den person, som stod honom närmast, hans trofasta maka.

För att en omfattande och intressant brevväxling skall kunna uppstå är emellertid första förutsättningen att beskrifvarna äro tillräckligt långt och länge skilda från hvarandra i tid och rum och på samma gång tillräckligt nära hvarandra i förtroende och uppfattning, för att fritt ur hjärtat vilja och kunna uttala sina tankar. I detta afseende uppfyllde Magnus Stenbock och hans hustru alla fordringar. De många och hårda krigen höllo honom under en lång följd af år skild från hemmet, för alla underrättelser hänvisad till en osäker post-

gång, och de faror, för hvilka han nära nog ständigt var utsatt, ovissheten om att återkomma, ger åt hans egna bref och åt hustruns svar en varmare färg än den, som hvilar öfver vanliga bref sådana som i fredstid pläga växlas mellan tvenne makar.

De i föreliggande del utgifna breven omfatta icke mindre än 318 bref från Magnus Stenbock till Eva Magdalena Oxenstierna, mellan åren 1686 till och med 1702 samt tolf bref från hustrun till mannen från 1697 till 1701. Som naturligt är hafva större delen af dessa skrivelser sitt egentliga värde från personhistorisk och kulturhistorisk synpunkt. De låta oss emellertid följa den unge Stenbock som fänrik vid »Ståthållarens lifgarde» i Holland, kapten vid grefve Mauritz Wellingsks regemente, major vid Nils Bielkes regemente i Stade, generaladjutant hos markgreven af Baden, öfverste hos kejsar Leopold, regementschef i Wismar och Bremen, öfverste för Kalmar regemente, öfverste för Dalregementet, utnämnd till generalmajor efter slaget vid Narva och slutligen hösten 1702 på uppdrag af Karl XII hållande hof i Krakau och förestående generalkrigskommissariatet. I sanning en skiftande och händelserik bana, som kan gifva anledning till många betydelsefulla meddelanden. Särskildt gäller detta om tiden från och med Narvaslaget.

Men det är icke blott krigaren och administratören Stenbock, som vi lära känna i dessa bref, vi komma också människan, maken och familjefadern nära inpå lifvet. Hans ömhet gentemot hustrun, hans kärlek till barnen, hvilkas utveckling han icke får se, utan endast genom breven får sig beskrifven och hans äfven af Karl XII så högt skattade skämtsamma lynne möta oss öfverallt i breven. Men äfven andra af hans mest karakteriserande drag skymta i dessa förtroliga meddelanden. Magnus Stenbocks lifliga lynne gjorde honom som bekant mycket känslig för de, måhända af honom själf förstörade, intriger, som riktades mot honom, och öfver hvilka han ej sällan klagar.

De jämförelsevis fåtaliga bref, som bevarats af Eva Oxenstiernas hand, ansluta sig på ett värdigt sätt till hans egna, de äro enkla och trohjärtade, fulla af omsorg för hans välbefinnande, men på samma gång tydligt målande hvad en karolinsk maka hade att utstå under dessa hårda år. Betecknande är det post skriptum, från januari 1701, i hvilket det heter: »Hwar så godh min ängell och tag sigh wäll i agtt och tag altidh åm mårnarna någett warmmtt innan min ängell går utt och hålhd sitt hufwudh och bröst wäll warmth för tåf min ängells hälsa dependerar all min hugnad och glädie.»

Värdet af den intressanta volymen förhöjes i hög grad genom ett stort antal väl återgifna porträtt samt vinjetter och slutstycken efter samtida arbeten. Det hela länder sin utgifvare, bibliotekarien greve C. M. Stenbock till all heder.

Oswald Kuylenstierna.

Thorönsborg från 1300-talets förra hälft till år 1913, af Louise Stenbock, född Mörner, Centraltryckeriet, Stockholm 1913. Stor kvart, 46 sid.

Ett synnerligen vackert och intressant häfte är det föreliggande, författadt af grefvinnan Louise Stenbock, född Mörner, hvilken för något år sedan utgaf en beskrifning öfver en annan Mörnersk östgötågård, nämligen Herrborum. I Thorönsborgs godsbeskrifning få vi lära känna denna gamla minnesfyllda egendom allt från 1300-talets början till innevarande tid, särskildt beträffande dess ägare, hvarigenom skildringen får ett speciellt personhistoriskt värde. Åtskilliga arkiv såväl i hufvudstaden som annorstädes hafva lämnat bidrag. Historiken uppdelas i tre perioder nämligen dels tiden före 1500, hvarunder bland andra konung Karl Knutsson var ägare till gården, dels den Gyllenstiernska tiden, som varade 300 år, dels ock den Mörnerska tiden från början af 1800-talet. Häftet prydes af åtskilliga porträtt samt exteriörer af själfva slottsbyggningen, hvarti förvaras en hel del dyrbara möbler och konstföremål. Arbetet är tryckt i 200 numererade ex.

R.

Insända böcker.

Vi ha redan i våra öfversikter öfver insända böcker haft tillfälle att nämna »*Sveriges städer*», detta nya, stort anlagda praktverk. Det vill, för att använda orden i anmälan, bli en »kulturhistorisk beskrifning öfver alla Sveriges städer, rikt illustrerad och författad af de mest kompetenta personer inom resp. samhällen. Verket får därigenom en mera intim och personlig prägel och kommer att omfatta stadens historia i stora drag, den nuvarande stadsbilden med stadsplaner, afbildningar af gatupartier och märkligare byggnaders exteriörer och interiörer, redogörelse för stats- och kommunala institutioner, industri och affärslif, skolor, museer, teatrar, sammanslutningar för olika ändamål, porträtt af samhällets ledande personligheter o. s. v.» Arbetet kommer att omfatta bd. 1: Stockholms stad, 10 häften; 2: Stockholms och Uppsala län, 3 häften; 3: Södermanlands län 2 häften; 4: Östergötlands län, 4 häften; 5: Jönköpings län, båda häftena utkomna; 6: Kronobergs, Kalmar och Gottlands län, 3 häften; 7: Blekinge län, 2 häften; 8: Kristianstads och Malmöhus län 9 häften; 9: Hallands län, 2 häften; 10: Göteborgs stad, första häftet utkommet 5 häften; 11: Göteborgs och Bohus län, 2 häften; 12: Älfsborgs län, 2 häften; 13: Skaraborgs län, 2 häften; 14: Värmlands län, 2 häften; 15: Örebro län, 2 häften; 16: Västmanlands län, 2 häften; 17: Kopparbergs och Gäfleborgs län, 3 häften; 18: Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, 3 häften.

De hittills utkomna häftena gifva rika löften och hälsas säkerligen med tillfredställelse af alla hembygdsvorsknings vänner.

Dessa stadsbeskrifningar torde också anses särdeles lämpliga att utdelas som skolpremier i de respektive läroverken.

I sina *Riksdagsminnen* gifver den kände bankofullmäktigen rektor R. Törnebladh en så långt detta är möjligt objektiv skildring af Riksdagsarbetet under åren 1873—1909.

Förf. har tydligen ej ansett tiden vara inne att afslöja något om de olika riksdagsfrågornas utvecklingsstadier, sådana de tedde sig bakom kulisserna innan de hunnit fram till offentligheten. Han skildrar hellre förloppet af förhandlingarna i kammaren än de agerande personerna själfva, liksom han också själf anmärkningsvärdt sällan träder i förgrunden. Efter författarens år 1912 timade död öfvertogs slutredigeringen af dessa intressanta minnen af dennes son C. Törnebladh som också prydt boken med 80 illustrationer.

Carl Forsstrands spåkvinnor och trollkarlar. Dessa skildringar eller som förf. kallar dem i undertiteln, minnen och anteckningar från Gustaf III:s Stockholm, behöfva väl ej någon rekommendation. Den vackra boken har varit särdeles efterfrågad och har antagligen redan trängt till Samfundets samtliga ledamöter. Om så ej skulle vara fallet, antecknas här innehållet. *Spåkvinnor och Trollkarlar. Mamsell Arfwidsson. Skattgräfningen vid Österlånggatan. Harmoniska societeten. Efterskrift*, etc. Boken prydes af ett flertal goda illustrationer.

Svenska Teatern under Gustavianska tidehvarvet kallar intendenten Nils Personne en serie föreläsningar, som han hopfört till en läcker volym, behaglig att läsa, intresseväckande och särdeles roande. Författaren ger mycket mer än boktiteln lofvar, då han på ett 60-tal sidor skildrar teaterns utveckling hos oss från Eddasångernas och folklekarnas stadier till Gustaf III:s dagar. Hufvudvikten ligger likväl vid tjusarkungens tidehvarf. Vår kultur- och personhistoria har i denna volym fått ett värdefullt tillskott, som alla borde vara författaren tack-samma för.

Det vore skada i fall den *dagbok*, som har *Andreas Bolinus* till författare, kyrkoherde i Forsheda † 1698, förblefve mindre beaktad på grund af det anspråkslösa yttre, i hvilket den uppträder, ty den förtjänar att läsas för sina kulturhistoriska randanmärkningar. Af sådana ha vi ju ej något öfverflöd från den tid dagboken omfattar, nämligen 1666—1697. Handskriften, som tillhör kyrkoherden L. F. Palmgren i Notebäck är aftryckt under E. Brunnströms redaktion. Upplagan motsvarar tyvärr ingalunda de fordringar man numera med rätt har på dylika arbeten, bl. a. saknas personregister.

Professor friherre *Gustaf Cederströms minnen* skola, därom kan icke råda minsta tvifvel, finna vägen till många hem med förfinad

bildning och smak. Enhvar som haft förmånen att göra bekantskap med författaren skall skynda sig att förnya den och skall vid läsningen i hvarje rad känna igen den kärnfulle, sympatiska ädlingen. Boken är som man kunde vänta utstyrd på mycket tilltalande sätt med en mängd noggrant valda illustrationer af stort intresse. Den färglagda permen är typisk för Cederström, den anslår ett svenskt grundackord, som tonar kraftfullt under läsningen af denna vackra, nobla bok.

Svenska folkets underbara öden af *Carl Grimberg*, denna bok med den vackra titeln, har en aldeles säregen charm. Den borde ingen försumma att taga del af. Man får lefva sig in i forna tiders seder och får höra kända personers yttranden, hvilka karakterisera dem bättre än långa utläggningar och hvilka äro ägnade att föra en midt in i händelsernas gång samt gifva lif åt allbekanta fakta. Det blir ett stort verk när det blir färdigt, fyra tusen sidor med omkr. ett tusen illustrationer för endast 12,50.

Anton Ridderstads Östergötland har alltsedan slutet af 1870-talet varit en outhärlig handbok för östgöten med känsla för sin hembygds historia och för enhvar som af någon anledning behöft upplysning i någon topografisk fråga från Östergötland. Det skall gifvetvis hälsas med tillfredsställelse icke minst af vårt Samfunds ledamöter att nu ett nytt modernt arbete i samma riktning kommer att utarbetas af kapten *Anton Ridderstad*. Detta stora rikt illustrerade verk hvaraf de första häftena gifva goda löften skola omfatta: *I. Östergötlands historia från äldsta intill nuvarande tid. II. Östergötlands beskrifning med dess städer samt landsbygdens socknar och alla egendomar. III. Historiska sagoberättelser, kulturhistoriska bilder och anteckningar från Östergötland.*

»*Släkten Taube*, Familjebok med ättartal, porträtter, biografiska notiser och öfversikt af Livländska ordenslänternas historia, utgifven af *Ad. Taube*.» Så lyder titeln på ett nytt genealogiskt arbete, som uppträder mycket blygsamt, som följande för förf. karakteristiska citat utvisar: »Den vetenskapligt arbetande genealogen färdas mot oupptäckta länder eller forskar djupare ned i arkivens grufvor eller söker med kritisk skärpa reda de befintliga källädrorna från obehöriga tillsatser af missförstånd eller fantasi. En anspråkslös familjebok såsom denna låter sig nöja med de källor, som redan äro tillgängliga, sammanfattar resultaten så noggrant, som stoffet kunnat af utgifvaren behäskas, och framför intet nytt för genealoger.»

Kungl. Akademiens för de fria konsterna samlingar af målning och skulptur. På Kungl. Akademiens uppdrag utgifna af

Ludvig Looström. Med sitt intressanta illustrationsmaterial af porträtt och landskap mäterligt reproduceradt och beskrifvet, intar detta stora arbete en rangplats bland våra främsta praktverk. Hittills ha 6 häften utkommit af de 10 eller 12 utlofvade.

Af *Svensk Exlibristidning* föreligger nu tredje årgången avslutad. Det vore skada om den icke uppmärksammades mera af vårt Samfunds ledamöter med intresse för böcker. Tidskriften förtjänar det och behöfver helt säkert uppmuntran.

En särdeles prydlig bok är också den på Bröderna Lagerströms förlag utgifna af regementsintendenten Max Schürer von Waldheim författade skildringen af »*Prins Maximilian Emanuel af Würtemberg*, en tapper dragonöfverste i Karl XII:s armé». Man har ej vetat mycket om honom. Denna bok stöder sig på »lille prinsens» fältpredikant och sekreterare Bardilis lefnadsbeskrifning, och utgör som förf. själf uppger en bearbetning af den. »Boken har äfven ett annat syfte» säger förf. i förordet, »att väcka intresse för en pietetsfull vård af prinsens graf i Pitschen och för återuppställandet av hans grafmonument på dess rätta plats öfver grafhvalvet, där kistan är. Det är denna sista afsikt, som ursprungligen föranledt hopskrifvandet på några lediga stunder af denna lilla bok.»

Om *C. F. L. Almqvist* har nyss utkommit en bok, som torde erbjuda stort intresse. Författaren, den kände professorn i hygien Ernst Almqvist, har som frände till den store skalden och som läkare med sin naturvetenskapliga syn särskilda förutsättningar för dessa »studier öfver personligheten», som undertiteln lyder.

Carnegy, Mildred. En drottningens riddare. Axel von Fersens lif. Pris 4,50. (Anmälan utlofvad af dr Lydia Wahlström.)

Taube, Signe. Gunnar Wennerberg. Bref och minnen, samlade och sammanbundna. Pris 5,75. (Anmälan utlofvad af Lotten Dahlgren.)

Lundegård, Axel. Om Engelbrekt, Erik Puke och Karl Knutsson, som blef kung. Pris 6 kr.

Cederschiöld, Maria. En banbryterska. Skildringar från Ellen Fries' studentår i Uppsala. Pris 1,75.

Fredrika Bremers bild. Kalender utgifven af Sigrid Leijonhufvud och Ellen Kleman. Pris 2,25.

Lagerbielke, Lina. Nyköpingshus. Pris 3,50.

Ahlgren, Oscar. Från indelningsverkets dagar. Pris 2,25.

Dardel, Fritz von. Minnen. D. 4 1871—1872. Jämte personregister till del 1—4. Pris 5 kr.

Wrangel, E. Tegnérska släktminnen och ungdomsbilder. Pris 5,50.

Leijonhufvud, Karl K:son. Kungl. Södermanlands regementes historia 1771—1915. Del 1: 1771—1815. Pris 9 kr.

Wrangel, F. U. Origines et débuts du Royal-Suédois. Paris, 3 fr. 50.

Björkenheim, Carl G. Näse-gård i Bjärnå.

Grandjean, P. R., Stamtavle over Raadmand Poul Bentzens Efterkommere paa søerdsiden.
 » » *Slægtebog over en Familie Junge.*
 » » *Nobel'ske Slægtebøger.*
 » » *Stamtavle over Silke- og Klædekrammer, Borgerkaptæjn Christian Mouritz Tüchsens Slægt.*

Notiser, Frågor.

Jonas Erikson Sundahl, en svensk barockarkitekt i Zweibrücken. (Efter Monatshefte für Kunstwissenschaft, VI. Jahrg., H. 7. Juli 1913.)
 Ur en uppsats »Barockarchitekten in Zweibrücken von Karl Lohmeyer, Wer ist der Architekt des monumentalen von 1720 ab errichteten Zweibrückner Herzogschlosses?» intagen i ofvannämnda tidskrift, må antecknas:

Vid efterforskningar angående barockarkitekten Johannes Seiz (1717—1779) påträffade Lohmeyer ett annat namn, som uppträder som konkurrent till Seiz, en »Baudirektor» Sundahl, som t. ex. lämnat en plan för Simultankyrkan i Birkenfeld. Specialundersökningar om hans föregående ha i hufvudsak gifvit följande resultat: Enligt luterska församlingens kyrkoböcker i rådhuset i Zweibrücken föddes i »Oden in Wermelands Thal in Schweden» Jonas Erikson Sundahl,¹ son till svenske skeppskaptenen Olaus Eriksson (!) Sundahl († 1697). Tidvis får denne också predikatet »von», men med orätt.

Karl XII, som ju också var hertig af Zweibrücken, skickade Sundahl ner till Zweibrücken, där han 1707 för första gången kan spåras i en kyrkobok. Hans första uppgift var, som ofta barockarkitekternas, en slags landsrenovatur i större stil. Han bär också titeln »Landesrenovator» och »Renovationsdirektor».

Detta år, 1707, föddes hans första barn, dottern Anna Dorothea. Som gudmor står bl. a. pfalzgreffinnan Dorothea antecknad, ett bevis på Sundahls anseende, då denna furstinna var gemål till Karl XII:s efterträdare som hertig af Zweibrücken Gustaf Samuel Leopold, slottets byggherre. Sedan sistnämnda hertig 1719 tillträd regeringen, får Sundahl titeln »Kammerrat» och »Bankdirektor». Han gifte om sig 1732 den 26 juli med »Ehr- und Tugendreichen Frau Catharina Sophia, geb. Heintzenberger, verwitubten Vitriarius» samt afled vid 85 års ålder den 5 juni 1762 i Zweibrücken.

Lohmeyer anser nu antagandet att denne Sundahl byggt residenset i Zweibrücken ha stor sannolikhet för sig. Äfven andra mera bemärkta byggnader därstädes torde vara hans verk. Bland Jonas Erikson Sundahls söner synes blott en ha beträdd samma bana som fadern, nämligen Johan Gottfried Christian Sundahl, hvilken liksom fadern bar titeln »Landesrenovator». Vid 71 års ålder dör 1791 i Zweibrücken Gustaf Samuel von Sundahl, f. d. kommandant i Pymont och »Hauptman» vid holländska infanteriregimentet Waldeck. Denne var väl äldsta Sundahls sista lefvande son. Christian Friedrich, sonson till Jonas, född 1762 blef adlad som Kgl. bajersk »Platzmajor» i Salzburg. Till denna ått hörde utan tvifvel den ej obetydliga målaren Julius von Sundahl född 1805 i Amberg, som sålunda återupptagit släktens gamla konstnärstraditioner.

Förf. slutar sin lilla uppsats med att framhålla, att det vore af intresse att erfara om ännu medlemmar af släkten finnas i lifvet och om i deras ägo kunde finnas arkivalier. Dessa kunde då belysa många dunkla punkter i Zweibrückens byggnadshistoria.

C. M. S.

I en uppsats »Eine deutsch-römische Wappensammlung aus der Zeit des dreissigjährigen Krieges 1618—1648 (Herold 1913, aug. 8) beskriver K. H. Schäfer en furst Chigi tillhörig handskrift om 558 pergaments-

¹ Jonas Sundal var troligen född i Sund i Nössemarks socken i Dalsland eller Sundals-Ryrs socken i Dalsland. Student i Verml. nat. i Uppsala 1689. Han kallas också Jonas Erics Sundh, Wermel. ^{as}/₉ 1689.

blad i 3 tjocka volymer, bundna i rödt läder. Till större delen äro de afbildade vapnen af tyskt ursprung men äfven andra nationer äro representerade, bl. a. Erik Oxenstierna, rikskanslerens son. De utsökt fina teckningarna äro färglagda och ha vapeninnehafvarnas egenhändiga påskrifter, valspråk etc. Konstnären är Hans Hoch, äfven eljest känd under namnet Hans Gross, en felaktig ombildning af det felaktigt italianiserade »Grosso» i sället för »Alto».

1. »Kunna några upplysningar erhållas om *Anna Margareta Bugenhagens* föräldrar? Hon var gift med Handlanden Joakim Witt-foot i Åbo och antagligen inflyttad i slutet af 1660-talet från Tyskland eller Holland. Enligt Z. Topelius (Hertiginnan af Finland) skulle hon hafva varit en afkomling af Martin Luther?»

Carl Afzelius.

Adr.: Helsingborg.

2. Undertecknad är tacksam för kompletterande uppgifter om *Olaus Beronis Lidman*. Stud. 27 mars 1631. Anställd vid Kgl. Biblioteket 1646 i 4 år. Eloquentiæ lektor i Hernösand, tillträdde 1652; prost och kyrkoherde i Tuna, Medelpad, 1666—94.

L. Bygdén.

Adr.: Uppsala.

Personhistoriska samfundet

höll årsmöte å Café Riche den 2 maj 1914 under ordförandeskap af riksarkivarien Emil Hildebrand.

Sedan ordföranden ägnat några minnesord åt Samfundets mångåriga den 16 november 1913 aflidne ordförande friherre Carl Carlson Bonde, upplästes revisionsberättelsen och beviljades styrelsen ansvarsfrihet. I styrelsen återinsattes riksarkivarien *Emil Hildebrand*, bibliotekarien hos H. M. Konungen *Joh. Ax. Almquist*, sekreteraren hos generalpoststyrelsen friherre *Joh. Rudbeck* och andre bibliotekarien greve *C. M. Stenbock* samt nyvaldes efter tramlidne Carl Carlson Bonde öfverkammarherren *Gustaf Celsing*. I redaktionsutskottet återinsattes frih. *Rudbeck*, greve *Stenbock* samt intendenten frih. *R. Cederström* och docenten *H. Almquist*. Till revisorer återvaldes f. d. kammarrådet

F. A. Wallensteen och kapten *O. Bergström* med doktor *A. Levertin* som suppleant.

Föredrag hölls af docenten Jonny Roosval öfver ämnet *Personhistoria i våra kyrkor*, belyst med talrika ljusbilder. Vidare demonstrerade direktör Govert Indebetou några släktaflor som folkskolläraren E. A. Granberg insändt öfver bondesläkter i Stöde.

Styrelsen utsåg till samfundets ordförande riksarkivarien *Emil Hildebrand*, till sekreterare grefve *Stenbock* och till skattmästare friherre *Rudbeck*.

Efter mötets slut intogs gemensam sexa.

Utdrag ur revisionsberättelsen för år 1913.

Debet:

<i>Behållning</i> från år 1912	3,991: 59
<i>Inkomster</i> år 1913:	
Ledamotsafgifter	4,116: 41
Lagerförsäljning	2,648: 89
Inkomst af annons	25: —
Räntor	296: 46
	<u>7,086: 76</u>
Summa kr.	11,078: 35

Kredit:

<i>Utgifter</i> år 1913:	
Trycknings- och illustrationskostnader	4,766: 23
Uppbörds- och distributionskostnader	384: 35
Arfvoden	1,219: 65
Diverse utgifter	121: 82
	<u>6,492: 05</u>
<i>Behållning</i> till år 1914	4,586: 30
Summa kr.	11,078: 35

Nyss utkommen i bokhandeln:

JOHAN TOBIAS SERGEL

EN GUSTAVIANSK TIDSBILD
AF LUDVIG LOOSTRÖM

Med 142 illustrationer.

Pris 12 kr.

»Illustrationsmaterielet är frikostigt tilltaget och i regel ypperligt — ett arbete, hvilket gott gör skäl för namnet praktverk.» Axel Romdahl, G. H. T.

»Sergelboken — är — liflig, medryckande, tändande — Man läser den i ett tag från början till slut.» Ad. Anderberg, Lunds Dagblad.

» — — förtjänar att läsas af lärd och olärd. Ty detta arbete är på samma gång spännande som en roman och en mycket vacker bok.» —

Harald Brising i »Konst».

— — »Det är en förtjusande, det är en rent af hänförande bok.»

David Sprengel i »Dagen».

— — »Den utomordentligt vackra boken — är en publikation värdig både föremålet och skildraren.»

C. F. i Sv. Dagbladet.

Cederquists Grafiska Aktiebolag, Stockholm Ö.

För bokvänner rekommenderas följande präktigt illustrerade personhistoriska arbeten:

LUDV. LOOSTRÖM:

**MINNE ÖFVER KUNGL. AKADEMIENS F. DE FRIA
KONSTERNA PRAESES FRIH. JOH. NORDENFALK.**

Lyxupplaga i 150 ex., hvaraf återstå några få ex. som försetts med originalband i helt skinn af Hofbokbindaren Gust. Hedberg. Pris Kr. 85: — (i kommission).

LUDV. LOOSTRÖM:

**KUNGL. AKADEMIENS F. DE FRIA KONSTERNA SAM-
LINGAR AF MÅLNING OCH SKULPTUR.**

1—8:de häft. utk. à Kr. 5: — pr häfte. Utgifves i tillsammans 12 häft. (i kommission).

GUSTAF UPMARK:

GUSTAF VASAS HOF.

Kr. 7: 50.

N. SJÖBERG:

SVENSKA LÄKARE OCH APOTEKARE.

Utgifvet af Svenska Läkaresällskapet. 3 delar Kr. 45: — (i kommission).

Enligt samstämmade omdömen i pressen äro alla dessa arbeten af hög rang såväl hvad innehåll som utstyrelse beträffar.

Cederquists Grafiska Aktiebolag, Kommendörsgatan 15, Stockholm Ö.

SKRIFTER UTGIFNA AF PERSONHISTORISKA SAMFUNDET 8

GRAF REINHOLD VON ROSENS
PORTRÄTTSAMLING

BESKRIFVEN AF

NILS SJÖBERG

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET, P. A. NORSTEDT & SÖNER

1914

[130349]

Förord

Den här förtecknade, öfversten grefve Reinhold v. Rosen tillhöriga porträttsamlingen, är till största delen ärfd och sammanbragt af ägarens fader öfverstekammarjunkaren grefve Karl Gustaf v. Rosen.

Vid beskrifningen tagas höger och vänster i heraldisk mening. Pl. utmärker att porträttet är afbildadt. Om ett flertal af de i samlingen representerade utländska, italienska eller amerikanska, konstnärerna har jag ej kunnat lämna några uppgifter eller data, då de ej finnas upptagna i något mig tillgängligt konstnärslexikon. För biografiska uppgifter till de amerikanska porträtten står jag i tacksamhet till samlingens ägare.

Stockholm i februari 1914.

Nils Sjöberg

Banér, Ebba Margareta. Född 1710, hoffröken, gift 1730 med öfversten, sedan generalen och riksrådet, grefve Gustaf Fredrik von Rosen, död 1731.

1. Ung dam, bröstbild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, med blå ögon, vitpudradt hår i vågor vid tinningen, blomranka. Grön] klänning, djup spetsig uringning med guldbroderad kant, uppstickande linnekrås, ljusviolett draperi, fäst i bröstet med juvelkedja, öfver vänstra axeln, ryggen och högra armen. Bakgrund park, till höger urna.

Olja på duk, oval, 49 × 40 cm. — Modern kopia.

Cederström, Beata Katarina Lovisa. Född 1771, gift 1794 med majoren, sedan viceamiralen, friherre Per Gustaf Lagerstråle, änka 1840, död 1862.

2. Medelålders dam, bröstbild fas åt höger, med ljusbruna ögon, gråpudradt oppkammadt hår med blått band i valk på hjässan, lockar på axlarna. Hvit sidendräkt kantad med blå passpoal, djup uringning hyari uppstående tyll, lifvet i frackfason med blå knappar och stor i uddar skuren krage, hvitt underlif med blå knäppslejfer. Hvit tyllfichy öfver axlarna, ändarna nedstuckna på bröstet. Blågrå bakgrund. Signerad till höger: Copia af Ehrenpohl.

Olja på duk, oval, 63 × 55 cm. Målad som pendant till mannens porträtt. — Kopia af Charlotta Sofia Ehrenpohl.

De la Gardie, Kristina Katarina. Född 1632, hoffröken 1642, gift 1:o 1648 med generallöjtnanten, sedan riksrådet och fältmarskalken, grefve Gustaf Adolf Lejonhufvud, änka 1656, gift 2:o 1658 med fältmarskalken, sedan riksamiralen, grefve Gustaf Otto Stenbock, änka 1685, död 1704.

3. Medelålders dam, bröstbild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, med blå ögon, ljust askfärgadt hår i lockar rundt hufvudet, päronformiga pärlor i öronen, pärlhalsband. Lös-

sittande malvabrún öfverklänning med gyllenduksfoder, utvikt kring den djupa uringningen, vida ärmar, smycken med hängande päronformig pärla i bröstet och på axeln, rödt draperi med guldbroderad bård öfver vänstra axeln, ryggen och högra armen. Mörk bakgrund i oval fönsteröppning. På baksidan står: D. Klöcker Ehrenstrahl pinx A:o 1683. Rentolierad och restaurerad af Lotten Ringström.

Olja på duk, 107 × 84 cm. Pendant till mannens porträtt. — Af David Klöcker Ehrenstrahl. — Pl.

Desideria. Född 1777 i Marseille, gift 1798 med general Jean Bernadotte, furstinna af Ponte-Corvo 1806, drottning i Sverige 1818, änkedrottning 1844, död 1860.

4. Något äldre, midjebild fas åt vänster, med bruna ögon, mörkbrunt hår benadt i midten, i lockar öfver öronen, vit tyllmössa med blommor och gult sidenband knutet under hakan, pärlband två gånger om halsen. Blåviolett klänning, snibblif med rak uringning sammanhållet af rosetter med nedhängande päronformiga pärlor, vit tyllschal öfver axlarna. Grågrön bakgrund.

Akvarell, oval dagyta, 13 × 10¹/₂ cm. — Af Karolina Beata v. Rosen.

Dücker, Karl Gustaf. Född 1663, generaladjutant 1700, öfverste för ett regemente dragoner 1703, general 1713, riksråd 1718, grefve och fältmarskalk 1719, död 1732. Krigare, politiker.

5. Äldre man, bröstbild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, med blå ögon, grå ögonbryn, vit delad allongeperuk framtill, plattad, i lockar öfver axlarna. Hvit lindad halsduk, harnesk med gult foder, röd sammetstalar med bred nedliggande krage och bräm af hermelin. Mörk bakgrund i brun oval inramning.

Olja på duk, 78 × 63 cm. — Modern kopia. Originalalet måladt efter 1718.

Dücker, Theodora Beata. Född 1712, gift 1733 med öfversten, sedan riksrådet och generalen, grefve Gustaf Fredrik von Rosen, änka 1769, död 1787.

6. Ung dam, midjebild sittande fas, hufvudet åt vänster, kroppen åt höger, med blå ögon, mörka ögonbryn, vitpudradt hår i lockar, framkamadt öfver tinningarna blommor på vänstra sidan. Röd klänning, lifvet helt framtill, med djup rundad uringning hvari linnekrås, i bröstet juvelsmycke, nedtill vida halfärmar uppfästa på innersidan med juvel, därunder linneärm. Veckad kjol. Blått draperi öfver vänstra armen. Bakom henne synes mörk stolrygg. Mörkgrå bakgrund.

Olja på duk, 78 × 61 cm. — Modern kopia.

GUSTAF III
1746—1792
Oljemålning af A. Roslin

GREFVINNAN KRISTINA KATARINA DE LA GARDIE

g. m. GREFVE C. O. STENBOCK

1632—1704

Oljemålning af D. K. Ehrenstrahl 1683

Eugenie, prinsessa af Sverige. Född 1830, död 1889.

7. Ung flicka, midjebild fas åt vänster, håller med vänstra handen i sin schal. Stora bruna ögon, svart slätkammat hår i korkskruflockar på ryggen. Hvit veckad klänning med djup rund urringning, långa ärmor i småpuffar med linning, hvit schal öfver vänstra axeln, ryggen och högra armen. Bakgrund himmel och haf.

Oval akvarell, 13 × 11 cm:s dagyta. — Kopia af Karolina Beata v. Rosen, efter O. J. Södermarks oljemålning på Drottningholm.

Gustaf III. Född 1746, konung i Sverige 1771, död 1792.

8. Medelålders, bröstbild fas åt vänster, högra handen stucken innanför västen. Mörkblå ögon, mörka ögonbryn, hvit uppstruken peruk i vågor vid sidan och kanonlock vid örat, svart nackrosett. Hvit lindad halsduk, krås af tyllspets, kråsmanschetter. Dräkt af gult siden, väst med broderad blomranka framtill och broderade knappar, rock utan krage, med ärmslag, framtill, längs ärmens sömmar och ofvan ärmslaget broderad blomranka, på ärmens utsida snörmakerier, broderade knappar, oknäppt, en knapp ofvan ärmslaget. Serafimerband fäst på högra axeln under juvelspanne, briljanterad svärdsordensstjärna om halsen, briljanterad serafimerkraschan på bröstet. Under vänstra armen svart trekantig hatt med hvit plumet och gul rosett. Mörk blågrå bakgrund.

Olja på duk, 75 × 56 cm. — Af Alexander Roslin. Replik af porträttet i Nationalmuseum. — Pl.

9. Medelålders, bröstbild profil åt vänster, med uppkammat hår i lockar öfver öronen, nedfallande i vågor på ryggen. Bar hals. Rund patinerad gipsmedaljong, 95 mm. i diameter. — Af Gustaf Ljungberger.
10. Liknande bild. Snäckkamé, hvit på brun botten, oval, 23 × 19 mm.

Göransson, Hedvig Margareta. Född 1733, gift 1759 med assessorn, sedan vice presidenten Klas Wirell, adl. Lagerstråle, död 1797.

11. Medelålders dam, bröstbild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, med bruna ögon, hvitpudradt vågigt hår med silfverblommor öfver pannan. Hvit sidenklänning, djup rak urringning hvari uppstående spets, svart prickig spetskantad tyllmantilj knuten med svart rosett i halsen. Bakgrund mörkt olivfärgad.

Olja på duk, 64 × 52 cm. — Möjligen af Anders Eklund. Pendant till mannens porträtt.

von Horn, Elsa Vilhelmina Sofia Agneta Florence. Född 1875, gift 1893 med löjtnanten, sedan öfversten vid Smålands husarer, grefve Reinhold von Rosen.

12. Ung dam, helfigur sittande fas åt vänster, stöder vänstra armen mot stolskarmen, högra i knäet. Blå ögon, gult hår uppskammadt i vågor, uppsatt på nacken, blå helskuren klänning med släp, djup rundad uringning, hvari synes hvit underklänning utan ärmor, ett armband om hvar handled, blå lång tyllschal öfver axlarna. Sitter i högyruggad svart skulpterad med gyllenläder klädd karmstol. Bakgrund gyllenlädersskärm. Rödbrunn golf. Signerad nere till vänster: Richard Hall 1908 Stockholm.

Olja på duk, 172 × 137 cm. — Af Richard Hall.

Karl X Gustaf. Född 1622, konung i Sverige 1654, död 1660.

13. Medelålders, bröstbild fas åt vänster, med bruna ögon, svart benadt hår nedkammadt på axlarna, smala svarta mustascher. Hvit lindad halsduk med korta nedhängande ändar hopknutna med svart rosett, rustning med förgyllda ränder och nitar, mörk blommig med guldspets kantad fältbindel i rosett på vänstra axeln. Mörk bakgrund i oval fönsteröppning.

Olja på duk, 79 × 66 cm. — Starkt restaurerad 1600-talsmålning.

Karl XI. Född 1655, konung i Sverige 1660, död 1697.

14. Barn, helfigur stående fas åt vänster, stöder vänstra handen i sidan, högra armen mot ett lejon, spira i högra handen. Han har blå ögon, askbrunt benadt hår i lockar till axlarna, juvelband om hufvudet. Blå sidenblus till knäna med rund uringning, sammanhållen om lifvet med bälte, silfverbroderad bård nedtill och om halfärmarna, under hvilka de pösiga linneärmarna. Blå sidenmantel med silfverbroderad bård öfver vänstra axeln, armen och ryggen, nedfallande på golfvet, fast på högra axeln. Silfverlifgehång, värja med silfverfäste, blå trikaer, silfverbroderade steninlagda åtsittande halfstöflar af hvitt siden. Bakgrund rödt draperi, därbakom till vänster mörk vägg och utsikt med arkitektur och statyer. Mörkbrunn golf.

Olja på duk, 139 × 115 cm. — Af David Klöker Ehrenstrahl.

Karl XII. Född 1682, konung i Sverige 1697, död 1718.

15. Barn, midjebild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, håller högra handen i höften. Blå ögon, ljust i lockar uppskammadt hår. »Romersk» dräkt, i blått och guld, tunika med rund uringning, hel framtill, vida halfärmor, därunder linnet, sammanhållen öfver höfterna med juvelkedja. Blått draperi

öfver bröstet, vänstra armen och ryggen, fäst vid högra axeln med juvelagraff. Bakgrund rödt draperi, därbakom till vänster himmel, i oval brun fönsteröppning. — På baksidan står: Konung Karl XII.

Olja på duk, 75 × 59 cm. — Kopia efter David Klöcker Ehrenstrahl.

16. Ung, midjebild åt vänster, hufvudet fas, kroppen profil, med blå ögon, grå delad allongeperuk nedfallande på ryggen, hopknuten i nacken. Hvit lindad halsduk, rustning med förgyllda nitar och ränder, ljusblå mantel med hermelfoder öfver vänstra armen, bröst och rygg. Mörk bakgrund.

Olja på duk, oval, 83 × 66 cm. — Från David Klöcker Ehrenstrahls atelier.

17. Ung, midjebild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, med bruna(!) ögon, uppkammadt mörkt något pudradt(?) hår. Svart lindad halsduk, harnesk, blå rock med hvitt svartfläckigt pälsfoder, uppslagen, knäppt nedtill, förgyllda knappar. Mörk brun och gröngrå bakgrund i oval.

Olja på duk, 41 × 33 cm. — Efter Axel Sparres miniatyr i Statens Historiska Museum.

18. Ung, midjebild åt vänster, hufvudet fas, kroppen profil, med blå ögon, askbrunt uppkammadt hår, svart trekantig hatt. Svart lindad halsduk, blå rock med nedliggande krage och slag af loskinn, förgyllda knappar, knäppt nedtill. Om lifvet gult lädergehäng. Bakgrund himmel i ovalt murfönster.

Olja på duk, 36 × 27 cm.

19. Ung, helfigur stående fas, hufvudet åt vänster, kroppen åt höger, stöder högra handen med den svarta trekantiga hatten i sidan, stöder vänstra handen om värjfastet värjan mot vänstra foten. Blå ögon, brunt uppstruket hår. Svart lindad halsduk, gult kyller, blå lifrock med nedliggande krage, stora ficklock med förgyllda knappar, hopknäppta skört, en rad stora förgyllda knappar, knäppta. Gula skinnbyxor, höga svarta kragstöflar med sporrar, värja med förgyllt fäste i gult lädergehäng, gula kraghandskar. Bakgrund mörkgrå vägg, rödbrunt golf.

Olja på duk, 221 × 32 cm. — Af David von Krafft efter ett i Altranstädt 1707 af Johan David Swartz utfördt porträtt. Vacker målning.

20. Ung, bröstbild fas åt vänster, med blå ögon, mörkbrunt uppstruket hår. Svart lindad halsduk, blå uniformsrock med nedvikt krage. Blågrön bakgrund. Till höger står: Carl XII.

Olja på pergament, oval, 38 × 27 cm.

21. Något äldre, helfigur stående fas, hufvudet åt vänster, kroppen åt höger, stöder högra armen på ett bord, den vänstra handen om värjfastet stöder värjan mot golvet. Blå ögon, askbrunt uppstruket öfver hjässan tunnt hår. Svart lindad halsduk, gult kyller, blå rock med nedvikt krage, förgyllda knappar,

knäppt upptill och nedtill, hopknäppta skört. Gula byxor, höga svarta kragstöflar, värja i lifgehång af gult läder, stora gula kraghanskar, svart trekantig hatt under vänstra armen. Till höger bord med grå duk, hvarpå regalierna på röd guld-stoppad sammetskudde. Nere till vänster liggande lejon. Bakgrund vägg med dörr, hvarigenom synes fält. Signerad nere till höger: E. H. S. 1728.

Miniatyr, gouache på pergament, fyrkantig, 235 × 150 mm. — Af okänd gouachemålare E. H. S. efter David von Kraffts i Lund 1717 målade porträtt.

22. Något äldre, bröstbild fas, hufvudet åt vänster, med blå ögon, mörkt, något gråsprängt uppkammadt hår. Svart lindad halsduk, gult kyller, däröfver blå uniformsrock med nedliggande krage, stora förgyllda knappar, knäppt. Mörk blågrå bakgrund. Oval miniatyr, 22 × 16 mm., moderniserad fattning i guldring. — Enligt släktradition gåfva af Konungen till riksrådet greve von Rosen.

23. Medelålders, bröstbild fas, hufvudet åt vänster, kroppen något åt höger, med blå ögon, uppstruket brunt hår. Svart lindad halsduk, rustning med blått guldkantadt foder, blå kronströdd hermelinsfodrad sammetsmantel kantad med guldbroderi, sammanhållen i bröstet af smycke. Mörk bakgrund.

Olja på duk, 76 × 62 cm. — Enligt uppgift af Georg Desmarées. Målningssättet påminner mera om Johan David Swartz.

Karl Fredrik af Holstein-Gottorp. Född 1700, regerande hertig 1702, svensk kunglig höghet 1723, död 1739.

24. Pojke, midjebild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, högra handen i sidan, med mörkblå ögon, mörka ögonbryn, vit delad allongeperuk nedfallande i lockar på ryggen, vit lindad spetshalsduk i enkel knut med stora nedhängande ändar. Blå rock med nedtill vida ärmar och stora slag, besatt framtill och på ärmens innersöm med guldgalon, knäppsljefter och ärmuppslagets kant af guldsnörmakerier. Under vänstra armen svart guldkantad hatt med röd plym. Mörk bakgrund. — På spännsramens baksida står: Ehrenstrahl—Carl XI.

Olja på duk, 40 × 31 cm. — Har förut felaktigt uppgifvits föreställa Karl XI.

Königsmark, Filip Kristoffer. Född 1662, generalmajor i kur-saxisk tjänst, mördad 1694.

25. Ung man, höftbild stående fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, högra handen i sidan, stöder sig på vänstra armen mot kolonnbas. Blå ögon, brun allongeperuk nedfallande på ryggen och öfver vänstra axeln. Vit lindad halsduk, rock af silfver- och guldbrokad, hvaraf endast ärmarna synas, gult kyller,

FRÖKEN KAROLINA BEATA LAGERSTRÅLE

Sedan grevinna von Rosen

1801—1876

Miniatur af J. Way 1821

harnesk med förgylld ornerad ås och ränder, öfver axlarna röd blåfodrad mantel med bredt guldbroderi längs kanten, hopfäst med smycke i halsen, fältbindel af guld- och silfverspets om lifvet, värja. Bakgrund himmel och kolonn.

Olja på duk, 62 × 50 cm. — Kopia af Anna Maria Ehrenstrahl efter David Klöker Ehrenstrahl.

Lagerstråle, Karolina Beata. Född 1801, gift 1823 med majoren och kammarherren greve Gustaf Robert von Rosen, statsfru, änka 1841, död 1876.

26. Ung dam, bröstbild fas åt vänster, med blå ögon, gult slät-kammadt hår benadt i midten, stocklockar öfver öronen, flät-korg i nacken. Brokig silkesschalett bunden om halsen, svart sammetsklänning med djup, framtill rak urringning hvari hvit spets. Malvagrå bakgrund. Signerad nere till vänster: Way 1821.

Oval miniatyr, 65 × 54 mm., fattad i svart sammetsram. — Vacker miniatyr af Johan Way. — Pl.

27. Kopia af föregående porträtt med gråblå bakgrund, oval pastell, 56 × 48 cm:s dagyta.

Lagerstråle, Klas Wirell. Född 1716, assessor i Kammarrevisionen 1756, statskommissarie 1762, adlad 1767, vice president i statskontoret 1782, afsked 1794, död 1799.

28. Något äldre man, bröstbild fas åt vänster, med mörkblå ögon, hvit uppkammad peruk i två lockrader vid örat, svart nackrosett. Hvit lindad halsduk, krås, blåhvit fasonerad sidenväst med klädda knappar oknäppt nedtill, grå rock utan krage med klädda knappar. Bakgrund mörk oliv.

Olja på duk, 63 × 52 cm. — Möjligen af Anders Eklund.

Lagerstråle, Per Gustaf. Född 1765, löjtnant vid örlogsflottan 1776, kapten 1788, major 1791, kontreamiral 1809, viceamiral och friherre 1817, afsked 1835, död 1840. Utmärkte sig i slaget vid Hogland.

29. Ung man, bröstbild fas åt vänster, med ljust gråblå ögon, askfärgadt framkammadt hår. Hvit skjortlinning synes öfver den svarta lindade halsduken, hvit väst med hvita knappar, knäppt. Blå uniformsrock kantad med hvit passpoal, uppstående nedvikt krage, slag, två rader förgyllda knappar med ankare, knäppt, guldepåletter med tre silfverstjärnor och silfverfransar, svärdsorden. Mörk grågrön bakgrund.

Olja på duk, oval, 61 × 53 cm.

38. Något äldre, bröstbild fas åt höger, med blå ögon, brunt vågigt uppkammadt hår. Fadermördare, svart lindad halsduk, generalsuniform, mörkblå uniformssyrtut, uppstående framtill snedskuren krage broderad med gyllene eklöf, en rad förgyllda knappar med korslagda kommandostafvar, knäppt, guldepoletter med fransar. Om halsen nordstjärnan, Carl XIII:s orden och svärdsorden, nordstjärnans kraschan och Carl XIII:s ordens klädeskors på bröstet. Bakgrund himmel och landskap.

Olja på duk, 68 × 56 cm. — Antagligen af Karl Vilhelm Nordgren.

von Rosen, Beata. Född 1742, gift 1763 med hofmarskalk Karl Falkner, änka 1795, död 1805.

39. Medelålders dam, midjebild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, lyfter högra handen, håller med vänstra en ask, som hon i rött band bär öfver högra axeln. Bruna ögon, hvitpuvdradt uppkammadt hår med liten bukett, däröfver vit fichy knuten under hakan. Brun klänning med djup rundad framtill uppskuren blåkantad uringning hvari linnespets, halfärmar med spets nedanför, blått draperi öfver ryggen och vänstra armen. Bakgrund luft och träd.

Pastell, 66 × 49 cm:s dagyta. — Kopia efter Gustaf Lundberg.

von Rosen, Ebba Ulrika Beata. Född 1760, hoffröken, gift 1779 med kaptenen, sedan excellensen och grefve, friherre Erik Ruuth död 1779.

40. Ung dam, bröstbild fas, hufvudet åt höger, kroppen något åt vänster, med blå ögon, ljust askfärgade ögonbryn, gråpuvdradt högt i lockar uppkammadt hår med lockar nedfallande på ryggen. Skär sidenklänning, lifvet hophäktadt framtill, fyrkantig uringning, kantad med vit chiffon, chiffon framtill, vit sidenrosett i bröstet, halfärmar med uppvikta krås. Bakgrund himmel, till höger träd.

Oval pastell, 66 × 52 cm:s dagyta. — Modern kopia.

von Rosen, Erik Karl Gustaf Bloomfield, född 1879, godsägare, och hans syster *Ella Klara Karolina Maude*, född 1872, gift 1892 med kabinettskammarherre Oscar Holterman.

41. Barn, den större, flickan, står till vänster, den mindre, pojken, sitter till höger, luta kinden mot hvarandra. De hafva båda blå ögon och ljusbrunt hår med rakklippigt lugg. Flickan har utslaget hår, vit klänning med spets kring hals och ärm, blått sidenband om halsen, blått sidenskärp. Gossen har vit väst och vit jacka med pärlemorknappar och ärmslag, blå

rosett i halsen. Bakgrund himmel och träd. Signerad nere till höger: I. Hattary 1883.

Oval pastell, 80 × 64 cm:s dagyta. — Af J. Hattary.

von Rosen, Eugen Erik Adalbert August. Född 1870, godsägare.

42. Barn, bröstbild fas åt vänster, med blå ögon, gulbrunt hår framkammadt i lugg, i lockar på axlarna, rödviolett jacka med två rader förgyllda knappar, knäppt, hög i halsen och rundt denna hvit nedliggande spets. Blågrå bakgrund.

Oval pastell, 50 × 41 cm:s dagyta. — Af okänd mästare.

von Rosen, Fredrik Daniel. Född 1785, ryttmästare vid Skånska dragonerna 1816, öfverste 1840, afsked 1855, död 1866.

43. Gammal man, bröstbild fas åt höger, med blå ögon, tunt grått hår, små ljusbruna gråsprängda mustascher. Fadermördare, svart lindad halsduk, blå uniformsrock utan slag, uppstående krage, två rader små förgyllda knappar, knäppt, epoletter med guldfransar. Om halsen svärdsorden, på bröstet gulmedalj och svärdsordens kraschan. Gråbrun bakgrund. — På baksidan stå namn och årtal.

Olja på duk, oval, 41 × 32 cm.

von Rosen, Fredrik Ulrik. Född 1731, kammarherre 1764, hofmarskalk 1766, landshöfding i Åbo 1776, afsked 1781, riksråd 1788—89, död 1793.

44. Medelålders man, bröstbild fas åt vänster, med blå ögon, ljusbruna ögonbryn, vitpudrad uppkammad peruk i lockar, en lockrad ofvan örat, det nedhängande nackhåret hopbundet med svart rosett, ändarna om halsen. Hvit lindad halsduk, litet spetskrås, harnesk med blått foder, förgylld ås och kant, däröfver blå sammetsrock utan krage, klädda knappar i två rader, broderi och tofs vid knapphålen. På vänstra axeln röd lofodrad mantel. Bakgrund himmel.

Pastell, 64 × 50 cm:s dagyta. — Vacker målning af Gustaf Lundberg. — Pl.

von Rosen, Gustaf Fredrik. Född 1688, ryttmästare 1711, öfverste 1715, generalmajor 1722, riksråd 1739—65, grefve 1751, död 1769. — Karl XII:s följeslagare vid ridten från Turkiet.

45. Medelålders man, midjebild fas, hufvudet åt vänster, kroppen åt höger, med mörka ögon, mörkbrunt hår. Hvit skjortlinning uppstickande öfver den svarta lindade halsduken, blå väst med förgyllda knappar, blå rock med nedliggande krage, för-

gyllda knappar, oknäppt. Gult lädergehäng om lifvet, trekantig svart hatt under vänstra armen. Mörk bakgrund.

Olja på duk, 86 × 66 cm. — Modern kopia efter original på Hedenlunda.

46. Medelålders man, bröstbild fas åt vänster, med mörkblå ögon, mörka ögonbryn, vit uppstruken peruk täckande öronen, nackhåret hopbundet med svart band. Vit lindad halsduk, rustning med gult foder, förgyllda ränder och nitar, blått draperi öfver vänstra axeln. Bakgrund himmel.

Olja på duk, 78 × 64 cm. — Modern kopia.

47. Gammal man, bröstbild fas, hufvudet åt vänster, kroppen åt höger, med blå ögon, grå ögonbryn, vit uppkammad peruk i lockar öfver öronen. Vit lindad halsduk, litet spetskrås, blåvit sidenrock med klädda knappar, knäppt nedtill, röd sammetstalar med nedliggande krage och bräm af hermelin. Om halsen svärdsorden, öfver axlarna serafimerkedjan, kraschan på bröstet. Bakgrund himmel.

Olja på duk, 79 × 65 cm. — Af Fredrik Brander. — Pl.

48. Gammal man, bröstbild fas, hufvudet åt vänster, kroppen åt höger, med blå ögon, vit uppkammad peruk i lockar öfver öronen och nedfallande på ryggen. Vit lindad halsduk med nedhängande spetsändar. Serafimerdräkten: vit sidenrock framtill och på armen besatt med svart spets, svart hvitfordad sidenkappa med svart spets på vänstra axeln, serafimerkedja, serafimerkraschan på bröst och mantel. Gråblå bakgrund. På baksidan namn och titlar samt: Aftagen 1761 af F. Brander. Kopia af Jean Hagen.

Olja på duk, 80 × 66 cm. — Kopia efter Fredrik Branders oljemålning på Gripsholm (n:o 1530) af Jean Hagen.

von Rosen, Gustaf Fredrik. Född 1758, ryttmästare 1786, hofmarskalk 1794, landshöfding i Malmö s. å., afsked 1812, död 1815.

49. Medelålders man, midjebild fas åt vänster, med blå ögon, vit uppkammad peruk i kanonlock vid örat, svart nackrosett. Vit nedvikt mjuk krage, tyllkrås, kråsmanschetter. Uniform, svenska dräktens modell: gul väst med förgyllda knappar, oknäppt upptill, om lifvet blått sidenskärp, blå rock med liten uppstående gul krage, en rad förgyllda knappar, oknäppt, gula passpoaler på axelpuffen och utanför knappraden. Hvit ärmkläde. Mörk blågrå bakgrund.

Olja på duk, 75 × 62 cm. — Modern kopia efter målning af Adolf Ulrik Wertmüller på Hedenlunda.

von Rosen, Gustaf Robert. Född 1788, underlöjtnant vid örlogsflottan 1807, kapten 1813, major 1819, kammarherre 1823, död 1841. — Utmärkte sig vid Rogersvik 1808.

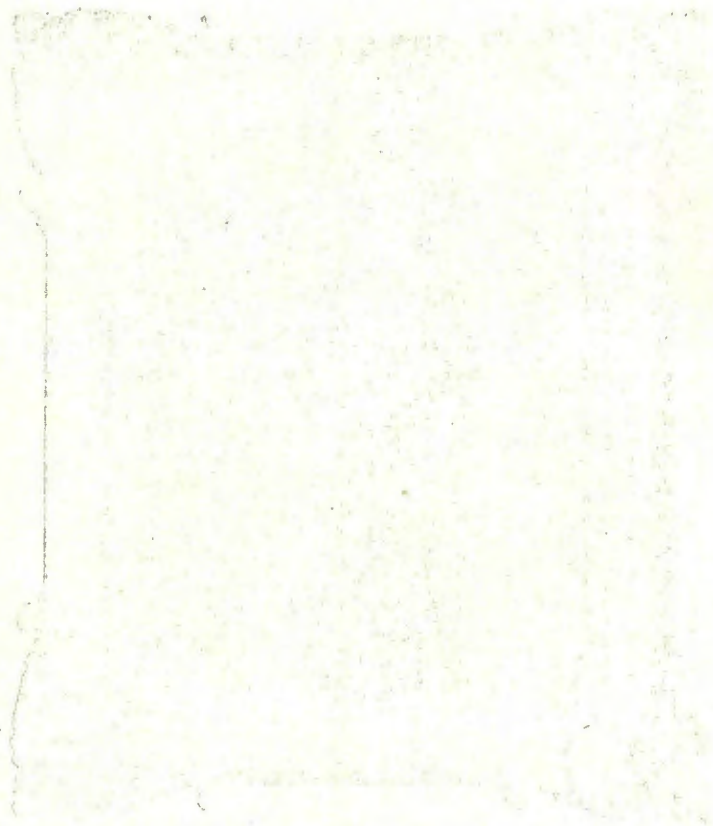

HOFMARSKALKEN GREFVE FREDRIK ULRIK VON ROSEN

Sedan riksråd

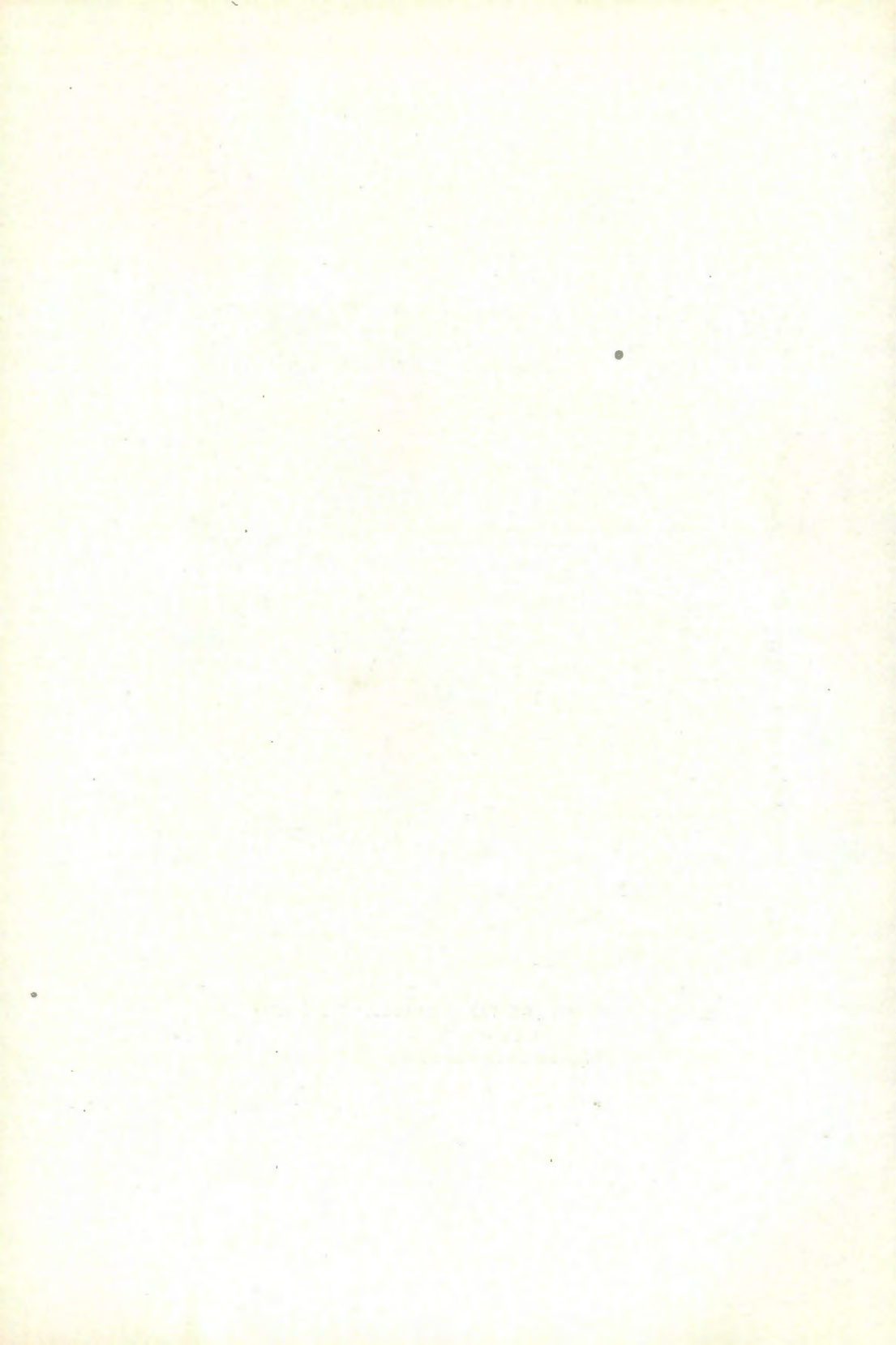
1731—1793

Pastell af G. Lundberg

RIKSRÅDET GREFVE GUSTAF FREDRIK VON ROSEN
1688—1796
Oljemålning af F. Brander

LÖJTNANTEN GREFVE GUSTAF ROBERT VON ROSEN
Sedan major och kammarherre
1788—1841
Miniatyr af J. E. Bolinder

GENERALLÖJTNANT REINHOLD VON ROSEN

1600—1667

Oljemålning af tysk mästare

50. Ung man, bröstbild fas åt höger, med i vågor uppstruket öfver öronen framkammadt hår. Fadermördare, svart lindad halsduk i rosett, uniformsrock med uppstående framtill snedskuren krage, slag, två rader knappar med ankare, knäppt, epoletter med fransar, svärdsorden på slaget. Bakgrund himmel och landskap. Signerad till vänster: Sandberg 1815.

Kolteckning, 35 × 27 cm:s dagyta. — Af Johan Gustaf Sandberg 1815.

51. Ung man, bröstbild fas åt vänster, med bruna ögon, brunt i vågor uppstruket hår framkammadt öfver öronen. Fadermördare, svart lindad halsduk knuten i lös rosett, veckadt krås; hvit väst med uppstående krage och utstående slag. Blå uniformsrock kantad med hvit passpoal, uppstående nedvikt framtill snedskuren krage, slag, två rader förgyllda knappar, knäppt, guldepoletter med två silfverstjärnor och guldfransar, svärdsorden på slaget. Grågrön och brun bakgrund. Signerad nere t. h.: Bolinder.

Oval miniatyr, 70 × 56 mm., fattad i rödt marokangetui. — Af Johan Erik Bolinder. — Pl.

52. Kopia af föregående med blågrå bakgrund. Pastell, 64 × 50 cm:s dagyta.

53. Ung man, bröstbild profil åt höger, med blå ögon, svart lockigt framkammadt hår. Svart lindad halsduk i rosett, blå uniformsrock kantad med hvit passpoal, uppstående framtill snedskuren krage, slag, förgyllda knappar, guldepoletter med fransar, svärdsorden på slaget. Hvit bakgrund.

Akvarell, $13\frac{7}{8} \times 8\frac{7}{8}$ cm:s dagyta. — Af Karolina Beata von Rosen.

von Rosen, Hedvig. Född 1795, gift 1816 med preussiske ministern Frans Friedrich Ludvig Gottlieb von Tarrach, änka 1834, död 1868.

54. Medelålders dam, midjebild sittande fas åt höger, med blå ögon, brunt hår benadt i midten, i lockar vid tinningarna, uppsatt i flätkorg. Hvit empiredräkt med djup rundad urringning, hvari nedhängande spets, halfkorta ärmor i två puffar, gult sidenband under bröstet, långa grå handskar, röd schal öfver ryggen. Sitter i förgylld blåklädd karmstol. Bakgrund röd gardin med landskap. Signerad till vänster: J. G. Sandberg pinx 1826.

Olja på duk, 74 × 65 cm. — Af Johan Gustaf Sandberg.

von Rosen, Karl Clarence. Född 1867, stallmästare 1909, ryttmästare.

55. Barn, midjebild fas åt höger, lutar hufvudet, håller med högra handen klocka mot örat. Hvit barnklänning med rak uringning och bara armar, på axlarna skotsk rosett. Olivbrun bakgrund.

Olja på duk, oval, 47 × 42 cm. — Af Charlotta Sofia Ehrenpohl 1869, pendant till broderns Reinhold von Rosens porträtt.

56. Barn, bröstbild fas, hufvudet åt vänster, kroppen åt höger, med gråblå ögon, gult hår framkammadt i lugg och nedkammadt till axlarna. Hvit nedliggande flikig spetskrage, blå halsduksrosett, mörkblå rock med två rader knappar, knäppt. Bakgrund himmel och grönska. — Signerad på baksidan: Geo. P. A. Healy pinxit Rome april 24:th 1871.

Olja på duk, 42 × 30 cm. — Af Georg Peter Alexander Healy.

von Rosen, Karl Gustaf. Född 1824, premiärlöjtnant vid flottan 1852, kommandörkapten 1866, kabinettskammarherre 1873, öfverstekammarjunkare 1886, kommandör 1889, afsked från flottan s. å., död 1909.

57. Gosse, bröstbild fas, hufvudet åt vänster, med blå ögon, rödgult hår deladt på höger sida. Rödviolett dräkt, stor hvit nedliggande fyrkantig spetskantad krage. Gröngrå och rödbrun bakgrund.

Oval miniatyr, 50 × 44 mm., fattad i röd marokängkapsel.

58. Något äldre man, bröstbild fas åt vänster, med blå ögon, brunt uppstruket hår. Uppstående framtill snedskuren hvit krage, svart halsduk i rosett, hvitt starkt skjortbröst med två pärlemorknappar, djupt uringad hvit väst med slag. Blå uniformsrock, uppstående snedskuren krage belagd med två guldgalongsknapphål med knappar, slag, förgyllda knappar med ankare, oknäppt. Guldepoletter med guldfrensar och en silfverstjärna. Blågrå bakgrund. Signerad nere till vänster: U. T. 1867.

Olja på duk, oval, 70 × 66 cm. — Af Gustaf Uno Troili.

von Rosen, Reinhold. Född omkr. 1600, öfverste i svensk tjänst, blef 1634 befälhafvare för »Weimarianerna», generallöjtnant i fransk tjänst 1644, chef för Elsass' förvaltning, död 1667.

59. Medelålders man, bröstbild fas åt höger, med blå ögon, brunt i midten benadt hår nedkammadt i vågor på axlarna, ljusbruna utstrukna underrakade mustascher, litet pipskägg. Nedliggande hvit krage, hvitt knytband med tofsar, mörk rock

knäppt med öfverspunna knappar. Brun bakgrund i mörk oval inramning.

Olja på trä, $35\frac{1}{2} \times 30$ cm. — Bra porträtt, antagligen af tysk mästare. — Pl.

von Rosen, Reinhold Gustaf Edvard Moore. Född 1865, öfverstelöjtnant vid Lifgardet till häst 1910, öfverste för Smålands husarer 1913.

60. Barn, bröstbild fas åt vänster, med blå ögon, gult vågigt hår, blå uringad kolt, öfver uringningen linne med nedvikt spetskantad krage, blå rosett. Mörk gråblå bakgrund. Signerad C. Ehrenpohl Sthlm Maj 1869.

Olja på duk, oval, 48×40 cm. — Af Charlotta Sofia Ehrenpohl.

61. Barn, bröstbild fas, hufvudet något åt vänster, kroppen åt vänster, med blå ögon, gult hår deladt på vänster sida, nedfallande i lockar till axlarna. Blå sammetsrock kantad om halsen och längs öfverslaget med hvit spets, knäppt på vänster sida med pärlemorknappar. Bakgrund himmel. — Signerad på baksidan: G. P. A. Healy pinxit Rome Apil (sic) 29 1871.

Olja på duk, 42×31 cm. — Af Georg Peter Alexander Healy, 1871 i Rom.

62. Barn, byst, hufvudet åt vänster, håret deladt på vänster sida, i lockar nedfallande på axlar och rygg. Bar hals och bröst. Signerad på baksidan: S. Castorani f. 1871.

Marmorbyst på rund plint, 47 cm. hög. — Af S. Castorani.

63. Pojke, bröstbild fas åt vänster, med blå ögon, gult vågigt på vänster sida benadt uppkammadt hår. Blå dräkt med vitkantad sjömanskrage, fyrkantig spetskrage och svart rosett i halsen. Malvafärgad bakgrund. Signerad: Elise Arnberg.

Oval miniatyr, 35×27 mm., fattad i förgylld kapsel. — Af Elise Arnberg.

von Rosen, Reinhold Karl Gustaf Henning. Född 1894.

64. Barn, midjebild fas åt höger, håller vänstra tummen i skärpet. Blå ögon, gult lockigt hår benadt på vänster sida. Blå sjömansblus med sjömansrosett, uppstående spets i halsen, halfärmar. Gulbrun bakgrund. Signerad: Fanny Hielm 1897.

Oval miniatyr på elfenben, 80×63 mm., fattad i förgylld kapsel. — Af Fanny Hielm.

von Rosen, Robert Magnus. Född 1762, kapten vid amiralitetet, öfverste i armén 1790, generalmajor 1809, öfverhofjägmästare 1815, död 1825.

65. Något äldre man, bröstbild fas åt vänster, med blå ögon, brunt öfver hjässan tunnt uppkammadt hår. Svart lindad halsduk, uniform, mörkblå rock med uppstående framtill snedskuren krage, broderad med två rader gyllene eklöf, framtill två gyllene eklöfsrader, utanför dessa långsgående guldträns och tvärgående guldtränsar med tofsar, epoletter med guldfransar, svärdsordens band, kraschan och stjärna. Rödbrun bakgrund. På baksidan står: Porträttet måladt efter en ofullständig svartkritteckning.

Olja på duk, 72 × 60 cm. — Modern kopia, originalet i svartkrita äges af generalmajor Axel von Rosen.

Rothstein, Maria Juliana. Gift på 1750-talet med brukspatron Joachim Daniel Wahrendorff, änka 1803, död 1821.

66. Medelålders dam, bröstbild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, håller med vänstra handen i ett band. Mörkblå ögon, vitpudradt hår med liten bukett och därutöfver vit tyllfischy knuten i halsen. Underklänning af vitt siden, djup rak urringning, hvori uppstående tyllkrås, framtill en rad hvita rosetter, bukett i bröstet, halfärmar med korta dubbla engageanter. Blå hvitfodrad sammetsrobe med vida halfärmar, hvit nedliggande krage, hvitt oknutet knytband, öppen framtill. Mörk blågrå bakgrund.

Olja på duk, 70 × 54 cm. — Modern kopia, pendant till mannens porträtt.

Stenbock, Gustaf Otto. Född 1614, öfverste 1638, general 1648, grefve och riksråd 1651, fältmarskalk 1655, riksamiral 1664, död 1685.

67. Gammal man, bröstbild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, med skarp näsa, blå ögon, ljusgrå ögonbryn, mycket små underrakade mustascher, grå odelad allongeperuk i lockar öfver båda axlarna. Hvit lintlad halsduk i knut med nedhängande spetsändar, brunt draperi med bård af guld- och silfverbroderi. Mörk bakgrund i oval fönsteröppning. — På baksidan står: D. Klöcker Ehrenstrahl pinx 1683. Rentoilerafd af Lotten Ringström 1899.

Olja på duk, 103 × 83 cm. — God målning af David Klöcker Ehrenstrahl. — Pl.

Stenbock, Hedvig Sofia. Född 1734, gift på 1750-talet med kaptenen, sedan landshöfdingen och riksrådet, grefve Fredrik Ulrik von Rosen, öfverhofmästarinna, änka 1793, död 1813.

68. Medelålders dam, bröstbild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, med blå ögon, vitpudradt i vågor uppkammadt hår med röda blommor och svart aigrette, skärt sidenband

RIKSAMIRALEN GREFVE GUSTAF OTTO STENBOCK

1614—1685

Oljemålning af D. K. Ehrenstrahl 1683

FÄLTMARSKALKEN GREFVE MAGNUS STENBOCK

1664—1717

Oljemålning af J. D. Swartz

om halsen i rosett framtill. Rött sidenlif med hvit isättning, djup rundad urringning, hvari uppstickande linnespets, sammanhållet af hvita och röda rosetter. Hvit spetsmantilj, öfver axlarna knuten med hvitt band. Bakgrund himmel.

Pastell, 63 × 51 cm:s dagyta. — Kopia efter Gustaf Lundberg.

Stenbock, Magnus. Född 1664, öfverste 1700, generallöjtnant 1706, kgl. råd 1711, fältmarskalk 1712, död 1717.

69. Medelålders man, bröstbild fas, hufvudet åt vänster, kroppen åt höger, med mörka ögonbryn, små svarta underrakade mustascher, grå delad allongeperuk nedfallande i lockar. Svart lindad halsduk, rustning med förgyllda ränder och nitar. Svart bakgrund.

Oval miniatyr, 30 × 25 mm., fattad i monter för af Stenbock förfärdigade schackpjäser.

70. Något äldre, bröstbild fas åt vänster, med blå ögon, hvit hög delad framtill plattad peruk i lockar på ryggen, mycket små svarta underrakade mustascher, hvit lindad halsduk, rustning med blått guldkantadt foder, förgyllda ränder och nitar, röd hermelinsfodrad mantel öfver vänstra axeln, ryggen och bröstet. Mörk bakgrund.

Olja på duk, 76 × 62 cm., af Johan David Swartz. Replik efter porträtt i höftbild i öfverstekammarjunkaren grefve Otto Stenbocks samling. En annan replik på Karlberg. — Pl.

Ulrika Eleonora d. ä., prinsessa af Danmark. Född 1656, gift 1680 med konung Karl XI, död 1693.

71. Medelålders, helfigur stående fas åt höger, håller med högra handen fram spiran, med den vänstra i manteln. Hon har blå ögon, brunt hår i lockar öfver pannan och nedfallande på ryggen, päronformiga pärlor i öronen, pärlhalsband. Hvit sidenklänning, djupt urringadt snibblif, nedtill vida ärmar med spetsengageanter, veckad kjol med pocher. Blå kronströdd hermelinsfodrad samnetsmantel, djup spetsig urringning, kantad med hermelinskappa, framtill kant af guldbroderi, hopfäst i bröstet med juvelsmycke. Hvita sidenskor. Palatsinteriör: hon står på en upphöjning täckt af orientalisk matta, bakom henne den förgyllda skulpterade rödklädda tronstolen. Bakgrund vägg med fönster, kolonn och ett däromkring med tofsprydt guldsnöre fäst gult och rött draperi, öfver henne sväfva två putti, den ena med blått draperi bär kronan, den andra i hvitt draperi med en palmkvist.

Olja på koppar, 28¹/₂ × 21 cm. — Antagligen af Andreas von Behn.

Wachtmeister, Sofia Lovisa. Född 1696, gift 1717 med öfversten Gustaf Fredrik von Rosen (sedan riksråd), död 1729.

72. Medelålders dam, midjebild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, med mörkblå ögon, vitpudradt uppstruket hår i kroklock vid tinningen, lockar på ryggen, juvelörhänge. Pärlgrå sidenrobe med skärt foder, hoplagd åt vänster i mycket djup spetsig urringning, hophållen öfver bröstet af svart juvelbesatt band. I urringningen linnnet med djup rundad urringning kantad med battistkrås. Halfärmar uppvikta och uppfästade med juvelsmycke, därunder linneärmen. Öfver ryggen och vänstra armen mörk sammetsmantel med hermelinsfoder. Mörk bakgrund i mörk oval inramning.

Olja på duk, 77 × 66 cm.

Wahrendorff, Joakim Daniel. Född 1726, grosshandlare och brukspatron, död 1803.

73. Medelålders man, bröstbild fas, hufvudet åt vänster, kroppen åt höger, med blå ögon, vit uppkammad peruk i två lockrader öfver örat, svart nackrosett, bandet på vänstra axeln. Hvit lindad halsduk, spetskrås, mörkviolett rock utan krage, knäppt nedtill, uppknäppta ärmslag, blått draperi öfver högra axeln och lifvet. Mörk gråblå bakgrund.

Olja på duk, 71 × 55 cm. — Modern kopia.

Wahrendorff, Maria Juliana. Född 1763, gift 1783 med ryttmästaren, sedan landshöfdingen, grefve Gustaf Fredrik von Rosen, änka 1815, död 1820.

74. Ung dam, bröstbild fas, hufvudet åt vänster, kroppen åt höger, med stora blå ögon, högt uppkammadt gråpudradt hår hvar öfver fläta med blått band, lockar i nacken. Blå klänning med djup rundad urringning hvari linnespets, rosett i bröstet.

Olja på duk, oval, 49 × 32 cm. — Modern kopia.

Utländska porträtt.

Clemens, italiensk andlig från 1600-talet.

75. Något äldre man, bröstbild fas åt höger, vänstra handen på bröstet, med mörka ögonbryn, grått kortklippt hår, bruna gråsprängda mustascher och grått helskägg. Svart prästräkt, hvitt linne i halsen, Mörkbrun bakgrund. Omskrift: F. CLE. D. CRF. TVR. ORD. ERE. S. A. ETA. SVAE ANN XXXXIII.

Olja på koppar, rund, 11 cm. i diameter. — Godt porträtt af italiensk mästare.

Collins, Augustus. Född 1743, nordamerikansk general, död 1813.

76. Medelålders man, bröstbild fas åt höger, med blå ögon, vitt uppkammadt pudradt hår nedfallande i nacken. Hvit lindad halsduk, veckadt vittt krås. Uniform: gul broderad uringad väst, mörkblå rock med brun nedliggande krage och slag uppknäppt på bruna knappar, guldepoletter med fransar. Grå-brun bakgrund.

Olja på duk, oval, 78 × 64 cm.

Fredrik II af Preussen. Född 1712, konung 1740, död 1786.

77. Medelålders, galopperar åt höger på svart häst, kroppen fas åt höger, hufvudet åt vänster, pekar med kommandostafven i högra handen, håller tyglarna i vänstra. Blå ögon, vit lockperuk. Hvit lindad halsduk, blå uniformsrock med röda slag och ärmslag, guldbroderade ficklock, svarta örnsordens kraschan och band, gula hanskar, hvita byxor, stora stöflar, värja. Gult silfverbroderadt schabrak. Landskap med soldater.

Olja på duk, 70 × 63 cm.

Haynes, Rachel. Gift med Samuel T. Moore.

78. Gammal dam, bröstbild fas, med brunrå ögon, brunt gråsprängdt hår, vit tyllmössa med hängande band, svart höghalsad klänning, spets med hoplagda ändar om halsen. Grå bakgrund.

Olja på duk, 78 × 64 cm.

Henriette-Anne, prinsessa af England. Född 1644, gift 1661 med hertig Filip af Orléans, död 1670.

79. Ung dam, bröstbild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, håller högra handen vid bröstet. Blå ögon, brunt hår, benadt och slätkammadt, smala korkskruflockar kring pannan, uppsatt i nacken med juvelbesatt kam, lockar nedfallande på ryggen. Örhänge af rund och päronformig pärla, pärlhalsband. Brun robe hoplagd åt vänster, djup spetsad uringning, längs robens öfverkant kedja af pärlor och juveler. Framför öfver armarna rödt draperi, nedanför blått sådant. Mörk bakgrund i oval brun fönsteröppning. — På baksidan står: Madame Anna de Stuart filie de Charle II roy d'Angleterre femme de Philippe duc d'Orleans pere unique de Louis le Grand.

Olja på duk, 79 × 65 cm.

Jessup, Augustus Eduard. Född 1798, kemiker, medlem af naturvetenskapsakademien i Philadelphia, grundlade en storartad pappersindustri, död 1859. Kallad: The Napoleon of the paper trade.

80. Medelålders man, bröstbild fas åt vänster, med blå ögon, brunt hår benadt på höger sida och framkammadt öfver örat, små polisonger. Fadermördare, svart lindad halsduk, hvitt skjortbröst, gul något urringad väst med uppstående krage, klädda knappar. Blå uniformsrock med uppstående framtill snedskuren krage med guldstjärna, förgyllda knappar, oknäppt. Gulbrun bakgrund.

Oval miniatyr, 42 × 34 mm.

81. Kopia efter föregående porträtt.

Olja på duk, oval, 62 × 50 cm.

82. Äldre korpulent man, bröstbild, med blå ögon, brunt hår framkammadt öfver öronen. Fadermördare, lindad hvit halsduk, hvitt skjortbröst, svart urringad väst med slag, svart rock. Gråbrun bakgrund, röd gardin till höger. Signerad på baksidan: W. E. Winner pinx 1875.

Olja på duk, 77 × 63 cm. — Af W. E. Winner.

Jessup, Clara. Född 1824, gift med Bloomfield H. Moore, död 1899.

83. Något äldre dam, bröstbild åt höger, hufvudet fas, kroppen profil, med gråbruna ögon, mörkgrått hår benadt i midten, kammadt i vågor åt sidorna, uppsatt i lockar och flätor. Örhänge af juveler och pärlor, pärlsnöre fem gånger om halsen. Klänning med djup spetsad urringning, hvori öfver vänstra axeln, juvelsmycke i bröstet. Bakgrund mörkt rödbrunt draperi. Signerad till höger: M. Gordigiani 1871.

Olja på duk, oval, 71 × 60 cm. — Af M. Gordigiani.

Josephina Tascher de la Pagerie. Född 1763, gift 1:o 1779 med general Alexander de Beauharnais, änka 1794, gift 2:o 1796 med general Napoleon Bonaparte, kejsarinna 1804, skiljd 1809, död 1814.

84. Se Napoleon I.

Margareta Teresia, infantinna af Spanien. Född 1651, gift 1666 med kejsar Leopold I, död 1673.

85. Flicka, höftbild fas åt höger, tar med högra handen klocka från bord. Mörkblå ögon, mörkt askfärgadt hår benadt på höger sida, slätkammadt med juvelagraffer ofvan öronen och nedhängande flätor med en mängd röda rosetter. Juvelhängen i rödt band, pärlband om halsen. Silfvertygsdräkt besatt med breda guldband, kofta med rak urringning kantad med rödt och besatt med nedliggande spets, juvelbesatt

bröst med röda rosetter, vida ärmar med utstående spetsmanschett, hvarunder röda rosetter. Bakgrund mörkrödtt sammetsdraperi framför kolonn.

Olja på duk, 93 × 76 cm.

Marie-Antoinette af Österrike. Född 1755, förmäld 1770 med dauphin Ludvig [XVI], drottning af Frankrike 1774, afsatt 1792, afrättad 1793.

86. Ung, bröstbild fas åt vänster, med blå ögon, ljusbrunt pudradt uppkammadt hår, lockar i nacken, stor hårklädsel af blåa, hvita brunrandiga band och hvita plymer. Pärlband två gånger om halsen. Blåviolett klänning med djup fyrkantig urringning kantad med tyllspetsar, vit och rödbrun randig rosett i bröstet. Bakgrund grönska.

Oval miniatyr, 58 × 45 mm. fattad i modern guld-kapsel. — Kopia efter Louise Elisabeth Vigée-Le Bruns oljemålning i Versaillesmuseet.

Moore, Bloomfield Haines. Född 1819, nordamerikansk affärs- och industriman, ägare af Jessup & Moore Paper Co., på sin tid Förenta staternas största pappersindustrifirma. Död 1878.

87. Ung man, bröstbild sittande fas åt höger, stöder vänstra armen mot rödklädd stolsrygg, håller pappersrulle i vänster hand. Han har blå ögon, svart hår deladt på vänster sida och nedkammad i bugla öfver örat. Uppstående vit krage, svart lindad halsduk i rosett, vitt skjortbröst, ljus grågrön, röd och hvitfasonerad väst med urringning och nedliggande slag, klädda knappar, svart klockband öfver västen. Svart rock med lång nedvikt krage utan slag, klädda knappar, oknäppt. Bakgrund grågrön gardin, därbakom till höger himmel och löfverk.

Fyrkantig miniatyr, 79 × 62 mm., fattad i rödt marokängetui.

88. Något äldre man, bröstbild fas åt höger, med ljust gråblå ögon, mörkbrunt gråsprängt hår benadt på vänster sida, grå mustascher, smala polisonger och spadformigt helskägg. Uppstående vit krage, vit halsduk i rosett, starkt vitt skjortbröst, djupt urringad väst, svart frack. Rödbrun bakgrund.

Olja på duk, 74 × 53 cm.

Moore, Jacob Ridgeway, nordamerikansk affärsman, major.

89. Medelålders man, midjebild fas, hufvudet åt höger, kroppen åt vänster, håller högra handen i bältet, vänstra på sabelfästet. Blå ögon, benadt brunt hår, mustascher och polisonger. Blå uniform, guldepoletter med fransar, orden, kappa. Bakgrund skans, till vänster skansverktyg.

Olja på duk, 91 × 73 cm.

90. Medelålders man, bröstbild fas till höger, hufvudet nästan profil. I midten benadt hår, uppvridda mustascher, uppstående vit krage med nedvikta hörn, knuten halsduk, rock med nedliggande krage och slag, knäppt. Signerad under: S. W. Rouse.
Rödkritteckning, 50 × 37 cm:s dagyta. — Af S. W. Rouse.

Moleley, gift Jessup.

91. Ung dam, bröstbild åt höger, hufvudet profil, kroppen fas, med bruna ögon, svart hår benadt framtill och med tvärbena, sidohåret i korkskruflockar, två framför och en bakom örat, flätomvirad knut med hornkam i nacken. Röd klänning, djup fyrkantig uringning, hvori tyllspets. Blågrå bakgrund.
Olja på duk, oval, 70 × 56 cm.
92. Samma porträtt, kopia efter föregående. Signerad nedtill: E. Arnberg.
Oval miniatyr, 57 × 45 mm.

Napoleon I. Född 1769, general 1793, förste konsul 1799, fransmännens kejsare 1804, afsäger sig kronan 1812, död 1821.

93. Ung, till häst, midjebild åt höger, hufvudet fas, kroppen profil, håller med vänstra handen tyglarna, pekar med högra handen uppåt. Han har ljusbrunt hår, svart tvåkantig hatt kantad med guldgalon, kokard, hvaröfver grönt band. Grön uniforms-syrtut med den uppstående kragen och de utstående slagen guldbroderade, ärmslagen af guld. Hvitt skärp knutet i rosett, vit handske på vänstra handen. Blågrå kappa blåser omkring honom. Framför honom synes manken af en vit häst. Bakgrund himmel med glöd. Nere till vänster: DAD. MAGNOS.
Rund miniatyr, 80 × 80 mm., fattad i locket till elfenbensdosa. — Efter Jacques Louis David.

94. Tillsammans med kejsarinnan Josephine, hon på högra, han på vänstra sidan. Han medelålders, bröstbild åt höger, hufvudet fas, kroppen profil, med blå ögon, ljusbrunt hår, två stripor i pannan. Vit skjortlinning, grön uniformsrock med stora hvita slag uppknäppta på guldknappar, guldepoletter med fransar, kraschan på bröstet, två ordnar på slaget. — Hon medelålders, bröstbild fas åt vänster, med mörkbruna ögon, mörkbrunt hår nedkammadt i pannan, högt uppsatt med bredt nedtryckt diadem af stora rundslipade smaragder och pärlor, däröfver lagerkvistar af pärlor. Örhängen och halsband af smaragder och pärlor. Vit klänning med fyrkantig uringning, baktill och på sidorna med spetskant. Gulgrå bakgrund. Signerad nedtill: Isabey.
Rund miniatyr, 69 × 69 mm., fattad i dosa af trä och sköldpadd. — Af Jean Baptiste Isabey.

Viktoria af England. Född 1819, drottning af Storbritannien och Irland 1837, gift 1840 med prins Albert af Sachsen-Koburg-Gotha, änka 1861, kejsarinna af Indien 1877, död 1901.

95. Ung, bröstbild fas åt vänster, med blå ögon, ljusgult hår benadt i midten och uppsatt i nacken, hvarifrån vit spetslöja hänger ned, pärlbesatt gulddiadem med växlande kors och liljor, pärlbesatta guldörhängen, pärlband om halsen. Blå violett silfverbroderad klänning med djup rundad uringning, de korta ärmarna nedtill hermelinskantade, hermelinsboa öfver axlarna, blått ordensband öfver vänstra axeln. Malvagrå bakgrund. Signerad till vänster: Verdier.

Rund miniatyr, 88 × 88 mm., fattad i skulpterad elfbensdosa. — Af Verdier.

Wolcott, Mary Anne, gift med Chauney Goodwich.

96. Ung dam, bröstbild profil åt höger, med blå ögon, brunt hår i lockar, framkammadt i pannan, nedhängande på axel och rygg, blått band kring hufvudet, knutet i rosett vid sidan. Blå uringad klänning kantad med tyllkrås. Gråblå bakgrund. Signerad till vänster: Arahena.

Åttkantig miniatyr, 45 × 45 mm. i metallkapsel med inramning af bergkristall. — Af Arahena.

Okända porträtt.

Ung dam från 1600-talets midt.

97. Ung dam som Diana, midjebild åt höger, hufvudet fas kroppen profil, håller i högra handen pilbågen, med den vänstra handen draperiet framför sig. Hon har bruna ögon, mörkbrunt hår i lockar på axlar och rygg, guldband i håret, silfvermåne öfver pannan, från nacken nedfaller smal svart tyllslöja på vänstra axeln, snöre om halsen. Gul underklänning, halfärmar, med linnekrås nedtill. Pärlhvit sidenklänning, snibblif helt framtill med djup rundad uringning, vida korta halfärmar uppskurna i yttersömmen, juvelsmycke i bröstet och på vänstra axeln. På ryggen pilkoger i guldband öfver högra axeln, blått sammetsdraperi öfver högra armen. Bakgrund grå vägg, till höger utsikt, till vänster orangeröd gardin.

Olja på duk, 74 × 67 cm. — Har förut kallats drottning Kristina. Redan ögonens färg gör detta omöjligt. — Pl.

Medelålders herre från 1680-talet.

98. Medelålders man, bröstbild fas hufvudet åt vänster, med blå ögon, mycket små underrakade ljusbruna mustascher, grå

allongeperuk i lockar öfver axlarna. Hvit lindad halsduk med nedhängande spetsändar, draperi med silfver och guldbroderi. Mörk bakgrund.

Olja på duk, 49 × 48 cm. — Af David Klöker Ehrenstrahl. Porträttet har uppgifvits föreställa regeringsrådet Nicolaus van Haren (f. 1692, d. 1753), hvilket ju på grund af målningens ålder är omöjligt.

Ung dam från 1740-talet.

99. Ung dam, hufvud, fas åt höger, lutadt åt vänster, med bruna ögon, vitpudradt i lockar uppkammadt hår, svart slöja fäst i snibb öfver pannan, nedfallande på ryggen. Bakgrund himmel i fyrkantig hvälfd fönsteröppning. Öfverst står: Le rat sur son nid.

Olja på duk, 48 × 38 cm.

Ung dam från 1750-talet.

100. Ung dam, midjebild sittande fas åt höger, betraktar ett miniatyrporträtt, som hon med båda händerna håller framför sig. Hon har bruna ögon, bruna ögonbryn, vitpudradt i lockar uppkammadt hår med blommor och pärlband. Örhänge med två runda och tre päronformiga pärlor, om halsen svart band, hvaromkring lindadt pärlband. Blåhvit sidenklänning med djup spetsad urringning, halfärmar nedtill vida och lagda i veck, därunder tyllkrås, vit ros i bröstet, om vänstra armen dubbelt pärlband sammanhållet af safir. Stolen en högryggad gul blåklädd karmstol. Mörk grågrön bakgrund. — Miniaturen föreställer en ung man i vit peruk, svart nackband om halsen, rustning.

Olja på duk, 60 × 51 cm. — Vacker, säkerligen fransk, målning. — Pl.

Ung man från 1760-talet.

101. Ung man, bröstbild fas åt vänster, med bruna ögon, bruna ögonbryn, vit uppkammad peruk i lockar öfver örat, nackhåret mörkt, nedhängande i lockar. Hvit lindad halsduk, tyllkrås, vit sidenväst med förgyllda knappar knäppt nedtill, röd rock utan krage med förgyllda knappar, guldbroderi med tofsar kring knapphålen, oknäppt. Grönblå och mörkbrun bakgrund.

Olja på duk, 19 × 15 cm.

Ung dam från 1770-talet.

102. Ung dam, midjebild sittande fas, huvudet åt vänster, kroppen åt höger, stöder båda armarna mot bord, håller krita i skaft i högra handen, vänstra handen på högra armen. Blå ögon, mycket högt uppkammadt vitpudradt hår med blå blomma.

OKÄND DAM FRÅN 1650-TALET
Oljemålning

UNG DAM FRÅN 1750-TALET
Oljemålning

Blåhvit sidenunderklänning med djup rak urringning, stor blåhvit sidenrosett i bröstet, långa ärmar med krås, blå roberonde kantad med tyll, halfärmar med blåhvit rosett nedtill. Bord med blått papper, hvarpå hon tecknat. Brunhvit blåklädd stolsrygg. Blågrå bakgrund.

Oval pastell. — Utmärkt vackert porträtt.

Ung dam från 1780-talet.

103. Ung dam, bröstbild fas åt höger, med bruna ögon, gråpudradt högt uppkammadt hår i lockar på axlarna, klänning med djup rak urringning, hvori uppstående spets. Hvit gulrandig fichy öfver axlarna. Grå bakgrund.

Oval miniatyr, 40 × 32 mm. i förgylld kapsel. — Af Anton Ulrik Berndes.

Äldre man från 1860-talet.

104. Äldre man, bröstbild fas åt vänster, med bruna ögon, hvitt uppstruket hår nedkammadt i vågor framför öronen, polisonger. Fadermördare, svart sidenplastrong, vit blårutig urringad väst med slag, svart rock med nedliggande krage och slag, klädda knappar, knäppt. Blågrön bakgrund. Signerad till vänster: Elise Arnberg.

Fyrkantig miniatyr, 117 × 100 mm., i ram af mahogny och ebenholts. — Af Elise Arnberg.

Dam från 1860-talet.

105. Medelålders dam, bröstbild profil åt vänster, med bruna ögon, brunt hår, vit spetsmössa, svart sidenklänning med spetsig urringning med uppstående vit spets. Rödbrun bakgrund. På baksidan står: Portrait of some Moseley or Collins. Olja på duk, oval, 70 × 59 cm.

Fantasiporträtt.

106. Medelålders man, bröstbild fas åt höger, med bruna ögon, svart hår, mustascher, spetsigt helskägg. Framtill öppen pipkrage, gul fasonerad rock, grå kappa med röd nedliggande krage och bräm, vit knäppslejf med sten. Mörkbrun bakgrund. Påskrift: Birger Jerl... oera Stockholm.

Olja på duk, 38 × 29 cm.

Konstnårsregister.

Siffrorna hänvisa till porträttens nummer.

- Arahena*, utländsk miniatyrmålare. 96.
Arnberg, Elisabeth Zenaïde f. Talen. F. 1826, d. 1891, miniatyrmålarinna. — 63.
92. 104.
v. Behn, Andreas. F. 1650, d. o. 1715, miniatyrmålare. — 71.
Berndes, Anton Ulrik. F. 1757, d. 1844, miniatyrmålare. — 103.
Bolinder, Johan Erik. F. 1768, d. 1808, miniatyrmålare. — 51.
Brander, Carl Fredrik. F. 1705, d. 1779, porträttmålare. — 47. 48.
Castorani, S. italiensk skulptör. — 62.
David, Jacques Louis. F. 1748, d. 1825, fransk historie- och porträttmålare. — 93.
Desmarées, Georg. F. 1697, d. 1776, porträttmålare. — 23.
Ehrenpohl, Charlotta Sofia. F. 1841, målarinna, nunna. — 2. 55. 60.
Ehrenstrahl, Anna Maria g. Wattrang. F. 1666, d. 1729, målarinna. — 25.
Ehrenstrahl, David Klöker. F. 1629, d. 1698, målare. — 3. 14. 15. 16. 24. 25.
67. 98.
Eklund, Anders. F. 1737, d. 1802, porträttmålare. — 11. 28.
Faguani, italiensk målare. — 33.
Gordigiani, M., italiensk målare. — 83.
Hagen, Jean. F. 1868, porträttmålare, kopist. — 48.
Hall, Richard. F. 1860, finsk-svensk genre- och porträttmålare, verksam hufvudsakligen i Frankrike. — 12.
Haitary, J., amerikansk målare. — 41.
Healy, Georg Peter Alexander. F. 1808, d. 1894, amerikansk porträttmålare. — 56. 61.
Hjelm, Fanny Elisabet Vilhelmina. F. 1858, miniatyrmålarinna. — 36. 64.
Isabey, Jean Baptiste. F. 1767, d. 1855, fransk miniatyrmålare. — 94.
Kirchmayr, Cherubino. F. 1848, italiensk porträttmålare. — 32.
v. Krafft, David. F. 1655, d. 1724, porträttmålare. — 19. 21.
Lindberg, Johan Adolf. F. 1839, skulptör, medaljgravör. — 37.
Ljungberger, Gustaf. F. 1734, d. 1787, medaljgravör. — 9.
Lundberg, Gustaf. F. 1695, d. 1786, pastellmålare. — 39. 44. 68.
Nordgren, Carl Vilhelm. F. 1804, d. 1857, porträttmålare. — 38.
Read, Thomas Buchanan. F. 1822, d. 1872, amerikansk målare och bildhuggare. — 30.
v. Rosen, Karolina Beata, f. Lagerstråle. F. 1801, d. 1876, amatörmålarinna. — 4. 7. 53.

- Roslin*, Alexander. F. 1718, d. 1793, porträttmålare, verksam i Paris från 1753.
— 8.
- Rouse*, S. W., amerikansk konstnär. — 90.
- Sandberg*, Johan Gustaf. F. 1782, d. 1854; historie- och porträttmålare. — 50. 54.
- Spørre*, Axel. F. 1652, d. 1728, fältmarskalk, porträttmålare. — 17.
- Swartz*, Johan David. F. 1679, d. 1740, porträttmålare. — 19. 23. 70.
- Södermark*, Olof Johan. F. 1790, d. 1848, porträttmålare. — 7.
- Troili*, Gustaf Uno. F. 1815, d. 1878, porträttmålare. — 58.
- Valerius*, Aurora Valeria Albertina (Berta). F. 1824, d. 1895, porträttmålarinna. — 34.
- Way*, Johan Vilhelm Carl. F. 1792, d. 1873, miniatyrmålare. — 26.
- Verdier*, okänd målare. — 95.
- Wertmüller*, Adolf Ulrik. F. 1751, d. 1812, målare. — 49.
- Vigée-Le Brun*, Marie Louise Elisabeth. F. 1755, d. 1842, fransk målarinna. — 86.
- Winner*, W. E., amerikansk målare. — 82.
-

Följande af samfundets skrifter utlämnas åt *ledamöter i samfundet*, efter rekvisition hos skattmästaren, adr. Riksarkivet, till nedannämnda pris nämligen:

Svenska autografsällskapets tidskrift, Del I, n:r 1 samt 3—12 årg. 1879—1888, dock saknas n:r 2), per n:r . . . . . kr. 1.

Svenska autografsällskapets tidskrift, Del II, n:is 1—12 (årg. 1889—1896, 346 sid.), lämnas fullständig till nedsatt pris af allenast . . . . . kr. 6.

Lösa häften för 1 kr. för hvarje häfte; dubbelhäftet n:is 11—12 för 2 kr. Ex. tryckt på *bättre papper* (däraf några få fullständiga årg. äro tillgängliga) jämte *Register* till delarne I och II, äfven på *bättre papper* . . . . . kr. 15.

Personregister till delarne I och II (44 sid.) . . . . . kr. 2.

Personhistorisk tidskrift, årg. II (1900, 180 sid.) med 24 porträtt och register samt Dödslista för 1900, 53 sidor . . . . . kr. 5.

Årg. I och III slutsälda. Däraf finnas endast I h. 3 o. 4 samt III h. 4 å 1.25 per häfte.

Personhistorisk tidskrift, årg. IV (1902, 166 sid., med 24 porträtt och register samt Dödslista för 1902, 43 sid. . . . . kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. V (1903, 222 sid., med 25 porträtt och register samt Dödslista för 1903, 37 sid.) . . . . . kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. VI (1904, 164 + 23 sid., med 22 porträtt och register) . . . . . kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. VII (1905, 167 + 56 sid., med 19 porträtt och register) . . . . . kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. VIII (1906, 133 + 106 sid., med 17 porträtt och register) . . . . . kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. IX (1907, 111 + 160 sid., med porträtt och register) . . . . . kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. X (1908, 203 sid. med 22 porträtt och register) . . . . . kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. XI (1909) . . . . . kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. XII (1910) . . . . . kr. 5.

Personhistorisk tidskrift, årg. XIII (1911) . . . . . kr. 5.

Handlingar, utg. genom samfundet:

I. St. Nikolais kyrkas i Stockholm vigselbok, I. 1604—1650 och 2. 1651—1700 (182 sid.), utg. af F. U. Wrangel . . . . . kr. 3.

II. En adlig och furstlig hofpredikant under 1600-talets senare hälft, P. G. Öjer; utg. af Karl af Schmidt (82 sid.), ... kr. 1:50.

III. Släkten Aminoff (85 sid. + 1 tab.) . . . . . kr. 5.

IV. Klosterfolket i Vadstena; af C. Silfverstolpe (168 sid.) . . . . . kr. 3.
D:o do tryckt på *bättre papper* (i få ex.) . . . . . kr. 5.

V. Svenska porträtt i samlingarna vid Uppsala universitet, förteckn. af N. Sjöberg (6 + 87 sid.) med 31 porträtt, ingår som bilaga i årg. III och IV.

VI. Svenskarne under dannebrogen 1848—50, med tillägg (102 + 24 sid.), af B. Schöldström, med 97 porträtt. Erhålles gm C. E. Fritzes bokhandel, Stockholm.

VII. Svensk genealogisk litteratur, förtecknad af J. A. Almquist (80 sid.) . . . . . kr. 2.

VIII. Porträttsamlingarna å Edsberg och Hedensberg (23 sid. och 14 porträtt + 56 sid. och 3 porträtt), ingå som bilagor i årg. VI och VII.

Ny serie:

1. Köpings stads tjänstemän 1605—1905, af G. Elgenstierna (106 sid.); ingår som bilaga i årg. VIII, h. 3—4.
2. Kalmar regementes chefer 1623—1907, af F. Rudelius (160 sid. + 23 porträtt); ingår, som bilaga i årg. IX, h. 3—4.
3. Dödslistor från och med år 1899 till och med år 1903 å . . . . . kr. 1.
4. Register till Personh. Samfundets porträttsamligar årg. I—III (1906—08); ingår som bilaga i årg. XI, h. 2—4 och XII, 1—2 . . . . . kr. 2.
5. Personhistoriska anteckningar rörande Kristianstads magistrat och andra stadens tjänstemän under åren 1700—1800. Af Karl Enghoff . . . . . kr. 2.
6. V. Millqvist, Svenska Riksdagens Borgarstånd 1719—1866. Personhistoriska anteckningar . . . . . kr. 3.
7. Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musiknoter i urval utgifna af C. M. Stenbock (är h. 2—3 af årg. XIV). (Äfven i lyxupplaga; utgången).
8. Olof och Caroline Wijk's porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg (ingår i h. 4, årg. 1913).

